

De Oudegracht als ontmoetingsplek

Een kwalitatieve studie naar sociale en fysieke factoren met betrekking tot ontmoetingsplekken van jongvolwassen inwoners van Utrecht

Imke Wilps – 5994667

2021

Master thesis Human Geography

Onder begeleiding van Dr. Bas Spierings

In samenwerking met Platform31

Faculteit Geowetenschappen

Universiteit Utrecht

Afbeelding voorblad: Eigen foto. I. Wilps, juni 2021

De Oudegracht als ontmoetingsplek

Een kwalitatieve studie naar sociale en fysieke factoren met betrekking tot ontmoetingsplekken van jongvolwassen inwoners van Utrecht

Imke Wilps – 5994667

2021

Master thesis Human Geography

Onder begeleiding van Dr. Bas Spierings

In samenwerking met Platform31

Faculteit Geowetenschappen

Universiteit Utrecht

Voorwoord

Voor u ligt de masterthesis over de Oudegracht in Utrecht als ontmoetingsplek voor jongvolwassen inwoners van Utrecht. Het onderzoek dat centraal staat in deze thesis is uitgevoerd als afsluiting van de master Urban Geography aan de Universiteit Utrecht en is tot stand gekomen in samenwerking met Platform31. Graag wil ik Bas Spierings bedanken voor zijn begeleiding en advies gedurende het traject. Ik wens u veel leesplezier toe en voor verdere toelichting op het onderzoek kunt u mij mailen op i.wilps@students.uu.nl

Imke Wilps

Samenvatting

Het ontmoetgedrag van jongvolwassen inwoners uit Utrecht staat in dit onderzoek centraal. Hierbij is specifiek gekeken naar welke plekken in de openbare stedelijke ruimte gebruikt worden als ontmoetingsplekken en welke fysieke en sociale factoren van belang zijn voor een ontmoetingsplek. Op deze manier biedt dit onderzoek een integraal inzicht in ontmoetingen van jongvolwassenen.

De onderzoeksvraag die in dit onderzoek centraal staat luidt: *“Hoe ziet het ontmoetgedrag van jongvolwassen inwoners van Utrecht aan de Oudegracht eruit en welke fysieke en sociale factoren spelen hierbij een rol?”* De Oudegracht in Utrecht is gebruikt als casestudy. Om deze vraag te beantwoorden zijn kwalitatieve onderzoeksmethodes gehanteerd. Bewegingen en ontmoetingen in het onderzoeksgebied zijn geobserveerd en er zijn walk-along interviews afgenomen. Met zestien jongvolwassenen inwoners van Utrecht is gesproken over ontmoetingen aan de Oudegracht. Dezelfde respondenten hebben foto's in het gebied genomen.

Jongvolwassen inwoners uit Utrecht bezoeken de binnenstad van Utrecht regelmatig en komen tijdens een bezoek aan de binnenstad meestal op de Oudegracht. Het ontmoetgedrag in dit gebied is afhankelijk van het doel van het bezoek. Wanneer er een duidelijk doel voor ogen is, zoals het doen van een boodschap, vindt het bezoek vaak plaats zonder gezelschap. Een recreatief bezoek vindt over het algemeen plaats in het gezelschap van vrienden. Het verblijven aan de Oudegracht wordt in de meeste gevallen gecombineerd met een andere activiteit of het gebruik van een nabije voorziening.

In de openbare ruimte aan de Oudegracht worden centrale en goedbereikbare plekken gebruikt als ontmoetingsplekken voor bekenden. De ruimte voor de werfkelder aan de gracht gezien als een belangrijke ontmoetingsplek wanneer men met bekenden ontmoet. Het gaat hier om plekken langs de gracht zonder terrassen waar het mogelijk is om vrij samen te komen met anderen. De nabijheid van voorzieningen waarvan gebruik gemaakt kan worden tijdens het verblijf is belangrijk voor een ontmoetingsplek. De jongvolwassenen ontmoeten onbekenden op plekken waar men tot stilstand komt, zoals in een rij of op een bankje. Ontmoetingen met onbekenden blijven vluchtig en oppervlakkig.

Het ontmoetgedrag is onderhevig aan persoonlijke, sociale en fysieke factoren. Fysieke factoren van de openbare stedelijke ruimte hebben de potentie om van een omgeving een prettig verblijfsklimaat te maken waarin jongvolwassen tijd spenderen en ontmoetingen aangaan. De welwillendheid om een interactie aan te gaan met een onbekende is voornamelijk afhankelijk van sociale factoren zoals de uitstraling van onbekenden en persoonlijke factoren zoals eerdere ervaringen.

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
Hoofdstuk 1: Inleiding.....	8
Doel en vraagstelling.....	9
Relevanties.....	10
Leeswijzer	10
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader.....	12
2.1 Veranderende binnenstad	12
2.2 Ontmoeten in de literatuur.....	14
2.2.1 De openbare ruimte en ontmoeten.....	14
2.2.2 Third places.....	14
2.2.3 Vluchtige en geplande ontmoetingen.....	15
2.3 Beleven in de binnenstad.....	17
2.3.1 Positieve invloed van ontmoetingen.....	17
2.3.2 Ongewenst ontmoeten.....	18
2.3.3 Inrichten op beleven	18
2.4 Planning, gedrag en inrichtingselementen	19
2.4.1 Planning for encounter	19
2.4.2 Sociaal gedrag en gewoonte	20
2.4.3 Fysieke elementen	21
2.4.4 Micro-klimatologische omstandigheden.....	23
2.5 Conceptueel model.....	24
Hoofdstuk 3: Methode.....	25
3.1 Literatuuronderzoek	25
3.2 Kwalitatief onderzoek: Walk-along interviews.....	25
3.3 Opzet interviews	27
3.4 Observaties	27
3.5 Onderzoeksgebied	28
3.6 Doelgroep	29
3.7 Responsgroep	29
3.8 Data-analyse	31
3.9 Ethische overwegingen.....	31
Hoofdstuk 4: Resultaten	33
4.1 Wat is een ontmoeting	33
4.2 Ontmoetgedrag	33

4.2.1 Met wie	33
4.2.3 Waar	36
4.2.3 Wanneer	44
4.2.4 Coronapandemie	45
4.3 Beleving ontmoeting.....	46
4.3.1 Positieve beleving	46
4.3.2 Negatieve beleving	47
4.4 Essentiele elementen ontmoetingsplek.....	49
4.4.1 Suggesties Oudegracht	50
Hoofdstuk 5: Conclusie & discussie	52
5.1 Conclusie.....	52
5.1.1 Beantwoording centrale vraag.....	55
5.2 Discussie	56
Literatuurlijst	57
Bijlagen	61
Bijlage I: Observatieformulier ontmoetgedrag Oudegracht Utrecht	61
Bijlage II: Interviewprotocol.....	64
Bijlage III: Codeerschema.....	66
Bijlage IV: Transcripten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

Hoofdstuk 1: Inleiding

“Public space, if organized properly, offers the potential for social communion by allowing us to lift our gaze from the daily grind, and as a result, increase our disposition towards the other.”
(Amin, 2008, p. 6)

Zoals bovenstaand citaat introduceert, liggen in de openbare stedelijke ruimte kansen wat betreft het voorvallen van sociale ontmoetingen. De stedelijke openbare ruimte dient volgens eerdere onderzoeken als het ideale milieu voor het plaatsvinden van dergelijke ontmoetingen. Verschillende groepen stedelijke bewoners bezoeken vaak en zijn vaak afhankelijk van dezelfde ruimtes voor bijvoorbeeld ontspanning, winkelen en sporten. Dit zorgt ervoor dat hun levenswerelden elkaar overlappen, waardoor alledaagse openbare ruimtes transformeren in zogenaamde ‘zones van ontmoeting’ (Peterson, 2017). Een dynamische omgeving waarin ontmoeting, beweging en uitwisseling mogelijk is, wordt door Montgomery (1998) beschouwd als een succesvolle stedelijke plek. Hierin zijn straten de belangrijkste ontmoetingsplekken van de openbare ruimte van een stad en biedt het een netwerk van ruimtes waarbinnen bezoekers vrij zijn om elkaar te ontmoeten, samen te komen of gewoon naar elkaar te kijken. Door het open karakter van de openbare stedelijke ruimte liggen er dus kansen voor ontmoetingen. In de bestaande literatuur wordt geschreven dat een ontmoeting twee motieven kan hebben. Ontmoetingen in de openbare ruimte kunnen ten eerste intentioneel van aard zijn. Dit zijn geplande bijeenkomsten met bekenden. Daarnaast biedt de openbare ruimte ook gelegenheid voor meer vluchtige en toevallige ontmoetingen tussen mensen die elkaar niet of nauwelijks kennen (Binken, Zuidervijk, Burgers & van der Wilk, 2012; Paay & Kielskov, 2008).

Dat het belang van de openbare stedelijke ruimte voor het sociale leven in de stad algemeen erkent is, blijkt uit een interview van Infraside (2017) met voormalig burgemeester van Utrecht Jan van Zanen:

“Om een gezonde groei van de stad te realiseren is de openbare ruimte een belangrijke bouwsteen. De openbare ruimte is de huiskamer van onze bewoners en ondernemers en het visitekaartje voor de bezoekers van de stad.”

Ook benoemt van Zanen dat de openbare ruimte steeds intensiever gebruikt wordt door de sterke groei in inwonertal van de stad. De gemeente Utrecht verwacht namelijk een inwonerstoeiname van 27%, wat uitkomt op ruim 450.000 inwoners in 2040, ten opzichte van ruim 350.000 inwoners in 2020 (Gemeente Utrecht, 2020). Door deze groei neemt de vraag naar ruimte voor onder andere verblijf en ontmoetingsplekken toe (Infraside, 2017). Dat ontmoeten in de openbare ruimte op stedelijke agenda's staat, wordt ook duidelijk uit het concept van de Ruimtelijke Strategie 2040 van de gemeente Utrecht. Een inclusieve stad waarin onder andere ingezet wordt op ontmoeting en verbinding in de gebouwde voorzieningen en in de openbare ruimte is één van de speerpunten van dit concept. Om dit te bereiken wordt het winkelgebied in de binnenstad van Utrecht ontwikkeld tot ‘belevingsgebied’, van een ‘place to buy’ naar een ‘place to be’: een plek om te ontmoeten en te beleven (Gemeente Utrecht, 2021). Deze ruimtelijke strategie van de gemeente Utrecht met een speciale focus op ontmoeten in de binnenstad leidt ertoe dat er in dit onderzoek gefocust wordt op ontmoetingen in de binnenstad van Utrecht.

Doel en vraagstelling

In dit onderzoek naar ontmoetingen in de openbare ruimte wordt het plaatsvinden van zowel geplande als ongeplande ontmoetingen met zowel bekenden als onbekenden van inwoners van Utrecht nader onderzocht. Specifiek wordt er getracht meer te weten te komen over welke plekken aan de Oudegracht in Utrecht gezien en/of gebruikt worden als ontmoetingsplek en wat de achterliggende motivaties hiervoor zijn. De gemeente Utrecht heeft namelijk de ambitie om dit gebied toegankelijk en beleefbaar te maken voor toekomstige generaties (Gemeente Utrecht, 2021) en uit voorgaande onderzoeken blijkt dat toegankelijkheid en beleefbaarheid nauw samenhangen met ontmoeten in de openbare stedelijke ruimte (Low, 1996; Oldenburg & Brissett, 1982). In de Ruimtelijke Strategie van 2040 wordt tevens toegelicht dat, vanwege de verwachte inwonertoeename in Utrecht, de groei van de stad zich niet zal beperken tot de historische binnenstad, maar zal leiden tot het ontwikkelen van nieuwe stadscentra en knooppunten (Gemeente Utrecht, 2021). In dit onderzoek wordt daarom ook kort stilgestaan op welke er gefocust zou kunnen worden bij de ontwikkeling van deze nieuwe stadscentra met betrekking tot ontmoetingsplekken.

Het uiteindelijke doel van dit onderzoek naar sociale ontmoetingen van inwoners van Utrecht, is om te achterhalen welke sociale en fysieke factoren bepalend zijn voor het plaatsvinden van ontmoetingen in de binnenstad. Op deze manier draagt dit onderzoek bij aan het begrijpen van de openbare stedelijke ruimte als ontmoetingsplek. De volgende onderzoeksvraag staat centraal:

“Hoe ziet het ontmoetgedrag van jongvolwassen inwoners van Utrecht aan de Oudegracht eruit en welke fysieke en sociale factoren spelen hierbij een rol?”

Om een volledig antwoord te kunnen formuleren op deze vraag, is het van belang om in het onderzoek verder in te gaan op de aard van een ontmoeting. Ten eerste wordt stilgestaan bij wat een ontmoeting inhoudt door middel van de eerste deelvraag *“Wat wordt beschouwd als een ontmoeting?”*. Ook wordt gekeken wie de inwoner ontmoet op deze ontmoetingsplek. Zoals eerder geïntroduceerd kunnen ontmoetingen bestaan uit geplande bijeenkomsten met bekenden of vluchtige interacties met onbekenden (Binken et al. 2012; Paay & Kioldskov, 2008). De deelvraag die hierop aansluit is geformuleerd als volgt: *“Wie ontmoeten inwoners van Utrecht in de binnenstad?”*. Daarnaast wordt onderzocht waar en wanneer de sociale ontmoetingen van inwoners plaatsvinden in de binnenstad. De deelvraag die hierbij geformuleerd is, luidt: *“Waar en wanneer in de Utrechtse binnenstad ontmoeten inwoners anderen?”*. De bestaande literatuur schrijft dat de locatie van de ontmoetingsplek afhankelijk is van verschillende factoren, bijvoorbeeld fysieke inrichtingselementen zoals de aanwezigheid van zitgelegenheden of nabijheid van voorzieningen (Mehta & Bosson, 2010; Mehta, 2006). Ook beleving is een factor die meegenomen wordt in het onderzoek naar ontmoetingsplekken. Het gaat hier om de beleving van de ontmoeting die plaatsvindt. Om te achterhalen hoe inwoners ontmoetingen in de binnenstad beleven, is de volgende deelvraag geformuleerd: *“Hoe worden de ontmoetingen beleefd door de inwoners van Utrecht?”*. Ten slotte luidt de laatste deelvraag als volgt: *“Aan welke eisen moet een ontmoetingsplek in de Utrechtse binnenstad voldoen?”*. De koppeling van de sociale en fysieke factoren die fundamenteel blijken voor ontmoetingsplekken, geven uiteindelijk weer hoe het potentieel van ontmoetingsplekken benut kan worden waardoor Utrecht de binnenstad nog beter kan ontwikkelen als plek om te ‘winkelen en beleven, ontspannen en ontmoeten’ zoals Utrecht dat nastreeft in de Ruimtelijke Strategie 2040 (Gemeente Utrecht, 2021).

Relevanties

In bestaande onderzoeken wordt het plaatsvinden van ontmoetingen in de openbare stedelijke ruimte veelal geredeneerd vanuit enerzijds fysieke en anderzijds sociale factoren die deze ontmoetingen tot stand laten komen. Zo wordt in het onderzoek van Mehta & Bosson (2010) bijvoorbeeld hoofdzakelijk gekeken naar fysieke kenmerken van de openbare ruimte die sociale interactie in de stedelijke omgeving bevorderen. In Paay & Kieldskov (2008) wordt daarentegen een casestudy gepresenteerd waarbij de sociale ervaring van een fysieke plek inzicht geeft in interacties tussen mensen. Alhoewel ontmoetingen dus vaak onder de loep genomen met een dominerende focus op dan wel fysieke of sociale elementen, zien auteurs fysieke en sociale factoren die een rol spelen bij ontmoeten niet los van elkaar. Dit onderzoek draagt bij aan de koppeling van sociale en fysieke factoren die van invloed zijn op ontmoetingsplekken en biedt daardoor een integraal perspectief op ontmoeten. Daarnaast blijkt uit de literatuur van onder andere Amin (2002) en Beck & Sznaider (2010) dat het daadwerkelijk plaatsvinden van sociale ontmoetingen in de openbare ruimte beperkt zou zijn. Dit onderzoek voegt toe aan de bestaande literatuur omdat in dit onderzoek wordt gekeken naar welke ontmoetingen plaatsvinden in de stedelijke openbare ruimte en specifiek in een winkelgebied als de Oudegracht en wie hier elkaar ontmoeten.

Naast de wetenschappelijke waarde van dit onderzoek, zijn de uitkomsten van dit onderzoek ook van nut voor het maatschappelijke doeleinde. De maatschappelijke meerwaarde van dit onderzoek is dat, door de specifieke case van Utrecht, er ingezoomd wordt op niet alleen waar er ontmoet wordt, maar ook welke factoren van invloed zijn bij deze ontmoetingen. De uitkomsten van dit onderzoek dragen daarom bij aan kennis- en inzichtverschaffing over ontmoetingsplekken en welke factoren van belang zijn voor de verdere ontwikkeling van de historische binnenstad van Utrecht, en specifieke plekken daarbinnen, als ontmoetingsplek. Om deze reden biedt dit onderzoek een indicatie van relevante factoren omtrent ontmoeten, waardoor de kennis die voortkomt uit dit onderzoek meegenomen kan worden in het vormen van toekomstige ruimtelijke visies en strategieën, van onder andere de Gemeente Utrecht. Wanneer de stad zich nog beter ontwikkelt als plek om te ontmoeten, kunnen bewoners van stedelijke gebieden, maar ook ondernemers profiteren van de voordelen die voortkomen uit het samenkomen van mensen. Zo kunnen volgens Fincher (2003) ontmoetingen in de stedelijke ruimte bijdragen aan een gelukkig gevoel en kan ervoor zorgen dat men zich onderdeel voelt van de stedelijke samenleving. Daarnaast bieden volgens de gemeente Utrecht (2016) ontmoetingen het potentieel voor het uitbreiden van het binnenstadsmilieu, omdat plekken waar ontmoetingen plaatsvinden en mensen bijeenkomen kansen bieden voor detailhandel.

Leeswijzer

Dit onderzoek start met een overzicht en synthese van relevante theorieën en eerder gedane onderzoeken met betrekking tot ontmoeten in de openbare stedelijke ruimte. De wetenschappelijke literatuur die in dit hoofdstuk wordt uitgezet helpt met het beantwoorden van de onderzoeksvragen en dient als basis voor het uitzetten van het veldwerk. Tevens biedt deze literatuur de mogelijkheid tot reflectie voor gegevens die voortkomen uit het veldwerk. Vervolgens wordt toegelicht en onderbouwd welke keuzes gemaakt zijn met betrekking tot de methodologische aanpak van dit onderzoek. In het resultatenhoofdstuk komen relevante gegevens voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen aan bod. Deze gegevens worden ook naar de theorie uit het theoretisch kader teruggekoppeld om overeenkomsten, verschillen en nieuwe bevindingen uiteen te kunnen zetten. Op basis van de

resultaten die hieruit voortkomen, worden er antwoorden geformuleerd op de onderzoeksvragen in de conclusie. Tot slot komen in de discussie de beperkingen en verbeterpunten van dit onderzoek met daaraan verbonden suggesties voor vervolgonderzoek aan bod en vindt er tevens een reflectie plaats op het onderzoeksproces.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

In dit hoofdstuk zet theorie dat relevant is voor dit onderzoek uiteen. De paragrafen zijn gebaseerd op verschillende elementen uit de onderzoeksvragen en dienen als basis voor verder begrip van dit onderzoek. Op de theorie uit dit hoofdstuk wordt, indien relevant, in latere hoofdstukken teruggekoppeld.

2.1 Veranderende binnenstad

Waar in het verleden voornamelijk de focus lag op consumeren in binnensteden, is tegenwoordig de focus meer verschoven naar beleven en ontmoeten in een binnenstad. De binnenstad heeft zich in de laatste jaren steeds meer ontwikkeld als een 'place to be' en een 'place to meet'. Dit heeft te maken met het opkomen van de beleveniseconomie, waardoor beleven in toenemende mate meegenomen wordt in beleid (Therkildsen, Hansen & Lorentzen, 2009). Het gebruik van de binnenstad verandert dus door de jaren heen. Om deze verandering in gebruik van de binnenstad in kaart te brengen, wordt er in deze paragraaf allereerst ingegaan op de veranderingen die binnensteden de afgelopen decennia hebben doorgemaakt. Vervolgens wordt een blik geworpen op de transformatie die de binnenstad vandaag de dag ondergaat.

Het gebruik van binnensteden staat altijd al nauw in verband met ontmoeten en handel (Atzema, Olden & Spierings, 2012). Historisch gezien werden straten in steden en dorpen gebruikt als ruimtes om te voorzien in basisbehoeften. Maar ook voor communicatie met anderen, voor entertainment en voor verschillende politieke, religieuze, commerciële, maatschappelijke en sociale doeleinden (Mehta, 2009). In de tweede helft van de twintigste eeuw transformeerde het stedelijke centrum steeds meer naar een winkelcentrum. De activiteit van het consumeren begon de boventoon te voeren en de woonfunctie van de binnenstad verplaatste meer naar de achtergrond. Een binnenstad waar de focus ligt op het (ver)kopen van goederen, wordt ook wel een 'place to buy' genoemd (Pen, 2018). In binnensteden wordt vandaag de dag nog steeds veel gewinkeld. Buursink (1996) zegt hierover dat een binnenstad zonder aantrekkelijk winkelcentrum, geen aantrekkelijke binnenstad is. Desondanks bestaat de bezoekersstroom naar de binnenstad tegenwoordig niet uitsluitend uit winkelend publiek. De binnenstad is volgens Bardeel (2018) steeds meer een plek voor mensen om elkaar te ontmoeten of om vrije tijd door te brengen. Vrijtijdsbesteding in de binnenstad kan echter wel samengaan met winkelen. Reynolds, Lowe & Howard (2007) beschrijven dat men graag vrije tijd besteedt aan het rondkijken in winkels als een vorm van vrijtijdsbesteding. Hierbij is een onderscheid te maken tussen verschillende vormen van winkelen. Spierings & Van der Velde (2013) komen met een drievoudige typologie van winkelen: 'doelgericht winkelen', 'dagelijks winkelen', en winkelen als een vrijetijdsactiviteit: 'recreatief winkelen'. Recreatief winkelen wordt geassocieerd met vrijetijdsactiviteiten en een niet-doelgerichte mindset van shoppers. Rosenbaum (2006) benoemt tevens dat bij het winkelen als een activiteit er recreatief gewinkeld wordt met een sociaal motief wat vaak hand in hand gaat met het recreatief verblijven met anderen in de binnenstad. Daarnaast stellen Spierings & Van der Velde (2013) dat zowel doelgerichte en dagelijkse winkelaars doelgerichter zijn in het zoeken naar een vooraf bepaald goed of product. Echter, dagelijkse winkelaars doen vaak boodschappen terwijl doelgerichte winkelaars vaker op zoek zijn naar niet-dagelijkse goederen. Deze twee type winkelaars hebben dus een meer economisch motief. Eveneens staat volgens Reynolds, Lowe & Howard, (2007) het winkelgedrag bij winkelen met een doel niet in verband met overige vrijetijdsactiviteiten in de binnenstad.

De binnenstad als 'place to buy' krijgt dus tegenwoordig steeds meer de vorm van een 'place to be' (Platform31, 2014). Hierbij komt het recreatief verblijven in de binnenstad meer op de voorgrond te liggen. Daarnaast heeft één van de belangrijkste recente ontwikkelingen in de detailhandel, de opkomst van het internet als winkelplatform, ook invloed uitgeoefend op de binnenstad. Met de groei van het internet kwam er een nieuwe manier van consumeren op, waardoor het winkelen niet langer een fysieke, tijdrovende bezigheid hoeft te zijn (Weltevreden & van Rietbergen, 2007). De meerwaarde die een binnenstad te bieden heeft, is de beleving van het consumeren, maar ook de beleving van de stedelijke openbare ruimte. De stedelijke omgeving moet een aangenaam verblijfs- en ontspanklimaat bieden waardoor de stad een beleving biedt aan de bezoeker. Er vindt dus een verschuiving plaats van het beeld van een centrum als *winkel*centrum, naar een beeld waarbij binnensteden steeds meer worden gezien als een plek om te ontmoeten en te beleven. Het begrip 'beleveniseconomie' wordt door Therkildsen, Hansen & Lorentzen (2009) ook wel gebruikt om aan te kaarten dat beleven een belangrijke speler is geworden in de huidige economie.

Echter, mensen zijn vandaag de dag nog steeds afhankelijk van winkelstraten voor functioneel en sociaal gebruik, maar ook voor vrijetijdsbesteding, reizen, winkelen, ontmoeten en interacties met andere mensen en ontspanning (Mehta, 2009). Er is daarom volgens Mehta (2007) behoefte aan openbare ruimtes voor onder andere beleving en sociale interacties. Ondanks dat moderne stedelijke samenlevingen niet meer afhankelijk zijn van bijvoorbeeld een 'town square' dat middelen voor overleven biedt, hebben mensen toch goed geplande stedelijke ruimtes nodig voor hun sociale en psychologische gezondheid. Straten, pleinen, parken en andere stedelijke openbare ruimtes hebben het potentieel om het stedelijke leven te faciliteren en in toenemende mate wordt de openbare stedelijke ruimte gezien als een ruimte waar sociale bewegingen plaatsvinden, in plaats van enkel fysieke bewegingen (Mehta, 2006). Bertolini (2020) stelt in zijn onderzoek naar 'straten voor mobiliteit en straten voor mensen' dat stedelijke openbare ruimtes plekken zijn waar andere belangrijke stedelijke functies dan mobiliteit plaatsvinden, zoals commercie, sociale interacties, vrijetijdsbesteding, creativiteit en politiek. Mensen zijn volgens Mehta (2007) in zekere mate afhankelijk van openbare ruimtes voor verschillende faciliteiten en activiteiten. De binnenstad moet dus meer ingericht worden op het zijn van een verblijfsruimte waar men kan recreëren, beleven en ontmoeten.

De verwachting is dat binnensteden in de nabije toekomst wederom te maken krijgen met een transformatie. De corona crisis heeft laten zien dat stedelijke gebieden een zichtbare behoefte hebben aan transformaties richting duurzaamheid. De huidige vormen van de stedelijke openbare ruimte zijn in grote mate onhoudbaar gebleken (Krellenberg & Koch, 2021). Afhankelijk van de veerkrachtigheid van het centrum zal een deel van de gevestigde ondernemers de crisis niet overleven. Daarnaast heeft de crisis geleid tot een herwaardering van de sociaal-maatschappelijke waarde van binnensteden. Bij de transformatie van de binnensteden zal de focus liggen op het creëren van een toekomstbestendige plek (Retail Insiders, z.d.). Die transformatie naar een duurzame ontwikkeling van binnensteden is volgens Krellenberg & Koch (2021) nodig als steden willen bijdragen aan het beheersen van de gevolgen van mondiale klimaatveranderingen, maar ook van demografische en economische veranderingen.

2.2 Ontmoeten in de literatuur

Om meer te weten te komen over ontmoetingen in de openbare ruimte, is het van belang om te expliciteren wat er in de algemene literatuur verstaan wordt onder de begrippen 'ontmoeten', 'ontmoetingsplek' en 'openbare ruimte'. Deze paragraaf licht deze begrippen toe. Daarnaast wordt er in de literatuur ook wel eens gerefereerd naar het begrip 'third places' als het gaat om plekken in de openbare ruimte waar mensen genieten van elkaars aanwezigheid of gezelschap. Om deze reden licht deze paragraaf ook toe wat 'third places' zijn en hoe deze in gelinkt kunnen worden aan de binnenstad als ontmoetingsplek. Ook wordt er een blik geworpen op welke groepen elkaar ontmoeten in binnensteden en welke vormen deze ontmoetingen aan kunnen nemen. Hierbij bestaat onderscheid in ontmoetingen tussen bekenden en ontmoetingen tussen onbekenden.

2.2.1 De openbare ruimte en ontmoeten

Het woord 'openbaar' in de term openbare ruimte wijst erop dat het een ruimte betreft met kenmerken die ervoor kunnen zorgen dat groepen mensen elkaar tegenkomen die anders geen kennis van elkaar zouden hebben. In principe is de openbare ruimte voor iedereen toegankelijk (Duyvendak & Boonstra, 2002). Piekut & Valentine (2017) voegen hier echter een kanttekening aan toe. De openbare stedelijke ruimte is sociaal geconstrueerd en is onder invloed van complexe sociale- en machtsrelaties tussen verschillende groepen. Als gevolg hiervan kunnen 'minder machtige' groepen moeite hebben om toegang te verkrijgen tot het gebruik van alledaagse openbare ruimtes. Ondanks dat de openbare ruimte dus in theorie vrij toegankelijk is, blijkt dat in de praktijk niet altijd stand te houden. Tevens kunnen fysieke obstakels ervoor zorgen dat de toegang tot het gebied wordt belemmerd voor bijvoorbeeld mensen met een beperking. De betekenis die de gebruiker daarnaast aan de openbare ruimte geeft, is afhankelijk van de wijze waarop er gebruik gemaakt van wordt en door de betekenis die een individu of samenleving geeft aan de ruimte. Plekken in de openbare ruimte zijn dus in zekere mate gecreëerd en gevormd door de mensen die er gebruik van maken (Low, 1996).

2.2.2 Third places

Volgens onderzoek van Paay & Kielskov (2008) zijn mensen graag in het gezelschap van anderen zonder direct met elkaar te interacteren. Dit wordt ook wel 'socializen door nabijheid' genoemd. Naar plekken waar mensen zich verzamelen om hoofdzakelijk te genieten van elkaars gezelschap of aanwezigheid wordt ook wel eens gerefereerd als 'third places'. Third places zijn dus plekken waar men naar toe komt om bijeen te komen, vrienden of kennissen te ontmoeten, te socializen, naar mensen te kijken, enzovoort (Mehta & Bosson, 2010). Winkelstraten fungeren in deze zin als een third place, omdat het mogelijkheden biedt om te verzamelen en te communiceren met anderen (Jeffres, Bracken, Jian & Casey, 2009). Er zijn volgens Oldenburg & Brissett (1982) een aantal elementen die third places karakteriseren. Zo is iedereen welkom en niemand is de 'host': het is in theorie neutraal gebied. Mensen van verschillende sociaaleconomische lagen maken gebruik van deze plekken en om deze reden faciliteert het contact tussen verschillende groepen die normaal niet met elkaar in aanraking komen op een dagelijkse basis. Alhoewel de setting erop ingericht is om bijvoorbeeld te drinken, sporten of een spelletje te spelen, is een conversatie altijd aan de orde. Oldenburg & Brissett (1982) geloven dat bovengenoemde elementen essentiële kenmerken zijn van third places omdat ze unieke communicatie-ervaringen en sociologische voordelen bieden aan gebruikers van deze plekken. Voor een individu biedt een third place het gevoel van inclusiviteit en verbondenheid in een samenleving. Voor de grotere gemeenschap versterken third places de gemeenschapsbanden door sociale interactie en het kan lokale

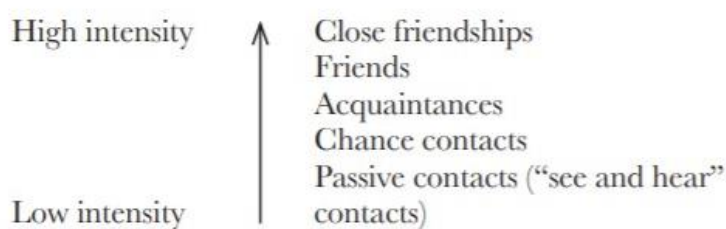
betrokkenheid bevorderen. Daarnaast genereert een third place ook een gevoel van veiligheid en zekerheid door publiekelijk toegankelijk te zijn en zichtbare interactie te bevorderen. Zoals Jeffres et al. (2009, p. 336) stellen: "Third places zijn niets meer dan informele openbare ontmoetingsplaatsen".

2.2.3 Vluchtige en geplande ontmoetingen

Verschillende groepen stedelijke bewoners bezoeken vaak en zijn vaak afhankelijk van dezelfde ruimtes voor bijvoorbeeld ontspanning, winkelen en sporten. Dit zorgt ervoor dat hun levenswerelden elkaar overlappen en dit transformeert alledaagse openbare ruimtes in zogenaamde 'zones van ontmoeting'. Deze zones worden belangrijk geacht voor (interculturele) ontmoetingen omdat ze een stedelijk gemeenschapsgevoel stimuleren en ervoor zorgen dat men betrokken raakt met groepen die anders zijn dan zichzelf (Peterson, 2017). Openbare ruimtes zoals parken, winkelstraten en pleinen worden beschouwd als cruciale locaties voor ontmoetingen en het ontwerp van deze ruimtes kan mensen in staat stellen om interacties te hebben met elkaar (Duyvendak & Wekker, 2015). Wie elkaar daadwerkelijk ontmoet in de openbare ruimte is volgens Holland, Clark, Katz & Peace (2007) mede afhankelijk van de leeftijd van de bezoeker. Uit het onderzoek van Holland et al. (2007) is namelijk gebleken dat verschillende leeftijdsgroepen over het algemeen wel gebruik maken van dezelfde gebieden in het stadscentrum, maar dat er wel verschillen zijn in het gebruik. Ouderen ontmoeten anderen voornamelijk in cafés in het centrum en zijn minder geneigd om te verblijven in de openbare ruimte. Ze zullen bijvoorbeeld minder snel bankjes gebruiken tijdens een ontmoeting. Jongvolwassenen ontmoeten elkaar volgens dit onderzoek daarentegen vaker in de openbare ruimte van het stadscentrum. Mede om deze reden zijn in dit onderzoek jongvolwassenen de groep van focus. Ondanks dat Holland et al. (2007) stellen dat openbare ruimtes mensen in staat stellen om elkaar te ontmoeten, lijkt er weinig interactie tussen ouderen en jongvolwassenen in de openbare ruimte. Wie men ontmoet is leeftijd-afhankelijk. Aansluitend veronderstellen Amin (2002) en Beck & Sznaider (2012) dat er weinig daadwerkelijke interactie plaatsvindt tussen vreemden en dat de stedelijke ruimte niet altijd interactie stimuleert. Mensen 'co-existen' en observeren elkaar, maar er blijkt weinig sprake van een echte mix tussen de verschillende gebruikers van de openbare ruimte. Daarnaast is tijd ook een belangrijk aspect in ontmoeten. Elke openbare ruimte heeft zijn eigen ritmes van gebruik en regulering en heeft zelden een constante stroom van passanten – deze wisselt afhankelijk van de tijd, dag en het seizoen (Amin, 2008). Volgens Banerjee (2001) neemt daarnaast de behoefte van interactie in de openbare ruimte tegelijkertijd ook af doordat de 'revolutie' in communicatie- en informatietechnologie het mogelijk heeft gemaakt om enigszins te isoleren van het openbare leven. Veel van onze dagelijkse activiteiten – werk, winkelen, zakelijke ontmoetingen, gezelligheid – zijn via internet uit te voeren waardoor de behoefte aan persoonlijke communicatie tot een minimum wordt beperkt.

Het verblijven in de openbare ruimte is volgens Zhang & Lawson (2009) echter wel het startpunt van een mogelijke ontmoeting. Wanneer een persoon zich bevindt in de buitenruimte, wordt de mogelijkheid tot een sociale interactie namelijk vergroot. Een plek waar inwoners zich onder elkaar mengen en elkaar ontmoeten wordt in de literatuur ook wel een ontmoetingsplek genoemd. Het zijn plekken waar mensen elkaar tegenkomen omdat ze gebruik maken van dezelfde voorzieningen die er worden aangeboden (Dautzenberg, 2010). Een ontmoeting kan verschillende vormen aannemen. Zo kunnen ontmoetingen geplande bijeenkomsten zijn met bekenden (Paay & Kieldskov, 2008), maar ook (vluchtige) interacties met onbekenden (Peterson, 2017; Fincher, 2003). Gehl (2011) stelt dat hoe verder de contacten sociaal van elkaar verwijderd zijn, hoe meer de intensiviteit van de ontmoeting afneemt (zie figuur 1). Allereerst wordt er stilgestaan bij ontmoetingen tussen bekenden. Bij een

ontmoeting met bekenden treft men elkaar op een afgesproken plek om vervolgens gezamenlijk tijd door te brengen. In de openbare stedelijke ruimte worden vaak winkelstraten gebruikt om elkaar te ontmoeten. Volgens Mehta (2009) worden winkelstraten namelijk niet alleen gebruikt om te consumeren, maar ook voor andere bezigheden zoals vermaak, vrijetijdsbesteding en ontspanning. Naast de primaire activiteit van het kopen van goederen en diensten, gaat men dus vaak naar winkelstraten om elkaar te ontmoeten en tijd door te brengen met hun vrienden, om rond te kijken, mensen te kijken en om rond te lopen. Een geplande ontmoeting met een bekende duurt over het algemeen langer dan een interactie met een vreemde en de aard van de interactie is intenser. Bij een intensiever contact uit een ontmoeting zich vaker in een langduriger contact door een gesprek met elkaar aan te gaan of elkaar aan te raken: de focus ligt hoofdzakelijk op de aanwezigheid van de ander. Gehl (2011) noemt dit ook wel 'Acting as if friends' (p. 1075).

Figuur 1: Intensiteit ontmoeting (Gehl)

Een ontmoeting waarbij de interactie een lagere intensiviteit heeft vindt vaker plaats tussen toevallige passanten en onbekenden. Onbekenden delen geen geschiedenis met elkaar en hun ontmoetingen zijn ongepland: ze zijn afhankelijk van de ruimtelijke en sociale context van de omgeving waarin ze verblijven (Simões Aelbrecht, 2016). Vaak zijn de interacties die plaatsvinden tussen onbekenden meer lichamelijk dan verbaal. Bij een (vluchtige) interactie met onbekenden bestaat de ontmoeting vaak uit oogcontact, naar elkaar knikken, glimlachen, een handgebaar, elkaar bewust de ruimte geven op straat of elkaar verbaal begroeten (Peterson, 2017; Gehl, 2011; Simões Aelbrecht, 2016). Alhoewel deze interacties vaak oppervlakkig en van korte duur zijn zorgen ze volgens het onderzoek van Peterson (2017) voor een prettig gevoel en het laat mensen samenleven zonder conflict. Interacties met een lage intensiviteit hebben daarnaast ook het potentieel om een interactie tot andere vormen van contact te laten groeien (Gehl, 2011). De aard van de interactie is dus afhankelijk van de relatie tussen personen en verschillen als gevolg in intensiviteit. Horgan (2020) heeft in zijn onderzoek naar 'Urban interaction' verschillende soorten interacties tussen vreemden in binnensteden uiteengezet. 'Civil inattention' verwijst naar het bewustzijn van elkaars aanwezigheid zonder gerichte interactie aan te gaan. Een situatie waarbij er wel interactie met een ander aangegaan wordt, bijvoorbeeld door een naderend persoon de ruimte te geven om op de stoep te passeren, of het wegwijzen van een vreemde, noemt Horgan 'Civil attention'. Deze interactie kan leiden tot een gezellige interactie tussen vreemden. Daarnaast spreekt Horgan ook van 'Uncivil inattention'. Hierbij handelt een persoon zonder rekening te houden met de aanwezigheid van een ander. Er wordt bij deze vorm van interactie ook wel gerefereerd naar onbeleefd gedrag waarbij de ene persoon het recht van de ander om de openbare ruimte vrij te gebruiken aantast. Ten slotte wordt 'Uncivil attention' genoemd als vorm van interactie. Hierbij richt een persoon zich ongewenst tot een ander, waardoor de 'dader' een onwelkome deelnemer is van een interactie, een voorbeeld van deze vorm van interactie is intimidatie op straat. In paragraaf 2.3.3 wordt verder ingegaan op ongewenste interacties en de invloed hiervan op de beleving van ontmoetingen.

2.3 Beleven in de binnenstad

De bovenstaande paragraaf heeft inzicht gegeven in welke sociale ontmoetingen kunnen voorkomen in de stedelijke openbare ruimte. Uit de bestaande literatuur is gebleken dat het leven in een stad het mogelijk maakt om (toevallig) samen te komen en te vertoeven in de openbare ruimte. Tegelijkertijd wordt de beleving van deze ontmoetingen in de openbare ruimte beïnvloed door verschillende factoren. Om deze reden wordt in deze paragraaf voortgebouwd op de voorgaande paragraaf en wordt allereerst toegelicht hoe de beleving van een ontmoeting beïnvloed kan worden door sociale factoren. De beleving van voorgaande ontmoetingen kan namelijk van invloed zijn op ontmoetingen in de toekomst. Een ontmoeting kan bijvoorbeeld een positieve invloed op de bezoeker uitoefenen, echter kan een ontmoeting ook negatieve gevoelens zoals angst veroorzaken, of wellicht juist geen invloed uitoefenen op een persoon. Daarnaast wordt stilgestaan hoe de fysieke omgeving van de stedelijke openbare ruimte invloed kan hebben op de beleving van de bezoeker, en daarom op de beleving van de ontmoetingen in deze ruimte. De perceptie van mensen van hun omgeving beïnvloedt volgens Israa, Araby, Hafla & El Sayary (2013) namelijk hun sociale interacties binnen deze omgeving.

2.3.1 Positieve invloed van ontmoetingen

Ondanks dat uit het slot van paragraaf 2.2.3 blijkt dat daadwerkelijke (behoefte aan) interactie tussen vreemden minimaal is of zelfs uit kan blijven, wordt er ook geschreven dat sociale ontmoetingen wel een positieve bijdrage bieden voor de stadsbewoner. Een interactie kan namelijk een prettig gevoel teweegbrengen of zorgen voor onderlinge verbondenheid binnen een gemeenschap. De onderzoeken hieronder geven weer hoe een ontmoeting kan zorgen voor een positieve beleving voor een bezoeker.

Wanneer mensen zich bewegen in dezelfde (stedelijke) ruimte, neemt de kans op een interactie toe. In steden zijn namelijk altijd en overal plaatsen waar mensen elkaar kunnen ontmoeten (Dautzenberg, 2010). In de meeste situaties zijn interacties tussen onbekenden volgens van Lange & Columbus (2021) aardig bedoeld, zelfs als er geen geschiedenis van sociale interactie of anticipatie op sociale interactie in de toekomst is met de ander. Wanneer zo'n ontmoeting met een onbekende plaatsvindt, kan dat ervoor zorgen dat men zich gelukkiger voelt en men zich onderdeel voelt van de stedelijke samenleving (Fincher, 2003). Een moment nemen om een ander te begroeten of te bedanken wordt door Gunaydin, Oztekin, Karabulut & Salman-Engin (2021) gekoppeld aan meer geluk in het dagelijkse leven. Balestrini, Marshall, Cornejo, Tentori, Bird & Rogers (2016) brengen daarnaast interacties tussen mensen in verband met een samenhangende stedelijke gemeenschap en de ontwikkeling van sociaal kapitaal. Ontmoetingen betrekken namelijk mensen met andere (culturele) groepen dan zichzelf, waardoor er een wederzijdse tolerantie ontstaat (Peterson, 2017). Op individueel niveau verhoogt interactie met anderen geluk en welzijn en kunnen de psychologische en fysiologische gezondheid van een persoon ondersteunen. Daarnaast hebben van Lange & Columbus (2021) ondervonden dat de korte termijn *boost* in geluk na een interactie niet alleen voorkomt bij de persoon die de interactie aangaat, maar ook bij de persoon wiens sociale contact werd gezocht. Er zijn echter wel verschillen waar te nemen tussen personen als het gaat om de positieve beleving van een ontmoeting. Er zijn aanwijzingen dat extraverte personen optimistischer zijn tegenover een interactie met een vreemde dan introverte mensen. Sommige mensen gaan in mindere mate op zoek naar nieuwe interacties met vreemden dan anderen, waardoor zij minder zouden kunnen profiteren van de positieve invloeden die gelden voor dergelijke interacties (van Lange & Columbus, 2021). Het initiëren van positieve sociale interacties met vreemden, zelfs als deze minimaal zijn, voorspellen namelijk een groter subjectief welzijn (Gunaydin et al., 2021).

Dergelijke sociale interacties in de openbare ruimte aangemoedigd moeten worden volgens het onderzoek van Balestrini et al. (2016).

2.3.2 Ongewenst ontmoeten

Volgens eerdere onderzoeken kunnen ontmoetingen in de openbare ruimte dus leiden tot een positieve invloed op een individu en op de samenleving als geheel. Er zijn echter ook onderzoeken die twifelen over het positieve potentieel van ontmoetingen tussen mensen. Wanneer individuen of groepen mensen met elkaar in contact komen in de openbare ruimte, kan dat volgens Piekut & Valentine (2017) gepaard gaan met een gebrek aan begrip voor de verschillen tussen mensen. Een interculturele uitwisseling in de openbare ruimte kan er daarom voor zorgen dat er zelfsegregatie plaatsvindt en men langs elkaar beweegt in 'parallele levens' (p. 177). Het versterken van gemeenschapsbanden, iets wat vaak wordt aangenomen in onderzoeken naar ontmoetingen in de openbare ruimte, zoals ook in paragraaf 2.3.1 uiteengezet is, blijft hierdoor uit. De ontmoetingen zijn vaak vluchtig en zouden volgens Piekut & Valentine (2017) weinig gelegenheid bieden voor het ontstaan van een langdurig contact.

Tevens zijn er onderzoeken die de potentiële negatieve kant van ontmoeten in de openbare ruimte belichten. Mubi Brighenti & Pavoni (2019) hebben in hun onderzoek naar onprettige gevoelens in steden ondervonden dat ontmoetingen in de stedelijke ruimte ook als negatief of onprettig beleefd kunnen worden indien deze ontmoetingen ongewenst zijn. Als een onbekende een te actieve aanwezigheid wordt, kan deze persoon beschouwd worden als een bedreigende aanwezigheid waardoor iemand zich kwetsbaar kan voelen. De ruimte van ontmoeting kan in een ogenblik veranderen van gemakkelijk en comfortabel, naar een 'geography of fear'. Uit dit onderzoek van Mubi Brighenti & Pavoni (2019) blijkt dat dit voornamelijk geldt voor vrouwen en andere groepen die vatbaar zijn voor intimidatie of (non)verbaal geweld. Valentine (1989) kwam als eerst met het begrip 'geography of fear'. Hij stelt in zijn onderzoek dat vrouwen soms de bewuste keuze maken om bepaalde plekken te vermijden uit angst voor het gedrag van een vreemde dat potentieel onvoorspelbaar en oncontroleerbaar is. Dit gedrag komt voort uit negatieve eerdere ervaringen, bijvoorbeeld het nagefloten worden, opmerkingen krijgen of zelfs het daadwerkelijk fysiek benaderd worden door vreemden. In tegenstelling tot mannen, stelt Valentine (1989), dat wanneer vrouwen zich in de openbare ruimte bevinden, het risico voelen dat hun persoonlijke ruimte binnengedrongen kan worden. Dit heeft een diepgaande invloed op het gevoel van veiligheid in het openbaar. Daarnaast laat het onderzoek van Mubi, Brighenti & Pavoni (2019) ook zien dat de toenemende anonimiteit in de hedendaagse samenleving ervoor zorgt dat men verhoogde niveaus van stress en angst ervaren in de stedelijke ruimte doordat men vervreemdt van anderen. Uit deze literatuur blijkt dat ontmoetingen in de openbare ruimte niet uitsluitend resulteren in een prettige ervaring of een gevoel van verbondenheid en dat een negatieve beleving van een interactie er zelfs voor kan zorgen dat men zijn of haar gedrag in de openbare ruimte aanpast.

2.3.3 Inrichten op beleven

Hoe interacties in de openbare stedelijke ruimte worden beleefd door personen, is ook afhankelijk van de fysieke omgeving waarbinnen deze interacties plaatsvinden. Een ontwerpstrategie kan rechtstreeks van invloed zijn op het gevoel en de sfeer van de binnenstad, en daarom ook op de activiteiten die zich afspelen in de binnenstad, zoals ontmoeten (Degen & Rose, 2012).

Hoe men de omgeving van een openbare stedelijke ruimte beleeft, kan deels gestuurd worden door het ontwerp van de omgeving. Volgens Degen & Rose (2012) kan het ontwerp van de openbare stedelijke ruimte worden opgevat als een ruimtelijk beheersinstrument om een nieuw ervaringslandschap tot stand te brengen. Een ontwerpstrategie kan daarom rechtstreeks van invloed zijn op het gevoel en de sfeer van de binnenstad en daarom ook op de activiteiten die zich afspelen in de binnenstad, zoals ontmoeten. Stedelijke inrichting zou om deze reden zo ingezet kunnen worden, dat de ervaring van mensen van de binnenstad wordt verrijkt. Daarnaast kan de stedelijke inrichting worden gebruikt om het centrum aantrekkelijk te maken waardoor mensen meer tijd en geld besteden in de binnenstad. Dit kan bijvoorbeeld door het verbeteren van de levendigheid in het centrum (Degen & Rose, 2012). Een plek die gekenmerkt wordt door levendigheid en waar continu mensen aanwezig zijn, is namelijk potentieel een interessante plek voor ontmoeten (Binken et al., 2012). In hetzelfde onderzoek van Binken et al (2012) wordt gesteld dat het verbeteren van de levendigheid kan door onder andere de toepassing van groen- en waterelementen in het centrum. Ook benoemen zij dat in het nastreven van meer levendigheid en ontmoetingen, er tijdelijke functies of programma's aan plekken gegeven kunnen worden, zoals activiteiten, evenementen of een markt. Het onderliggende doel hierbij is om verschillende groepen bijeen te brengen.

Dergelijke opvattingen als hierboven benadrukken het toenemende belang van de belevingseconomie voor hedendaagse steden en bevestigen dat sfeer, karakter en zintuigelijke kwaliteiten sleutelfactoren zijn bij de definitie van een plaats. Uit de discussie in de literatuur kan geobserveerd worden dat de stedenbouwkundige praktijk ervan uitgaat dat de dagelijkse menselijke ervaring van de gebouwde omgeving in belangrijke mate wordt bepaald door de fysieke kwaliteiten van het ontwerp. Dit is ook de aanname in de stedenbouwkundige literatuur: het ontwerp van gebouwen en de ruimtes tussen gebouwen heeft een significante invloed op de menselijke beleving van de gebouwde omgeving. Wetenschappers op het gebied van stadsstudies en stadsbeleid zijn het erover eens dat het doel van ontwerpinterventies in de stedelijke ruimte in toenemende mate als doel heeft om de ervaring van die ruimte voor de menselijke bewoners te beïnvloeden. Stedelijke omgevingen worden steeds vaker ontworpen om onderscheidend, levendig en mooi te zijn, waardoor – zo luidt het argument – gedenkwaardige ervaringen worden gecreëerd voor de mensen die zich door die ruimte bewegen (Degen & Rose, 2012).

2.4 Planning, gedrag en inrichtingselementen

Zoals in de paragraaf hierboven beschreven staat, wordt het sociale gedrag in de openbare stedelijke ruimte (onbewust) beïnvloedt door verschillende elementen. In deze paragraaf zet uiteen welke elementen het daadwerkelijk tot stand komen van een sociale interactie beïnvloeden. 'Planning for encounter' (Fincher, 2003), de invloed van fysieke inrichtingselementen in de openbare ruimte, micro klimatologische omstandigheden en sociaal gedrag komen in deze paragraaf aan bod. Volgens bestaande literatuur zijn deze elementen elk van invloed op het plaatsvinden van sociale interactie waardoor ze relevant zijn om te mee te nemen in dit onderzoek.

2.4.1 Planning for encounter

De ontwikkeling van de openbare ruimte als ontmoetingsplek zou volgens Fincher (2003) meegenomen moeten worden in de planning van een stad. Fincher (2003) benoemt dat bij de planning van de

openbare stedelijke ruimte verschillende doelen in acht worden genomen. Eén van deze doelen is planning om de interactie en contacten in de openbare ruimte te stimuleren. Deze vorm van planning heet 'planning for encounter'. Hierbij ligt de focus op het stimuleren van interacties die ongedwongen, oppervlakkig maar vriendelijk zijn en die een zekere vertrouwdheid teweegbrengen voor bewoners van de stad. Dit kan onder andere door het doen van ingrepen in de openbare ruimte. Hier wordt in paragraaf 2.4.3 verder op ingegaan. Het is daarnaast een belangrijke taak van planners dat openbare ruimtes toegankelijke omgevingen zijn die mensen verwelkomen en vriendelijke interacties aanmoedigen. Het gaat vooral om het bieden van gelegenheden waar mensen samen kunnen komen (Fincher, 2003). Een manier om door middel van planning sociale interacties te stimuleren, is door straten en pleinen te voorzien van lege ruimtes of hiaten, zodat deze kunnen worden opgevuld door tijdelijk of ongepland gebruik. Op deze manier kunnen volgens Simões Aelbrecht (2016) stedenbouwkundigen extra mogelijkheden creëren tussen de (geplande) gebruiken van deze ruimtes en kunnen vormen van sociaal gedrag en interactie stimuleren.

2.4.2 Sociaal gedrag en gewoonte

Waar mensen elkaar ontmoeten is afhankelijk van verschillende factoren. Het observeren of waarnemen van het gedrag van andere gebruikers van de openbare ruimte is een belangrijk element hierin. Ook eerdere ervaringen en de inrichting van de openbare ruimte beïnvloeden het gedrag van personen.

Wanneer men afspreekt in de stedelijke openbare ruimte, worden visueel herkenbare inrichtingselementen vaak gebruikt als referentiepunt. Idealiter is dit punt makkelijk herkenbaar doordat het bijvoorbeeld boven de gebouwde omgeving uitsteekt of opvallend is door de vormgeving. Daarnaast komt uit het onderzoek van Paay & Kieldskov (2008) naar voren dat een grote open ruimte ook al interactie kan stimuleren omdat deze ruimte kan dienen als een ontmoetingsplek voor een grotere groep mensen. Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat bij interactie in stedelijke ruimtes mensen kijken naar wat anderen doen in deze ruimte. Het volgen van menigten of mensen is een manier om te bepalen waar ze heen zouden gaan. Er wordt naar anderen gekeken om te bevestigen welke activiteiten op een bepaalde plaats acceptabel zijn. Plaatsen waar anderen mensen zitten, geven bijvoorbeeld het gevoel dat zitten een geaccepteerde activiteit is op deze plek. Ook Mehta (2006) bevestigt dit sociale gedrag. In de openbare ruimte observeren mensen anderen en hun activiteiten. Deze ervaringen zijn een bron van inspiratie voor het sociale gedrag van een persoon. Door een ander te observeren, leert een persoon welk gedrag er vertoond kan worden in deze ruimte. Bovendien kan het zien van andere mensen die betrokken zijn bij bepaalde activiteiten een inspiratie zijn om deel te nemen aan nieuwe activiteiten. Daarom kan de openbare ruimte een aanjager zijn voor sociaal contact en interactie.

In het onderzoek van Paay & Kieldskov (2008) komt naar voren dat wanneer er met bekenden wordt afgesproken in de openbare ruimte een ontmoetingsplek gebaseerd onder andere gebaseerd is op succesvolle eerdere bezoeken. Het uitproberen van een nieuwe plaats in de openbare ruimte is voornamelijk gebaseerd op aanbevelingen van bekenden. Amin (2002) beschrijft tevens dat gewoontes een rol spelen in het sociale gedrag van mensen wanneer zij zich door de openbare ruimte bewegen. Ook Paay & Kieldskov (2008) stellen dit. De beweging van personen door de openbare ruimte is volgens Amin (2002) namelijk niet willekeurig, maar wordt geleid door gewoontes. De herhaling van deze gewoontes resulteert in de transformatie van de openbare ruimte in een ruimte van patronen die

essentieel blijkt voor de gebruikers van de ruimte om hun plaats erin en hun weg er doorheen te begrijpen. Volgens Amin (2002) zorgen gewoontes van de mens ervoor dat pogingen om sociale interactie in de openbare ruimte te stimuleren over het algemeen beperkt succesvol zijn.

Volgens het onderzoek van Paay & Kiildskov (2008) is de wil om een interactie aan te gaan met een onbekende afhankelijk van de uitstraling van de desbetreffende persoon. Mensen gaan liever een sociale interactie aan met mensen die vergelijkbaar zijn met henzelf. Dat wil zeggen, vergelijkbaar wat betreft leeftijd, kledingkeuze en klasse. Het vertonen van territoriaal gedrag van een bepaalde groep mensen kan tevens van invloed zijn op het sociale gedrag dat een persoon vertoont in de openbare ruimte. Wanneer een persoon of een groep mensen (tijdelijk) aanspraak maakt op de 'eigendom' van een gebied, passen mensen de omgeving aan naar hun behoefte. Dit zorgt ervoor dat mensen zich wel of juist niet geneigd voelen zich te mengen met, of te verblijven in nabijheid van de desbetreffende groep (Mehta, 2006). Een voorbeeld waarop iemand territoriaal gedrag kan tonen, is het draaien van luide muziek. Volgens Amin (2008) kan een bepaalde samenstelling van mensen in een openbare ruimte leiden tot sociaal gedrag in de vorm van vermijding, zelfbehoud of intolerantie. Dit is vooral aan de orde wanneer er sprake is van een ongelijke machtsdynamiek en uitsluitingspraktijken in de openbare ruimte.

Er zijn volgens Simões Aelbrecht (2016) een aantal activiteiten die sociaal gedrag beïnvloeden. Dit zijn hoofdzakelijk stationaire activiteiten zoals zitten, staan, wachten en mensen kijken. Dit soort activiteiten bieden mogelijkheden voor kortdurende interacties met een lage intensiteit op een ontspannen en relatief toegankelijke manier (Metha, 2007). Naar anderen kijken is een activiteit die vaak voorkomt in de openbare ruimte. Dit gebeurt als mensen zich in hun eentje bevinden, maar ook wanneer mensen samenkomen om te ontspannen in de openbare ruimte. Kijken, staren en observeren maken deel uit van sociale interactie in de stedelijke ruimte. Bij het mensen kijken bevindt men zich graag op een verhoogde positie in verhouding tot de mensen naar wie ze kijken, dat wordt ook wel een theateropstelling genoemd (Paay & Kiildskov, 2008). Bij de keuze voor een zitgelegenheid beaamt Gehl (2011) dat zitplekken die goed zicht geven op anderen en de omliggende activiteiten meer worden gebruikt dan zitplekken die geen of minder zicht bieden op andere mensen. Ook beschutte posities zoals achter een lage muur of beschermt door een plantenbak zijn geliefde plekken (Simões Aelbrecht, 2016).

Simões Aelbrecht (2016) beschrijft ook dat verkeersruimtes die alleen bedoeld zijn om te wandelen, zoals winkelstraten, ruimte bieden voor sociale interactie. Ze kunnen verschillende soorten ontmoetingen tussen mensen in beweging brengen. Dit is voornamelijk het geval wanneer de straat de beweging van mensen centreert of kanaliseert en door het aantal toegangspunten te verminderen. Hierdoor neemt het aantal mogelijkheden tot sociaal contact zoals ongeplande en toevallige ontmoetingen toe.

2.4.3 Fysieke elementen

Fysieke elementen in de openbare ruimte hebben invloed op het samenkomen van mensen, maar ook op het vasthouden van de mensen in de ruimte. Mumcu & Yilmaz (2016) benadrukken dat voor het bevorderen van sociaal gedrag met anderen in de openbare ruimte, het belangrijk is dat de openbare ruimte comfortabel en behaaglijk zijn. Er zijn een aantal factoren die dit kunnen bevorderen, namelijk de ervaren veiligheid, geschikte zitplaatsen, visuele toegang tot vegetatie en de nabijheid van voorzieningen. Het straatmilieu moet tevens verschillende activiteiten en gedragspatronen van mensen

accepteren om mensen aan te trekken, maar ook vast te houden in de openbare ruimte. Daarnaast is het ontwerp van de openbare ruimte van belang. Fysieke elementen en aanpassingen in de openbare ruimte kunnen mensen aantrekken en mogelijk sociaal gedrag ondersteunen (Mehta, 2006).

Veiligheidsgevoel is een belangrijk element wanneer men verblijft in de openbare ruimte. Veiligheid houdt volgens Mumca & Yilmaz (2016) verband met het hebben van controle over de omgeving en het behouden van privacy. Het ruimtelijk gedrag van de mens wordt sterk beïnvloed door het gevoel van veiligheid. Wanneer men zich onveilig voelt in de openbare ruimte is men minder geneigd hier tijd door te brengen waardoor sociaal gedrag met anderen minimaal is.

Daarnaast is ook zitcomfort belangrijk voor het sociaal gedrag in de openbare ruimte. Verschillende mensen willen op verschillende manieren zitten, dus als een ruimte door veel verschillende mensen wordt gebruikt is het volgens Mumca & Yilmaz (2016) van belang om een verscheidenheid van zitplaatsen aan te bieden, niet alleen in locatie maar ook in verschillende vormen van zithouding. Ook Mehta & Bosson (2010) zien een zitplek als een van de belangrijkste karakteristieken om mensen aan te trekken in de openbare ruimte, omdat ze het potentieel hebben om sociaal gedrag aan te moedigen. Zitplekken hoeven niet per definitie openbare bankjes te zijn. Dit kunnen onder andere ook een traprede, een leuning of een object als een kei zijn (Paay & Kieldskov, 2008). Openbare zitplaatsen bieden niet alleen een plek om te zitten, maar fungeren ook als inrichtingselementen voor kinderen om op te spelen en voor volwassenen om naast te staan, op te leunen, als tafel te gebruiken, enzovoorts. Dit zijn allen houdingen en activiteiten die sociaal gedrag met anderen aanmoedigen (Mehta, 2006). Naast zitplekken zijn fysieke karakteristieken zoals een royale stoepbreedte aantrekkelijk wanneer men zich bevindt in de openbare ruimte. Ook de aanwezigheid van eetgelegenheden zoals restaurants en cafés, een verscheidenheid aan winkels en de aanwezigheid van detailhandel zijn elementen die als aantrekkelijk worden gezien in de openbare ruimte (Mehta, 2006). Daarnaast zorgt de aanwezigheid van winkel- en horecagelegenheden ervoor dat men recreatief verblijft met anderen in de binnenstad, waardoor deze voorzieningen ontmoetingen faciliteren (Rosenbaum, 2006).

Mehta (2006) onderstreept het belang van de aanwezigheid van onder andere bomen en plantenbakken. De aanwezigheid van bomen en ander groen in buitenruimtes bevordert het gebruik van die ruimtes en zorgen ervoor dat het aantal mensen dat betrokken is bij sociale interacties toeneemt (Sullivan, Kuo & Depooter, 2004). In de literatuur wordt daarnaast algemeen erkend dat met groen gevulde openbare ruimtes comfortabele en aangename omgevingen bieden voor stadsbewoners (Takano, Nakamura & Watanabe, 2002). Burgess, Harrison & Limb (1988) hebben ondervonden dat stedelijk groen gewaardeerd wordt door inwoners en dat het groen bijdraagt aan kwaliteit van leven in steden. Anguluri & Narayanan (2017) stellen dat de verdeling van groen in de stad een kwaliteitsvolle omgeving biedt voor een beter en gezond leven en tevens voordelig is voor sociale en psychologische behoeften van inwoners. Naast een verhoogde kwaliteit van leven en een beter en gezond leven, heeft het aanbod van groen in steden ook een positieve invloed op het sociale leven in de stad omdat openbaar groen dient als een potentiële ontmoetingsplek (Anguluri & Narayanan, 2017; Germann-Chiari & Seeland, 2004). Er zijn namelijk verschillende onderzoeken die stellen dat groene ruimtes in stedelijke gebieden plekken zijn waar men anderen ontmoet voor ontspanning en vrijetijdsbesteding (Sanesi & Chiarello, 2006; Barbosa, Tratalos, Armsworth, Davies, Fuller, Johnson & Gaston, 2007). Ook water is een belangrijk element in landschapsonwerp wat mensen aantrekt om te verblijven in de openbare ruimte. Het uiterlijk, het gevoel en het geluid van water, sluisen, kronkelende beekjes en

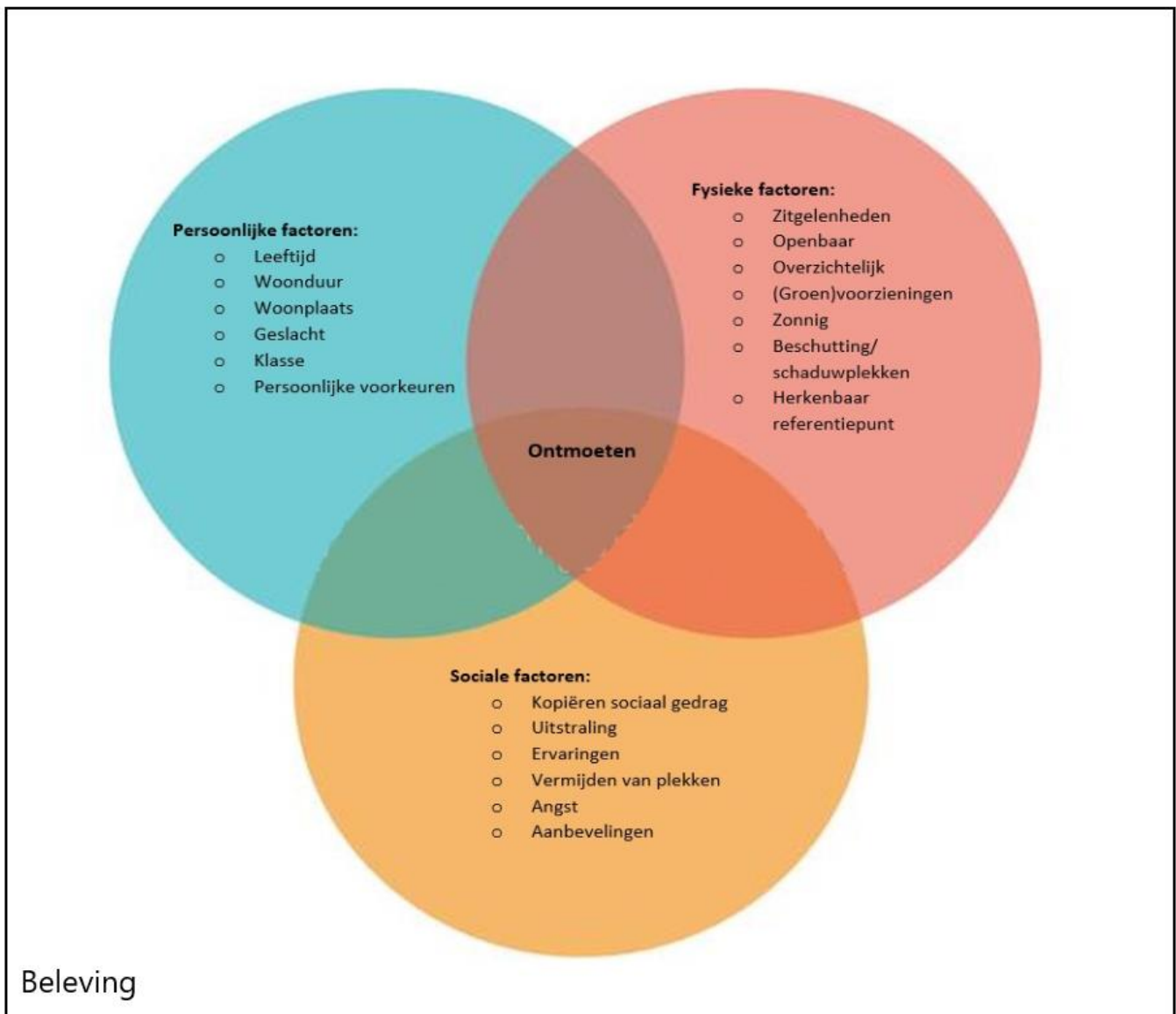
fontein worden gedefinieerd als belangrijke attracties voor mensen. Ruimtes met waterelementen kunnen er namelijk voor zorgen dat mensen ontspannen, dat stress verminderd, dat men in harmonie is met de natuur en ten slotte dat mensen gezelligheid en plezier hebben (Mumca & Yilmaz, 2016).

2.4.4 Micro-klimatologische omstandigheden

Klimatologische omstandigheden, met name op microniveau, waaronder temperatuur, zonlicht, schaduw, wind en vochtigheid beïnvloeden het gevoel van comfort en zijn belangrijk bij het ondersteunen van buitenactiviteiten in openbare ruimte. Hierin blijkt dat zonlicht een van de belangrijkste elementen is in het gebruik van de openbare ruimte (Mumca & Yilmaz, 2016). Volgens Mehta (2006) raden stedelijke ontwerpers en planners over het algemeen aan dat het inrichten van de openbare ruimte georiënteerd moet zijn op het ontvangen van zoveel mogelijk zonlicht. Het onderzoek van Paay & Kieldskov (2008) beaamt dit door te stellen dat bij zonnig weer mensen graag elkaar in de buitenlucht ontmoeten. Hoewel zonlicht een belangrijke factor is, zoeken mensen tijdens de warmere zomermaanden ook vaak schaduw op. Zonwering is daarom een belangrijke factor die het comfortgevoel beïnvloedt en is bepalend voor de leefbaarheid van de buitenruimte (Mumca & Yilmaz, 2016). Daarnaast is het ook van belang om schuilplekken aan te bieden aan de gebruiker zodat in elk seizoen en in elke weersomstandigheid gebruik gemaakt kan worden van de openbare ruimte (Mehta, 2006). Afhankelijk van het klimaat kan een mix van zonnige en schaduwrijke gebieden, beschutting tegen overmatige wind of juist de optie tot een lichte verkoelende bries nodig zijn (Mumca & Yilmaz, 2016).

Vooraf voor de toekomst is het van belang om bij stedelijke planning rekening te houden met micro-klimatologische omstandigheden. Hierin is het inmeten van groen in de stad een belangrijke kwestie. Vanwege concurrentie om ruimte in de stedelijke omgeving, is het stedelijk groen kwetsbaar voor aantasting door de groei van de stad. Het is daarom volgens Anguluri & Narayanan (2017) voor de toekomst van stedelijke gebieden van belang om groene ruimtes blijven te betrekken in de stedenbouwkundige planning van de ontwikkeling en herontwikkeling van dichtbevolkte gebieden in steden (Anguluri & Narayanan, 2017). Groene ruimtes in binnensteden spelen namelijk een belangrijke rol in klimaatadaptatie. In de nabije toekomst zullen binnensteden meer te maken krijgen met extreme droogte, hitte of wateroverlast. Door het creëren en behouden van groene ruimtes in de binnenstad kan er geanticipeerd worden op de klimaatverandering. Dit komt tevens ten goede van het verblijfsklimaat omdat blijkt dat mensen het esthetische element van het groen waarderen en zich prettiger voelen in straten met veel groen (Albers, Bosch, Blocken, Dobbelsteen, Hove, Ven, Hooff & Rovers, 2015).

2.5 Conceptueel model

Figuur 2: Conceptueel model

In de figuur 2 hierboven is het conceptueel model weergegeven. Dit model laat zien welke elementen van invloed zijn op het plaatsvinden van een ontmoeting in een stedelijke omgeving. Uit het literatuuronderzoek blijkt dat deze factoren te onderscheiden zijn in drie groepen: Persoonlijke factoren, de fysieke inrichting en sociale factoren. Daarnaast omvatten deze elementen in zijn geheel de manier waarop de openbare stedelijke ruimte en ontmoeten wordt beleefd – waardoor ook dit een plek heeft in het conceptueel model.

Hoofdstuk 3: Methode

In dit onderzoek zijn verschillende methoden gehanteerd. Allereerst is er een literatuuronderzoek uitgevoerd om bestaande theorieën met betrekking tot dit thema te verkennen. Vervolgens hebben er uitvoerige observaties plaatsgevonden in het onderzoeksgebied. De dataverzameling is ten slotte compleet na het uitvoeren van diverse walk-along interviews die gecombineerd werden met een fotografische opdracht. De overwegingen en toelichting met betrekking tot de keuze voor deze methoden is in dit hoofdstuk toegelicht.

3.1 Literatuuronderzoek

Bij aanvang van dit onderzoek is er allereerst een literatuuronderzoek gedaan. Dit literatuuronderzoek heeft inzicht gegeven in welke informatie er al bekend is in de academische literatuur over het onderwerp 'ontmoeten in de openbare stedelijke ruimte'. Uit dit onderzoek zijn verschillende factoren naar voren gekomen die bepalend blijken voor ontmoetingen in steden. Deze factoren zijn te onderscheiden in drie groepen: persoonlijke factoren, fysieke factoren en sociale factoren. Tijdens de dataverzameling zijn deze factoren van nut omdat ze richting geven aan wat de belangrijkste elementen zijn van ontmoetingen in de openbare stedelijke ruimte. Verkregen data uit de dataverzameling kan vervolgens getoetst worden aan de literatuur uit hoofdstuk 2 om overeenkomsten of verschillen tussen bestaande literatuur en eigen gegevens bloot te leggen (Scheepers, Tobi & Boeije, 2005). Dit komt aan de orde in hoofdstuk 4.

3.2 Kwalitatief onderzoek: Walk-along interviews

Binnen dit onderzoek is de kwalitatieve onderzoeksvorm van walk-alongs uitgevoerd om de onderzoeksvragen zo volledig mogelijk te kunnen beantwoorden. Aangezien in dit onderzoek de ontmoetingen en belevingen van de inwoners, en dus het perspectief van de inwoners centraal staat, is de keuze voor kwalitatief onderzoek voor de hand liggend. Percepties verschillen per persoon en kwalitatief onderzoek biedt de mogelijkheid om niet enkel te kijken naar hoe en waar de ontmoetingen plaatsvinden, maar ook de achterliggende beleving van de ontmoeting kan worden achterhaald door het afnemen van interviews (Bernard, 2017). Door de interviews af te nemen in de vorm van walk-alongs bestaat er daarnaast ook ruimte om belevingen van de respondenten direct waar te nemen en te interpreteren. De walk-along methode is een kwalitatieve benadering met als doel om ervaringen, interpretaties en emoties van respondenten vast te leggen op het moment dat ze iets ervaren. De methode biedt daarom de mogelijkheid om interacties en ervaringen van respondenten ter plekke te bestuderen (Skov, Lykke & Jantzen, 2018). Voorafgaand aan de walk-along interviews is gedurende één middag het onderzoeksgebied geobserveerd. Deze observaties worden verder toegelicht in paragraaf 3.4 en de gegevens uit de observaties zijn af te lezen in bijlage I.

Na de observatiemiddag zijn de walk-along interviews afgenomen. De walk-along interviews hebben de vorm aangenomen van wandelingen met respondenten, in dit geval langs de Oudegracht in Utrecht. Tijdens het wandelen zijn vragen gesteld, is geluisterd en geobserveerd. Op deze manier is actief de stroom ervaringen van de respondenten verkent terwijl ze door de fysieke en sociale ruimte bewegen en er interactie mee hebben. Door de wandelvorm is deze methode een hybride-vorm tussen observatie en een regulier interview. Het voornaamste voordeel hiervan is volgens Skov, Lykke & Jantzen (2018) dat door participatie van de onderzoeker bij de wandeling, het mogelijk maakt voor de onderzoeker om

de respondenten *in situ* te observeren. Daardoor kan de onderzoeker de onmiddellijke ervaringen, interpretaties en emoties van de deelnemer waarnemen. Dit is minder aan de orde bij een regulier, traditioneel interview waarbij de onderzoeker zelf geschetste situaties en dergelijke moet interpreteren. Daarnaast kan een walk-along interview ook aspecten of onderwerpen onthullen die normaliter niet aan bod zouden komen in een traditioneel interview (Skov, Lykke & Jantzen, 2018).

Hoewel walk-along interviews vele sterkten kent, bevat het ook een aantal praktische en ethische beperkingen die in overweging genomen moeten worden. Praktische elementen buiten de invloed van de onderzoeker kunnen de walk-along bemoeilijken, zoals weersomstandigheden. Een regenbui kan ervoor zorgen dat de welwillendheid afneemt om deel te nemen aan een interview in de buitenlucht. Naast het weer is ook het tijdstip waarop het interview wordt afgenomen van belang. De mate van sociale interacties is afhankelijk van het tijdstip van de dag, maar ook van de dag zelf (weekdag of weekenddag). De mate van sociale activiteit kan de respondent beïnvloeden. Een ander praktisch element is de kwaliteit van het opnamemateriaal. Geluidsopnamen in de buitenlucht kunnen verstoord worden door verschillende elementen (wind, verkeer, omgevingsgeluid)(Carpiano, 2009). Ook kan de aanwezigheid van de onderzoeker de beleving van de respondent beïnvloeden of zelfs verstoren waardoor de authentieke beleving van respondent vervaagt (Skov, Lykke & Jantzen, 2018). Om deze beperkingen zoveel mogelijk te elimineren wordt er transparant omgegaan met het proces van de dataverzameling. Het is niet mogelijk om alle walk-along interviews gelijktijdig in dezelfde omstandigheden uit te voeren en om deze reden is het inzichtelijk gemaakt op welke dag, tijdstip en onder welke weersomstandigheden de interviews zijn uitgevoerd, dit is weergegeven in tabel 1. Ook wordt het van de respondent verwacht niet enkel de situatie op dat moment te beoordelen, maar terug te redeneren naar de algehele ervaringen die hij/zij heeft opgedaan in de binnenstad. Daarnaast is het belangrijk voor de respondent om te weten dat de onderzoeker neutraal het interview leidt, zonder waardeoordelen te geven. Om deze reden is bij aanvang en gedurende het interview aangegeven dat de respondent vrij is om zijn mening te geven en dat zijn uitspraken anoniem blijven. Om zeker te zijn dat de geluidsopnames goed verstaanbaar zijn voor latere verwerking van de resultaten, is van tevoren een testinterview uitgevoerd. Op het moment dat er veel omgevingsgeluid aanwezig is, is de respondent verzocht een moment te wachten of zijn of haar antwoord te herhalen.

Naast het afnemen van walk-along interviews, hebben de respondenten een opdracht gekregen die tijdens de walk-along interviews uitgevoerd diende te worden. De respondenten zijn bij aanvang van hun deelname gevraagd 2 á 3 foto's te nemen van een plek die zij beschouwen als een ontmoetingsplek. Dit mocht zowel een plek zijn waar zij zelf wel eens met bekenden afspreken, zelf ooit een interactie hebben gehad met een onbekende óf een plek waar zij een potentiële ontmoeting tussen onbekenden zouden kunnen zien plaatsvinden. De uitleg van de opdracht is weergegeven in bijlage II. Bij het nemen van een foto zijn de respondenten gevraagd waarom zij op deze plek de foto maakten, hoe een ontmoeting op deze plek er voor hen uitziet en met wie deze ontmoeting plaats zou vinden. De foto's die voortgekomen zijn uit deze opdracht, dienen om deze reden als een extra wijze om data te verzamelen en zijn in het resultatenhoofdstuk gebruikt om ontmoetingsplekken van inwoners van Utrecht inzichtelijk te maken.

3.3 Opzet interviews

Voorafgaand aan de interviews zijn de respondenten ingelicht over de opzet van het walk-along interview. Dit is gedaan middels een vaste introductie. Op deze manier hebben alle respondenten een gelijke introductie op het veldwerk. Daarnaast is de verwachte duur van het interview aangegeven en is toestemming gevraagd van de respondent voor het opnemen van het gesprek. Nadat deze toestemming verkregen is, startte de interviews. De walk-along interviews zijn uitgevoerd aan de hand van een vooropgestelde vragenlijst. Deze lijst is opgezet op basis van het uitgevoerde literatuuronderzoek en de observaties die gedaan zijn op locatie. De vragen bestaan uit onderwerpen die uit het vooronderzoek relevant zijn gebleken voor ontmoetingsplekken in de openbare stedelijke ruimte. Hieruit zijn grofweg drie groepen vragen voortgekomen, namelijk vragen met betrekking tot persoonlijke factoren, sociale factoren en fysieke factoren. De vragenlijst neemt dus de structuur aan van het conceptueel model zoals weergegeven in paragraaf 2.6. Het interview startte met een aantal persoonlijke vragen om de identiteit van de respondent te schetsen. Deze persoonsgegevens bieden inzicht in mogelijke verschillen tussen respondentengroepen. Tevens zorgt het starten met een enkele persoonlijke vragen ervoor dat er een conversatie tot stand kan komen, doordat van deze vragen wordt verwacht dat ze niet ingewikkeld zijn om te beantwoorden (Yeong, Ismail, Ismail & Hamzah, 2018). Hierna zijn enkele vragen gesteld met betrekking tot het ontmoetgedrag van de respondent, waarna vervolgens vragen met betrekking tot fysieke factoren volgden. De interviews zijn steeds afgesloten met een set samenvattende vragen waarbij de sociale en fysieke factoren aan bod kwamen. Gedurende de interviews zijn de respondenten herhaaldelijk op de omgeving gewezen waarin de interviews afgenomen werden. Op deze manier is getracht zoveel mogelijk informatie te verzamelen over het casestudy gebied van de Oudegracht. Bij de afronding van de interviews is steeds de vraag gesteld of de respondenten nog iets wilden toevoegen. Ook is toestemming gevraagd of de respondenten op een later moment benaderd mochten worden indien een uitspraak achteraf niet duidelijk is of indien het opnamemateriaal niet toereikend is.

3.4 Observaties

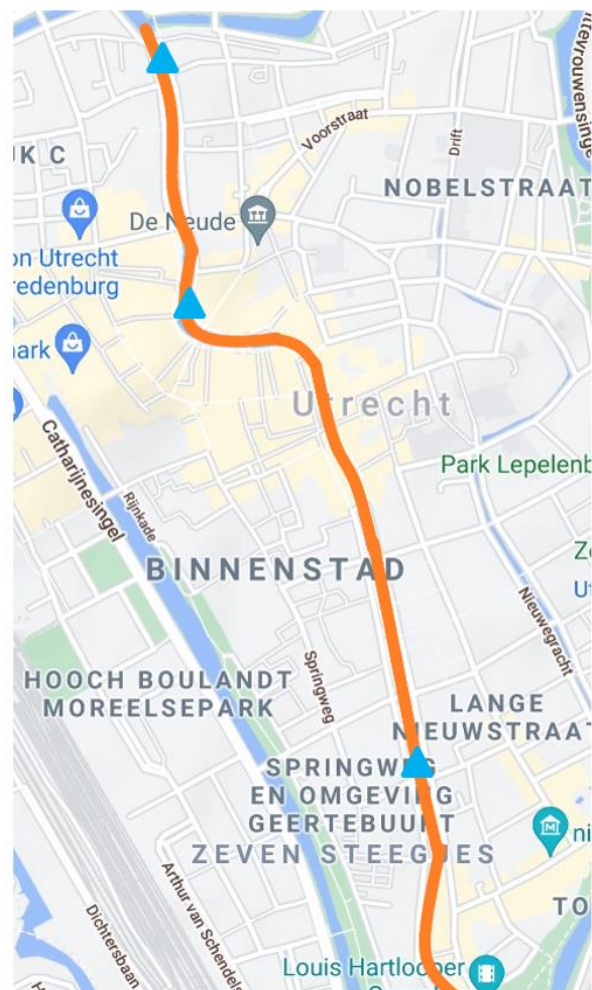
Voorafgaand aan het afnemen van de walk-along interviews zijn observaties gedaan van bewegingen en het ontmoetgedrag van mensen in de openbare stedelijke ruimte. De observaties hebben plaatsgevonden op drie verschillende plekken langs de Oudegracht: de Vollersbrug, de Jansbrug en de Zandbrug. Deze locaties zijn op figuur 3 aangegeven met blauwe driehoek-symbolen. Van deze plekken langs de Oudegracht werd verwacht te variëren in drukte, weggebruikers en het doel van het bezoek van mensen, omdat deze plekken zich zowel op een meer centrale plek in de binnenstad (de Jansbrug) bevinden als juist meer aan de rand van de binnenstad (de Vollersbrug en de Zandbrug). Op elke locatie is ongeveer een uur lang geobserveerd en er is getracht het ontmoetgedrag tussen mensen vast te leggen door aantekeningen te maken van de gebeurtenissen die plaatsvonden tussen mensen. Deze aantekeningen zijn vervolgens weergegeven in een observatieschema (Bijlage I). Tijdens het observeren is de rol van de onderzoeker passief en er is getracht zelf geen deel te nemen aan sociale activiteiten zodat de situaties en interacties, zowaar onbewust, niet gestuurd worden door de aanwezigheid van de onderzoeker. De documentaties van de observaties bestaan uit aantekeningen en beschrijvingen van sociaal gedrag. Hierbij is gelet op activiteiten en sociale interacties die plaatsvinden in de openbare ruimte van de Oudegracht. De observaties die gedaan zijn geven inzicht in de manieren waarop mensen gebruik maken van de openbare ruimte en welke sociale interacties er plaatsvinden in deze ruimte (Cattell, Dines, Gesler & Curtis, 2008). Tevens zijn ook algemene factoren zoals drukte op de locatie of bijzonderheden in acht genomen. De observaties dienen als bron om het ontmoetgedrag van bezoekers

in brede lijnen uit te kunnen zetten, zodat deze als basis kunnen dienen voor de walk-along interviews. Een kanttekening bij de observaties die gedaan zijn, is dat de persoonsgegevens van de mensen die zich bewegen in de openbare ruimte van de binnenstad van Utrecht onbekend zijn bij de onderzoeker. De onderzoeksgroep in dit onderzoek zijn jongvolwassenen die inwonend zijn in Utrecht, terwijl de observaties zijn uitgevoerd zonder onderscheid te maken in leeftijd of woonplaats. Om deze reden is het mogelijk dat er onregelmatigheden te bespeuren zijn tussen het beeld van het ontmoetgedrag dat is voortgekomen uit de observaties en de walk-along interviews. Om deze reden is ervoor gekozen om de observaties enkel als hulpmiddel te gebruiken voor het schetsen van een beeld wat betreft het ontmoetgedrag aan de Oudegracht en dus de walk-along interviews.

3.5 Onderzoeksgebied

Het gebied van focus in dit onderzoek is de Utrechtse binnenstad. Zoals eerder toegelicht in dit onderzoek, treffen inwoners van een stad zich in zogenaamde ‘zones van ontmoeting’: gebieden waar men elkaar treft omdat ze gebruik maken van dezelfde voorzieningen. De gemeente Utrecht stelt dat de grote variatie aan voorzieningen in de binnenstad ervoor zorgt dat het een aantrekkelijke plek is voor mensen van alle leeftijden, verschillende achtergronden en uiteenlopende interesses. Ook in de toekomst wil de gemeente Utrecht zorgen voor een vitale mix van voorzieningen in de binnenstad voor bewoners (Gemeente Utrecht, 2021). Door het brede voorzieningenniveau van de binnenstad van Utrecht, maken veel verschillende groepen dus gebruik van de ruimte in de binnenstad, waardoor levenswerelden van inwoners elkaar overlappen (Peterson, 2017) – wat mogelijkheden biedt voor ontmoetingen.

De binnenstad verspreidt zich over het Stationsgebied, Hoog Catharijne en het historische centrum (Gemeente Utrecht, 2012). Omdat dit een relatief groot gebied is, wordt in dit onderzoek ingezoomd op een deel van de historische binnenstad. De Oudegracht wordt door de Gemeente Utrecht (2021) benoemd als uniek erfgoed en de gemeente wil dit gebied toegankelijk en beleefbaar maken voor toekomstige generaties. Om hieraan bij te kunnen dragen wordt in dit onderzoek het ontmoeten van inwoners van Utrecht aan de Oudegracht geanalyseerd, de literatuur heeft namelijk aangetoond dat toegankelijkheid en beleefbaarheid nauw samenhangen met ontmoeten in de openbare stedelijke ruimte (Low, 1996; Oldenburg & Brissett, 1982). Om deze reden wordt het winkelgebied langs de Oudegracht in Utrecht gebruikt als casestudy. Op figuur 3 staat middels een lijn aangegeven waar de Oudegracht loopt. Dit is tevens de route die tijdens de walk-

Figuur 3: Onderzoeksgebied

along interviews is afgelegd. Het afbakenen van het onderzoeksgebied zorgt daarnaast voor een hoge informatiedichtheid omdat er veel data wordt verzameld over één specifiek gebied. Wanneer er gekozen zou zijn voor het analyseren van de Utrechtse binnenstad als geheel, zou het lastiger zijn om met dezelfde hoeveelheid data te kunnen generaliseren.

3.6 Doelgroep

De groep waarvan ontmoetingen zijn geanalyseerd betreft jongvolwassen inwoners van Utrecht. Uit eerdere onderzoeken blijkt dat inwoners van de desbetreffende stad voordelen ondervinden van de ontmoetingen die hij of zij heeft in deze stad. Zo zorgen volgens Oldenburg & Brisselt (1982) ontmoetingen voor een gevoel van inclusiviteit en verbondenheid met de samenleving. Het zorgt er daarnaast voor dat men in contact komt met groepen die anders zijn dan zichzelf, waardoor er wederzijdse tolerantie ontstaat tussen verschillende groepen in de stad (Peterson, 2017). Naast de specifieke focus op inwoners van Utrecht, wordt er ook nog onderscheid gemaakt in leeftijdsgroepen. Het onderzoek van Holland et al. (2007) laat zien dat jongvolwassenen het meest gebruik maken van de openbare stedelijke ruimte en ook mensen ontmoet in deze ruimte. Ook, zoals eerder gesteld, wil de Gemeente Utrecht (2021) het gebied rondom de Oudegracht toegankelijk en beleefbaar maken voor toekomstige generaties. Om deze redenen worden er in dit onderzoek interviews uitgevoerd met inwoners van Utrecht in de jongvolwassen leeftijd. Er bestaat geen eenduidigheid over welke leeftijden toegerekend kunnen worden als jongvolwassen. In dit onderzoek is de range van het CBS (2020) aangehouden, waarbij mensen in de leeftijdscategorie van 18 tot 25 jaar als jongvolwassenen worden beschouwd. Vanwege de huidige situatie omtrent het coronavirus is in eerste instantie via verschillende sociale media kanalen het eigen netwerk ingezet voor de dataverzameling. Het voordeel van het uitvoeren van interviews met respondenten uit het eigen netwerk, is dat er een vertrouwelijke wisselwerking tussen respondent en interviewer bestaat. Kvale (2006) stelt dat dit er over het algemeen voor zorgt dat respondenten meer onthullen over zijn of haar belevingen. Vervolgens is er door middel van de sneeuwbalmethode getracht meer respondenten te werven voor de dataverzameling. De sneeuwbalmethode biedt de mogelijkheid te communiceren met personen die in eerste instantie zich niet bevinden in het eigen netwerk (Ghaljaie, Naderifar & Goli, 2017).

3.7 Responsgroep

Om de deelvragen en uiteindelijk de centrale vraag van dit onderzoek te kunnen beantwoorden, is het dus noodzakelijk om te spreken met jongvolwassen inwoners van Utrecht. In dit onderzoek is met jongvolwassenen in de leeftijdscategorie van 18 tot en met 25 gesproken, zoals omschreven door het CBS (2020). Om deze reden is er gezocht naar jongvolwassenen binnen de leeftijd van 18 tot en met 25 jaar en inwonend in de stad Utrecht. Middels een oproep op verschillende sociale media kanalen is getracht een zo groot mogelijke groep potentiële respondenten binnen deze doelgroep te benaderen. In totaal hebben 18 mensen gereageerd op deze oproep, waarbij het met uiteindelijk 16 mensen gelukt is een interview in te plannen.

De respondenten die deelgenomen hebben aan de walk-along interviews verschillen in leeftijd van 20 tot en met 25 jaar en zijn allen al meerdere jaren woonachtig in Utrecht. In de tabel hieronder zijn de profielen van de respondenten kort weergegeven. Persoonsgegevens zoals namen en exacte woonlocatie zijn in dit onderzoek achterwege gelaten om de anonimiteit van de respondent te kunnen waarborgen. Gemiddeld heeft het afnemen van één interview tussen de 30 en 45 minuten geduurd.

Tabel 1: Responsgroep

Respondent x	Geslacht	Leeftijd	Woontuur in jaren	Moment van afname	Weersomstandigheden
1	Vrouw	23	5	10-06-2021 17.00 uur	Zonnig
2	Vrouw	24	5	10-06-2021 13.30 uur	Zonnig
3	Vrouw	22	1	14-06-2021 11.30 uur	Zonnig
4	Man	23	5	14-06-2021 13.30 uur	Zonnig
5	Vrouw	23	3,5	14-06-2021 16.00 uur	Zonnig
6	Vrouw	20	1,5	15-06-2021 11.00 uur	Zonnig
7	Man	25	6	15-06-2021 16.30 uur	Zonnig
8	Vrouw	24	6	15-06-2021 19.15 uur	Zonnig
9	Vrouw	23	4	16-06-2021 9.30 uur	Zonnig
10	Man	25	4,5	16-06-2021 11.00 uur	Zonnig
11	Man	24	6-8	16-06-2021 13.00 uur	Zonnig
12	Vrouw	23	5	17-06-2021 14.00 uur	Zonnig
13	Man	24	6	18-06-2021 10.30 uur	Zonnig
14	Vrouw	23	5	18-06-2021 12.15 uur	Zonnig
15	Vrouw	21	3	18-06-2021 15.30 uur	Zonnig
16	Man	25	6	26-06-2021 14.00 uur	Zonnig

3.8 Data-analyse

De afgenomen walk-along interviews zijn vastgelegd door middel van een audiorecorder en zijn na afloop getranscribeerd en vervolgens gecodeerd. Voor het coderen van de interviews is het programma Nvivo gebruikt. Hierbij zijn codes toegekend aan de getranscribeerde tekst op basis van categorieën of thema's die relevant zijn voor het onderzoek. Deze codes helpen om patronen te identificeren en nieuwe inzichten te creëren (Cope, 2010). De eerste stap die genomen is bij het coderen, is het 'open coderen' (Goulding, 1999). Hierbij is de verkregen data met een brede blik geanalyseerd om te onderscheiden welke thema's en uitspraken terugkeren in de data. Hieraan zijn vervolgens passende codes aan toegekend. Vervolgens is er axiaal gecodeerd, hierbij worden codes toegekend aan de data waardoor informatie nauwkeurig geselecteerd kan worden die uiteindelijk relevant zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen (Goulding, 1999; Scott & Medaugh, 2017). In dit onderzoek zijn de gebruikte codes gebaseerd op (elementen van) de onderzoeksvragen. De uiteindelijk toegekende codes zijn weergegeven in bijlage III.

De foto's die voortgekomen zijn uit de opdracht zijn weergegeven in het resultatenhoofdstuk. In dit hoofdstuk bieden de foto's inzicht in hetgeen dat respondenten hebben gedeeld over hun ontmoetgedrag aan de Oudegracht. Op deze manier maken de foto's helder over welke plekken respondenten hebben gesproken tijdens de walk-along interviews, voor zowel de onderzoeker als de lezer van het onderzoek.

3.9 Ethische overwegingen

In dit onderzoek is gehoor gegeven aan de eisen omtrent ethiek in kwalitatief onderzoek zoals opgesteld door Silverman (2013). Bij elk contact met respondenten is van tevoren aangegeven wat het doel is van dit onderzoek zodat de transparantie gewaarborgd is. Ook is deelname aan het interview vrijwillig en zijn enkel uitgevoerd op eigen verzoek van de respondent. Daarnaast zijn gegevens rondom de respondenten geanonimiseerd en is er discreet omgegaan met persoonlijke gegevens. Ook verkregen data uit de interviews of de foto-opdracht kunnen niet terug herleid worden naar de respondent. Bij de foto's die voortgekomen zijn uit de foto-opdracht zijn eventuele herkenbare personen onherkenbaar gemaakt. Ten tijde van het onderzoek is de eigen positie als onderzoeker erkend en er is getracht de vooropgestelde vragenlijst zo neutraal mogelijk op te zetten, zodat eventuele eigen standpunten of ervaringen geen invloed uitoefenen op de respondenten en daarbij de verkregen resultaten.

In de volbrenging van dit onderzoek is de validiteit en de betrouwbaarheid van de opgedane waarnemingen gewaarborgd door vast te houden aan de twee vragen van Scheepers, Tobi & Boeije (2016) die zij stellen in hun boek over onderzoeksmethoden. De eerste vraag heeft betrekking tot de validiteit van het onderzoek en gaat in op of de waarnemingen van het onderzoek de sociale werkelijkheid voldoende dekken. Om hier zeker van te zijn is het veldwerk van dit onderzoek uitgevoerd aan de hand van een vragenlijst die gebaseerd is op theoretische constructen die opgedaan zijn uit het literatuuronderzoek. De participanten aan dit onderzoek hebben hierdoor vragen voorgelegd gekregen die vergelijkbaar zijn met theoretische constructen zoals eerder gebruikt in voorgaande onderzoeken, zodat de waarnemingen die voortgekomen zijn uit dit onderzoek in verband gelegd kunnen worden met de theorie zoals toegelicht in hoofdstuk 2. Daarnaast is voorafgaand aan het veldwerk de vragenlijst getest in de praktijk om te verzekeren dat de participanten aan dit onderzoek de vragen op de juiste wijze interpreteren, zodat er geen onjuiste gegevens worden verzameld (Roberts & Priest, 2006). Enige

misvattingen of onduidelijkheden uit dit testinterview zijn vervolgens verwerkt. De tweede vraag die Scheepers, Tobi & Boeije (2016) hebben geformuleerd heeft betrekking tot de betrouwbaarheid van de metingen en gaat in op of de waarnemingen in het onderzoek nauwkeurig zijn en niet afhankelijk zijn van willekeurige en toevallige invloeden. Om de betrouwbaarheid te waarborgen is het dus van belang dat de waarnemingen uit dit onderzoek ongeveer hetzelfde zijn wanneer een ander persoon dit onderzoek herhaald. Om de herhaalbaarheid van het onderzoek mogelijk te maken is er tijdens het veldwerk een vaste structuur aangehouden tijdens het veldwerk door het aanhouden van een interviewprotocol (zie bijlage II). Eveneens is de uitvoering van het veldwerk vastgelegd middels een audiorecorder en is er van elk interview verslag gelegd in de vorm van een transcript, zodat bij eventueel vervolg- of herhaalonderzoek deze gegevens geraadpleegd kunnen worden. Het is van belang om te realiseren dat de uitkomsten van dit specifieke onderzoek niet één op één te projecteren zijn op andere omstandigheden, omdat er bij een casestudy, in dit geval de Oudegracht, locatie-specifieke factoren van invloed zijn (Scheepers, Tobi & Boeije, 2016). Ondanks dat kan dit onderzoek wel gelden als uitgangspunt maar zullen aanpassingen in theorie en vraagstelling hierin aan te raden zijn.

Hoofdstuk 4: Resultaten

In dit hoofdstuk zijn verschillende elementen omtrent het ontmoeten en verblijven van jongvolwassen inwoners van Utrecht gepresenteerd. Het hoofdstuk is gestructureerd op basis van de deelvragen die eerder zijn gepresenteerd in dit onderzoek. Tevens zijn de foto's die gevolgd zijn uit de foto-opdracht tijdens de dataverzameling gekoppeld aan corresponderende gegevens uit de interviews. De resultaten die voortgekomen zijn uit de afgenomen walk-along interviews worden, indien relevant, teruggekoppeld naar de theorie die in hoofdstuk 2 uiteen is gezet.

4.1 Wat is een ontmoeting

Op basis van bestaande literatuur en de opgedane gegevens kan er een helder beeld geschetst worden van hoe ontmoetingen eruit zien bij jongvolwassenen in de openbare stedelijke ruimte. Uit de gegevens blijkt dat voor de ondervraagde respondenten een ontmoeting in de openbare stedelijke ruimte vaak de vorm aan neemt van een recreatief verblijf in de stad dat gecombineerd wordt met het gebruik van voorzieningen. Men spreekt onder andere af met een bekende om samen te winkelen of te eten en daarnaast verblijft men in de openbare stedelijke ruimte om bijvoorbeeld te wandelen of ergens in de openbare ruimte plaats te nemen:

“Dan lopen we richting het centrum en dan (...) ga je even winkelen, dan eindig je misschien nog op een terrasje. Maar ik zit hier ook wel eens dat ik echt alleen een koffietje haal en vervolgens twee uur lang op één plek heb gezeten en heb gekletst.” – respondent 2 (V, 24).

Tijdens zo'n ontmoeting staat het gezelschap van de ander centraal (Gehl, 2011). Respondent 16 (M, 25) onderschrijft dit door te benoemen dat het doel van een ontmoeting gezelligheid is. Eten, drinken en bijkletsen is hierin een belangrijke activiteit. Een ontmoeting met een onbekende neemt volgens de gegevens hoofdzakelijk de vorm aan van vluchtige interacties. Men zegt elkaar vaak gedag op straat en soms mondt de interactie uit tot een gezellig moment of juist een vervelende ervaring. De intensiviteit tijdens een interactie met een vreemde blijkt lager dan bij een ontmoeting met een bekende, zoals ook verwacht door Gehl (2011)(zie figuur 1).

4.2 Ontmoetgedrag

De respondenten hebben tijdens de walk-along interviews een set vragen beantwoord over hun ontmoetgedrag in de openbare ruimte van de Utrechtse binnenstad en specifiek aan de Oudegracht. De gegevens die hieruit voortgekomen zijn maken inzichtelijk met wie, waar en wanneer de respondenten ontmoeten. Tevens is achterhaald wat achterliggende motivaties zijn achter het ontmoetgedrag van de respondenten. Allereerst wordt in de volgende paragraaf inzichtelijk gemaakt met wie respondenten de binnenstad van Utrecht en de Oudegracht bezoeken.

4.2.1 Met wie

Voor de keuze om alleen of samen met iemand anders de stad te bezoeken blijkt uit de gegevens dat dit deels afhankelijk is van het doel van het bezoek. Uit de gegevens blijkt dat wanneer men een doel heeft om de stad te bezoeken, hij of zij vaak ervoor kiest om alleen te gaan. Daarentegen, wanneer het

doel gezelligheid is, wordt ervoor gekozen samen met een bekende te ontmoeten in de stad. Respondent 2 (V, 24) ligt dit toe:

“(...) Bijvoorbeeld om even een snelle boodschap of even snel winkelen, dat doe ik best wel vaak alleen omdat ik dan wat sneller ben. Maar die wandelingetjes langs de Oudegracht, (...) dat doe ik echt met een meer uitgebreide afspraak, met een vriendin (...). Dus verblijven doe je vaak met bekenden, en als je een doel hebt alleen.”

Uit deze gegevens blijkt dat een bezoek met een specifiek doel om bijvoorbeeld een boodschap te doen, vaker zonder gezelschap plaatsvindt, terwijl een recreatief doeleinde vaker in gezelschap gebeurt. Een recreatief doel dat vaker terugkomt uit de interviews is rondhangen, wandelen en winkelen. Deze activiteiten vinden allen ook plaats aan de Oudegracht. Dit is in lijn met wat Mehta (2009) veronderstelt, namelijk dat winkelstraten niet alleen gebruikt worden om te consumeren, maar ook om tijd door te brengen met vrienden en voor bezigheden zoals vermaak, vrijetijdsbesteding en ontspanning. Daarnaast zijn deze gegevens ook in lijn met de bevindingen van Rosenbaum (2006) en Reynolds, Lowe & Howard (2007) dat wanneer men recreatief winkelt er een sociaal motief aan verbonden is en hand in hand gaat met verblijven met anderen in de binnenstad, terwijl bij doelgericht winkelen het winkelgedrag niet in verband staat met overige vrijetijdsactiviteiten in de binnenstad. Wanneer men met bekenden afsprekt, blijken dit hoofdzakelijk vrienden te zijn van de respondenten. Ook ontmoet men wel eens met een familielid en slechts één enkele keer werd het gezelschap van collega's genoemd.

Echter, zoals eerder omschreven in dit onderzoek, kunnen ontmoetingen in de openbare stedelijke ruimte ook plaatsvinden tussen mensen die elkaar niet kennen. Elk van de respondenten heeft aangegeven wel eens op een manier in contact te komen met een onbekende. De aard en intensiviteit van de ontmoetingen verschillen echter per keer en per persoon. Vluchtige interacties zoals elkaar gedag zeggen, knikken of glimlachen zijn voorbeelden van interacties met onbekenden die vaak terugkomen in de interviews: *“Ik denk dat het vaakst gewoon hoi zeggen is ofzo (...). Gebeurt eigenlijk best wel vaak.”* – respondent 13 (M, 24). Respondent 9 (V, 23) deelt het volgende:

“(...) Ik heb wel heel snel de neiging als ik iemand tegenkom, om even te lachen ofzo. Dus niet een praatje maken (...) daar heeft niemand zin in en niemand tijd voor in de stad, heb ik zo het idee. (...) maar wel dat je even lacht, of dat je even hoi zegt, dat soort dingen gebeuren wel vaak.”

Opvallend aan deze uitspraak is dat deze respondent benoemt dat mensen in de stad geen zin of tijd zouden hebben in een interactie. Dit terwijl Dautzenberg (2010) de stedelijke ruimte ziet als een plek waar overal en altijd mensen elkaar kunnen ontmoeten. In de praktijk blijkt dit dus minder aan de orde dan verondersteld in voorgaande onderzoeken. Uit de interviews blijkt verder dan ook dat een sociale interactie met een onbekende vaak oppervlakkig en vluchtig blijft en zelden uitmond tot een diepere connectie of een langer contact. Dit is in lijn met de stelling van Gehl (2011), dat hoe verder contacten sociaal van elkaar verwijderd zijn, de intensiviteit van de ontmoeting afneemt. Uit de interviews blijkt dat verder dan een gesprek op straat het bij geen van de respondenten is gekomen, waardoor de uitspraak van Piekut & Valentine (2017), dat vluchtige ontmoetingen weinig gelegenheid bieden voor het ontstaan van een langdurig contact, passender blijkt bij de uitkomsten van dit onderzoek. Een aantal respondenten geven daarentegen wel aan dat het nachtleven ervoor zorgt dat interacties vaker

voorkomen. Respondent 11 (M, 24): *“Ik denk dat het met uitgaan iets sneller gebeurt, als mensen een borrel op hebben en dat je dan iets naar elkaar roept en dat er dan een gesprek uitkomt.”*

Ontmoetingen met onbekenden op straat zijn dus vluchtig en minder intensief dan een ontmoeting met een bekende. De stelling van Banerjee (2001) dat de behoefte van interacties met onbekenden in de openbare ruimte afneemt zou daar wat mee te maken kunnen hebben. Op de vraag of de respondenten open staan voor een sociale interactie met een onbekende, hebben echter meerdere respondenten aangegeven hier wel open voor te staan. Respondent 10 (M, 25) heeft hierover het volgende gedeeld:

“Ik ben wel iemand die makkelijk contact legt met mensen, ik vind het altijd wel interessant om met mensen te praten. Maar (...) het is niet overal even makkelijk om bepaalde contacten te leggen. Als je naar een festival gaat ofzo dan praat je veel makkelijker met een onbekende dan dat je dat hier in de stad doet. (...) Mensen zijn toch vaak, nou niet per se haastig, maar mensen zijn toch allemaal aan het lopen en zijn bezig met hun eigen ding.”

Volgens respondent 10 (M, 25) staat hij dus wel open voor een interactie met een onbekende, maar zorgt de setting van de stad ervoor dat deze beperkt en vluchtig blijven. Respondent 8 (V, 24) geeft ook aan dat zij het leuk vindt om nieuwe mensen te ontmoeten, maar dat ze zelf niet snel het initiatief zou nemen omdat veel stadse mensen gesloten zijn. Uit de gegevens die voortgekomen zijn uit de interviews is deze kant ook weer te nemen bij een aantal respondenten. Zo geven respondent 2 (V, 24) en 12 (V, 23) beide aan dat ze weinig behoefte hebben aan contact met onbekenden als ze in de stad zijn, omdat ze met hun eigen ding bezig zijn.

Uit de gegevens blijkt dat men het over het algemeen wel prettig vindt om in de nabijheid te zijn van anderen als zich bevinden in de Utrechtse binnenstad. De aanwezigheid van mensen op straat brengt gezelligheid met zich mee en zorgt voor sfeer: *“Als ik iets recreatief ga doen vind ik het wel belangrijk dat het gezellig druk is om me heen, voor de sfeer.”* – respondent 5 (V, 23). Respondent 16 (M, 25) deelt deze mening:

“Wel lekker dat er een beetje belevenis is en wat te kijken. Als je naar de binnenstad gaat wil je wel dat het wat drukker is. Als ik ergens wil lopen waar ik niemand tegenkom, dan ga ik wel naar het bos toe.”

Respondent 9 (V, 23) maakt een nadrukkelijk onderscheid tussen de aanwezigheid van toeristen en de aanwezigheid van Utrechters om haar heen. Toeristen zorgen er bij haar voor dat ze het minder prettig vindt om in een drukker omgeving te zijn. Uit deze gegevens valt waar te nemen dat men over het algemeen graag in het gezelschap is, maar echte ‘mixing’ tussen verschillende gebruikers van de openbare ruimte blijkt vaak uit te blijven en blijft vaak oppervlakkig (Beck & Sznaider, 2012). Wanneer men wel een interactie aan zou willen gaan met een onbekende, blijkt uit de gegevens dat de uitstraling van een persoon van grote invloed is op de welwillendheid van een interactie bij de respondenten. De respondenten zouden iemand benaderen indien deze een open houding hebben en waarbij het lijkt alsof de desbetreffende persoon openstaat voor een interactie:

“Ik denk wel dat als ik iemand zal aanspreken dat, nou hoeft niet op mij te lijken, maar misschien toch een beetje een uitstraling, kun je toch wel een beetje zien wat voor een type persoon het

dan is. Dus misschien toch wel een beetje een nette vrouw ofzo of een aardig oud mannetje” – respondent 15 (V, 21).

Respondent 11 (M, 24) benoemt dat hij op basis van het gevoel dat hij bij iemand heeft wel of geen interactie aan zou gaan. Een veilig gevoel is voor hem een belangrijke factor. Voor respondent 8 (V, 24) speelt veiligheid ook een rol. Tijdens het walk-along interview met deze respondent werd er een groep jonge mannen gepasseerd. Hierover deelde zij het volgende: *“(...) deze groep jongens zal ik nooit vragen (...), een grote groep mensen die eruit zien alsof je er geen ruzie mee wil krijgen (...) en intimiderend kunnen over komen. Als meisje zou ik dat niet zo snel doen [interactie aangaan]”*. Zoals Paay & Kioldskov (2008) ook stellen is de uitstraling van anderen is dus een belangrijke factor voor de respondenten wanneer zij een interactie met iemand aan zouden willen gaan. Men zou liever een interactie aangaan met mensen die vergelijkbaar zijn met henzelf wat betreft leeftijd, kledingkeuze en klasse. Ook in het onderzoek van Holland et al. (2017) benoemen zij dat wie men ontmoet leeftijd afhankelijk is en dat er weinig interactie plaatsvindt tussen ouderen en jongvolwassenen in de openbare ruimte. Echter, uit dit onderzoek blijkt dat leeftijd voor de meeste respondenten geen bepalende factor is om een interactie te initiëren: *“Ik denk dat dat [leeftijd] vrij weinig uitmaakt. Ik denk dat ik met verschillende mensen en leeftijden dezelfde soort gesprekken zou kunnen hebben.” – respondent 2 (V, 24); “Leeftijd is niet zo'n grote factor. Het is gewoon meer (...) hoe open die is en of iemand voor interactie openstaat. Dat kan je vaak al heel goed peilen bij mensen denk ik.” – respondent 10 (M, 25). Respondent 1 (V, 23) geeft aan juist interacties aan te gaan met verschillende leeftijdsgroepen:*

“Vooral als het iemand met een kind is, want ik vind kleine kinderen over het algemeen erg schattig. Dus dan vind ik het leuk om even met dat kindje te brabbelen. (...) als ik twee omaatjes zie, duidelijk verdwaald en zoekend naar de weg - dan moet ik er gewoon naartoe lopen.”

Een uitzondering hierop is respondent 3 (V, 22). Zij geeft het volgende aan: *“Ik denk dat het over het algemeen echt jongeren, studenten zeg maar, even oud als mij dan (...) daar zou ik sneller iets tegen zeggen dan iemand van 50 die met een kind loopt zeg maar.”* Kledingkeuze en klasse van anderen zijn niet genoemd door de respondenten. Al met al blijkt dat men intensievere interacties heeft met bekenden en dat ontmoetingen met onbekenden vluchtig en oppervlakkig blijven. Met wie men een interactie aangaat blijkt over het algemeen niet samen te hangen met de leeftijd van een ander, zoals Holland et al. (2017) en Paay & Kioldskov (2008) wel veronderstellen. Een open uitstraling is hierin de belangrijkste factor.

4.2.3 Waar

Waar de jongvolwassen inwoners van Utrecht elkaar treffen is deels afhankelijk of men bekenden of onbekenden zijn van elkaar. In beide gevallen zijn aanwezige inrichtingselementen, voorzieningen en sociale situaties belangrijke factoren voor de ontmoetingsplekken van de respondenten. De foto's die gemaakt zijn tijdens de walk-along interviews geven weer wie, waar en waarom respondenten afspreken aan de Oudegracht in Utrecht. Vaak genoemde plekken voor ontmoetingen tijdens de interviews zijn de bruggen over de Oudegracht, de ruimte voor de werfkelders aan de Oudegracht, bankjes en andere zitgelegenheid en terrassen. Voor een aantal factoren is er een onderscheid te maken tussen het plaatsvinden van ontmoetingen tussen bekenden of tussen onbekenden. Echter, uit de gegevens blijkt dat groen- en waterselementen en micro-klimatologische omstandigheden invloed hebben op zowel ontmoetingen tussen bekenden als onbekenden.

Uit de gegevens komt naar voren dat de respondenten een groene omgeving waarderen en dat groenelementen in de openbare ruimte bevorderlijk zijn voor de sfeer en er ook voor kunnen zorgen dat mensen hier zullen interacteren: “(...) *Als je groen ziet, zoals die bomen, dat je toch wat meer een soort sfeer hebt. (...) waardoor je sneller tegen een vreemde 'oh hoi' ofzo zou zeggen.*” – respondent 3 (V, 22). Ook respondent 10 (M, 25) vindt groenelementen aantrekkelijk:

“De groene omgeving (...), ik denk dat het groen, die bomen hier en de planten bij de Oudegracht dat het heel erg bijdraagt aan de beauty en dat mensen daarom er ook eerder stil gaan staan en even gaan kijken en kletsen (...) Dat mensen het aanspreekt om stil te gaan staan en even beseffen dat ze op een mooie plek zijn.”

Een groene openbare ruimte zorgt er dus volgens de respondenten voor dat men hier graag verblijft of even stil gaan staan wat eventueel zou kunnen leiden tot een interactie met anderen. Ook voor het verblijven met bekenden is groen een belangrijk element. Respondent 4 (M, 23) geeft bijvoorbeeld aan dat groen erg fijn is als je met elkaar gaat relaxen. Hierbij komt ook het micro-klimatologische voordeel van groen in de openbare stedelijke ruimte kijken. Uit de gegevens blijkt dat het afhankelijk is van het weer waar en of men wel of niet in de openbare ruimte verblijft. Zoals Mumca & Yilmaz (2016) ook veronderstellen, is een comfortabele temperatuur van belang als mensen in de openbare ruimte willen blijven hangen. De respondenten geven over het algemeen aan graag te verblijven in zonlicht: “*Lange zon. Dat is heel belangrijk. De plekjes die lang zon hebben (...) die zijn altijd heel populair en het is gewoon heel relaxed zitten.*” – respondent 4 (M, 23); “*Je denkt wel oh hier kan ik in de zon zitten dus dan ga ik liever daar zitten.*” – respondent 16 (M, 25). Echter, de optie voor schaduw en beschutting blijken ook belangrijk. Hierbij bieden groenelementen zoals bomen beschutting tegen zonlicht: “*Onder de bomen is ook altijd wel lekker in de schaduw.*” – respondent 7 (M, 25).

Daarnaast komen de gegevens uit dit onderzoek ook overeen met de veronderstelling van Mumca & Yilmaz (2016) dat water een belangrijk element is in landschapsontwerp en dat water mensen aantrekt om te verblijven in de openbare ruimte. Een aantal respondenten geven aan graag te verblijven aan de Oudegracht door het waterelement in de openbare ruimte. Respondenten 5 (V, 23) en 7 (M, 25) geven aan het leuk te vinden om te kijken wat er op het water gebeurt. Het kijken naar voorbij komende bootjes dient hierbij als vermaak. Daarnaast benoemen respondenten 6 (V, 20) en 7 (M, 25) ook expliciet dat het water uitnodigt om er te gaan zitten. Ook wanneer respondenten niet benoemden dat ze graag aan het water zitten, werd wel vaak aangegeven dat het waterelement van de Oudegracht het gebied visueel aantrekkelijk maakt, waardoor men graag aan de Oudegracht verblijft. Een opvallende opmerking komt voort uit het interview met respondent 3 (V, 22). Zij benoemt dat doordat de gracht een niveau lager ligt dan het omliggende gebied, het interacties met anderen juist belemmert: “*Doordat de gracht wat lager ligt zijn mensen best wel gescheiden (...). Ik denk dat als (...) iedereen op één level zit (...), je misschien sneller met elkaar praat of elkaar tegen komt.*” In dit geval zorgt het waterelement aan de Oudegracht er dan juist voor dat men minder met elkaar in contact komt. Uit deze gegevens blijkt dat voor zowel bekenden als onbekenden groen- en waterelementen en micro-klimatologische omstandigheden invloed hebben op het plaatsvinden van ontmoetingen.

4.2.3.1 Bekenden

Figuur 4: Viebrug door respondent 16 (M, 25)

Figuur 5: Viebrug door respondent 6 (V, 20)

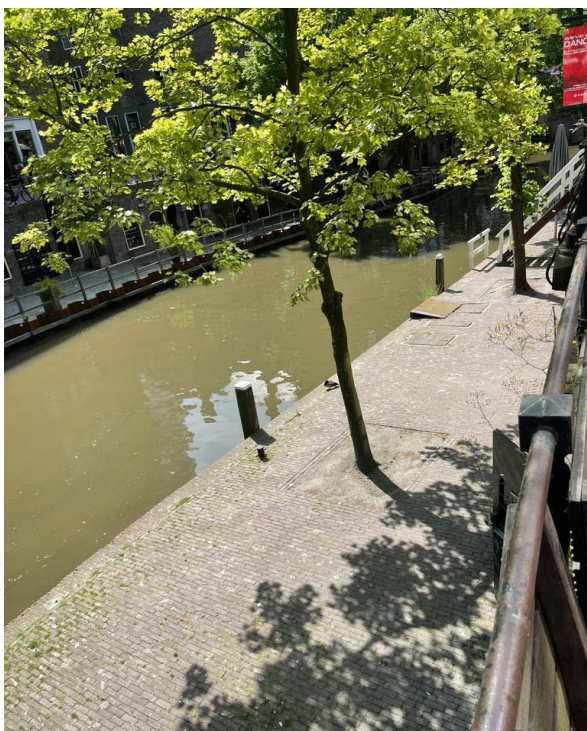
Wanneer er een ontmoeting tussen bekenden plaatsvindt, wordt vaak van tevoren bepaald waar men elkaar treft. Hierbij let men, naar verwachting van Paay & Kieldskov (2008), vaak op makkelijk herkenbare punten of worden eerdere ervaringen geraadpleegd. *“Als je van elkaar weet, daar zijn we wel eens geweest, dan doe je dat. Gewoon een herkenningspunt voor beiden.”* – respondent 6 (V, 20). Gewoonte lijkt hierin een grote rol te spelen voor de respondenten. Verder blijkt dat daarnaast de bereikbaarheid en overzichtelijkheid van een plek belangrijk is voor een ontmoetingsplek: *“Ik denk wel dat het vaak plekken zijn die voor alle partijen, dus met iedereen met wie je afsprekt, misschien wel goed te bereiken is (...)”* – respondent 15 (V, 21). De Viebrug (figuur 4 & figuur 5) werden respectievelijk door respondent 16 (M, 25) en respondent 6 (V, 20) aangewezen als een plek waar zij met bekenden ontmoeten. De respondenten geven aan deze plek prettig te vinden als ontmoetingsplek vanwege de bereikbaarheid en centrale ligging van de brug.

Opmerkingen met betrekking tot bereikbaarheid komen meerdere malen terug in de gegevens. Respondent 1 (V, 23) gaf aan de Stadhuisbrug (figuur 6) een fijne ontmoetingsplek te vinden: *“Omdat het heel ruim is. Dat vind ik echt super handig, je ziet iemand gelijk als je op iemand wacht.”* Zoals ook op de foto (figuur 6) te zien is, bestaat de Stadhuisbrug uit een open ruimte van redelijk omvang. Dit maakt het een overzichtelijke locatie en zorgt ervoor dat deze respondent dit een handige ontmoetingsplek vindt.

Waar men verblijft met bekenden aan de Oudegracht verschilt. Hierin zijn zitgelegenheden een terugkomende factor die belangrijk blijkt te zijn. Wanneer er wordt ontmoet wordt vaak de ruimte voor de werfkelders genoemd als een geliefde plek om tijd door te brengen met bekenden. Ondanks dat hier geen bankjes staan, hebben verschillende respondenten opgemerkt hier vaak plaats te nemen om bijvoorbeeld een koffie te go te drinken, te lunchen of met een grotere groep te zitten. Eén respondent haalt hier de coronacrisis aan: *“Je kunt met een wat grotere groep zitten, vooral door Corona. Het lukt eigenlijk nergens om met een grote groep nog op een terras zitten.”* – respondent 13 (M, 24). Ook respondent 6 (V, 20) gebruikt de werf als ontmoetingsplek vanwege de ruimte die het biedt om met grotere groepen samen te komen (figuur 7). Ze vindt deze plek prettig voor ontmoetingen met bekenden omdat er geen restaurant of iets dergelijks is: *“Dan heb je gewoon de vrije ruimte.”* Respondent 16 (M, 25) geeft ook aan regelmatig aan de werf plaats te nemen, maar dan vanwege de rust: *“lets rustiger, dat je mooi kan kijken naar boven zonder dat er de hele tijd mensen langs jou lopen en jij ze voorbij ziet komen.”* Figuur 8 laat de exacte locatie zien van de plek aan de Oudegracht waar deze respondent wel eens verblijft. De rust en het mensen kijken zijn voor hem factoren die ervoor zorgen dat hij er graag

Figuur 6: Stadhuisbrug door respondent 1 (V, 23)

Figuur 7: Wurf Oudegracht door respondent 6 (V, 20)

Figuur 8: Wurf Oudegracht door respondent 16 (M, 25)

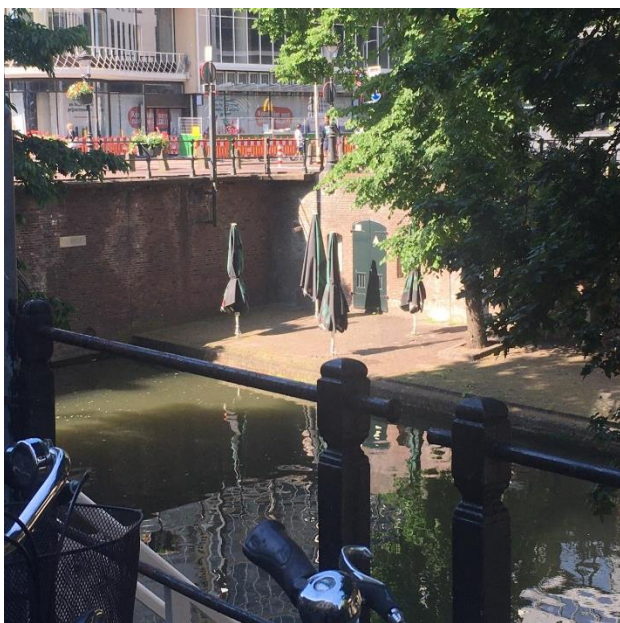
plaatsneemt. Dit is in verband te brengen met het onderzoek van Gehl (2011) waarin hij stelt dat zitplekken die goed zicht geven op anderen meer worden gebruikt dan zitplekken die geen of minder zicht bieden. Figuur 9 laat de plek zien waar respondent 2 (V, 24) wel eens met een vriendin een kopje koffie heeft gedronken. Het gaat hier wederom om een plek aan de werf van de Oudegracht.

“Ik vind het leuk dat je hier niet direct aan de straat zit dus het is wat rustiger. Daarnaast vind ik het heel erg leuk om bootjes te kijken. Het water spreekt aan en ook echt wel de rust. Je zit midden in de stad maar toch ook een rustig plekje, daar hou ik van.”

Figuur 9: Werf Oudegracht door respondent 2 (V, 24)

De keuze voor rust geldt ook voor respondenten 9 (V, 23) en 8 (V, 24). Respondent 9 maakte ook een foto van een rustige plek aan de werf (figuur 10). Wat dit voor haar een prettige ontmoetingsplek maakt is het feit dat ze hier kan zitten zonder last te hebben van overige bezoekers die door dit gebied lopen. Hetzelfde geldt voor respondent 8 (V, 24). Zij maakte een foto van een plek aan de werf (figuur 11), omdat ze het prettig vindt dat dit een luwer plekje is. De brug zorgt er hier voor dat mensen dit niet als doorgangsroute kunnen gebruiken waardoor er geen mensen langslopen. Ook neemt ze in haar overweging mee dat op het moment van de wandeling er voldoende schaduw te vinden was, hier heeft respondent 8 (V, 24) een voorkeur voor.

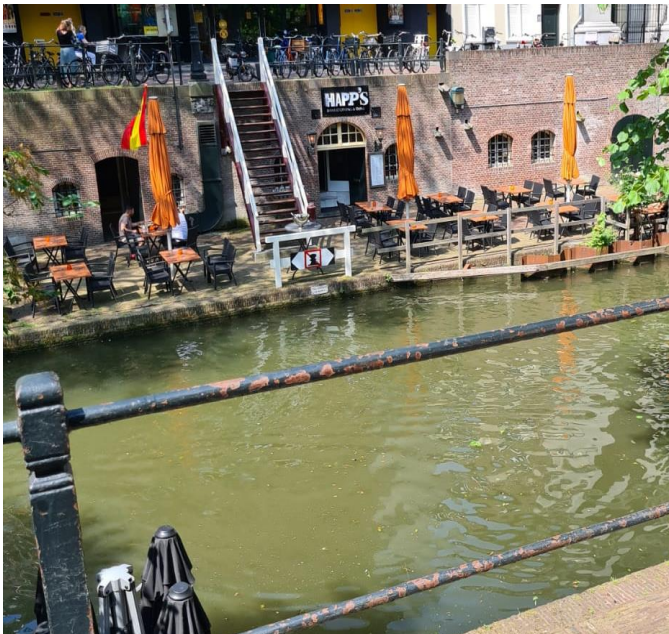
Figuur 10: Werf Oudegracht door respondent 9 (V, 23)

Figuur 11: Werf Oudegracht door respondent 8 (V, 24)

Verder is het voor de locatie van ontmoeting tussen bekenden voor een aantal respondenten belangrijk dat er voorzieningen in de buurt zijn. Het gaat dan voornamelijk om een plek waar eten en drinken af te halen zijn of winkels te vinden zijn. Er zijn dan ook door een aantal respondenten foto's gemaakt van verschillende voorzieningen. Dit zijn voornamelijk foto's van horecageleenheden (zie figuur 12 & figuur 13). Respondent 3 (V, 22) deelt bijvoorbeeld dat haar bezoek aan de Oudegracht eigenlijk altijd een combinatie is van het verblijven in de openbare ruimte en het gebruik van een voorziening: *"Als (...) ik ergens naar toe ga om te chillen is dat vaak in een park, en niet aan de Oudegracht. Hier is het van oké er is hier eten, even zitten of naar winkels (...)"* Ook respondent 15 (V, 21) haalt het belang van voorzieningen aan:

"Ik denk wel dat het fijn is dat er voorzieningen in de buurt zijn. Dus dat je misschien naast dat je ergens gaat wandelen ofzo dat je ook nog wel even iets anders kan gaan doen, zoals een terrasje pakken of even shoppen ofzo."

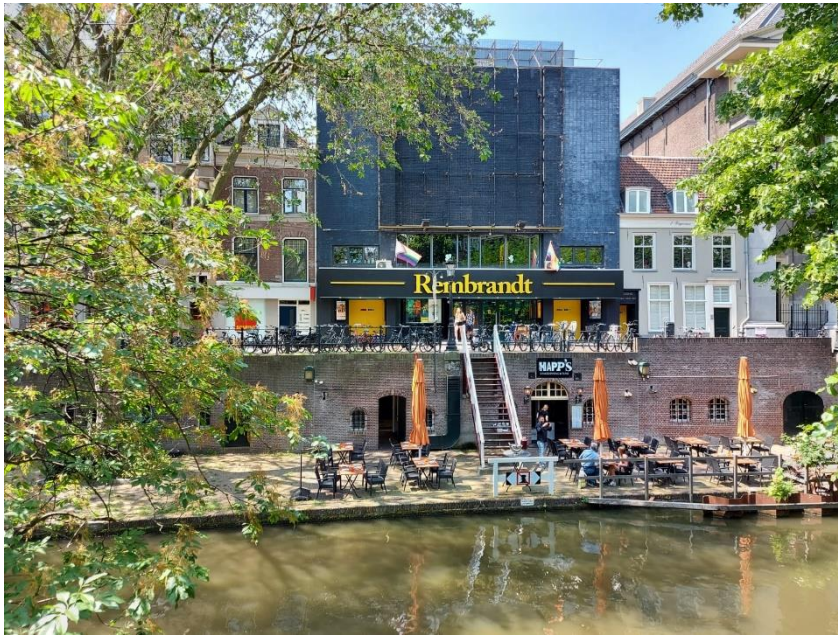

Figuur 12: Horeca door respondent 10 (M, 25)

Figuur 13: Horeca door respondent 3 (V, 22)

Een andere voorziening die is gefotografeerd is bioscoop Rembrandt aan de Oudegracht. Respondent 11 (M, 24) deelt hierover dat hij wel eens hier in de buurt afspreekt, om vervolgens op een later moment gebruik te maken van de voorzieningen van de bioscoop (figuur 14). Er zou daarom verondersteld kunnen worden dat de aanwezigheid van eetgelegenheden en een verscheidenheid aan winkels als aantrekkelijk worden gezien in de openbare ruimte en ervoor zorgt dat men recreatief verblijft in de binnenstad (Mehta, 2006; Rosenbaum, 2005). Al met al kan gesteld worden dat ontmoetingen tussen bekenden vooral op plekken plaatsvinden waar het mogelijk is om te verblijven zonder gehinderd te worden door anderen. Herkenning, overzichtelijkheid, bereikbaarheid, rust en ruimte blijken hierin belangrijke factoren te zijn.

Figuur 14: Bioscoop door respondent 11 (M, 24)

4.2.3.2 Onbekenden

Uit de walk-along interviews is naar voren gekomen dat voor een ontmoetingsplek van onbekenden een aantal factoren belangrijk zijn. Zo geven meerdere respondenten aan dat plekken waar men tot stilstand komt de gelegenheid biedt om in gesprek te raken of een andere interactie te hebben met een onbekende. Respondent 15 (V, 21) onderbouwd dit door te noemen dat wanneer je even stilstaat, je toegankelijk bent voor mensen om je aan te spreken voor een vraag of voor een gesprekje. Dit kan bijvoorbeeld in een rij zijn. Respondent 10 (M, 25) benoemt dit ook:

“Ik denk dat je (...) mensen die naast jou staan te wachten als je een ijsje gaat halen, dat je daar dan een praatje mee maakt. Vooral stilstaande momenten (...) in een beweging ben je toch vaak met degene waar je mee bent aan het praten of je bent met je eigen gefocust. En op het moment dat je dan stilstaat en mensen om je heen staan ook stil, dan heb je veel meer die interactie denk ik.”

Respondent 2 (V, 24) geeft aan wel eens in een rij een interactie met een onbekende gehad te hebben: *“(...) dat je dan heel even iets tegen iemand die naast je staat zegt of iemand die een grapje maakt en je moet daarom lachen.”* Dit is in lijn met de uitspraak van Simões Aelbrecht (2016) dat stationaire activiteiten zoals zitten, staan,

Figuur 15: Bankje door respondent 10 (M, 25)

wachten en mensen kijken sociaal gedrag bevorderen. Ook bankjes zijn plekken waar een aantal respondenten ontmoetingen met onbekenden zien ontstaan. Respondent 10 (M, 25) heeft een foto gemaakt van een bankje omdat hier een eventuele ontmoeting plaats zou kunnen vinden met een onbekende (Figuur 15): *“Precies op dit bankje heb ik wel eens gezeten tijdens het Pokemon Go spelen, (...) we hadden dan interactie met anderen die ook speelden.”* Ook respondent 6 (V, 20) ziet een bankje als een plek om onbekenden te treffen: *“Ik denk dat als je (...) wacht op een bankje, (...) dat je best wel aan de praat kan raken.”* Daarnaast benoemt respondent 12 (V, 23) dat de bruggen over de Oudegracht ook voor haar een plek zijn waar een interactie met een onbekende plaats zou kunnen vinden: *“Daar zetten mensen hun fiets neer, (...) als je daar je fiets pakt (...) en je staat dan dichtbij iemand, (...) dan kom je wel met anderen in contact, (...) dan kijk je elkaar even aan of zeg je iets.”*

Voor respondent 8 (V, 24) zijn daarnaast plekken met culturele, historische en monumentale elementen plekken die ervoor zorgen dat men even stil gaat staan en met elkaar in gesprek raakt. Een voorbeeld hiervan is het Nijntje Pleintje bij de Zandbrug: *“Bij het Nijntje Pleintje heb ik wel eens gestaan dat er dan een andere man naar mij toe komt van ‘wist je dat dit’ (...)”* Ook respondent 11 (M, 24) heeft een soortgelijke ervaring met de Rietveld stoel op de Stadhuisbrug. Een mooie omgeving kan volgens respondent 8 (V, 24) er ook voor zorgen dat men een foto maakt en vervolgens in gesprek raakt met een ander. Een plek waarop zij dit ziet gebeuren is op de Stadhuisbrug (figuur 16). Daarnaast worden plekken waar veel mensen samenkomen of elkaar kruisen ook door een aantal respondenten als ontmoetingsplekken voor onbekenden aangewezen. Dit zijn bijvoorbeeld plekken aan de Oudegracht waar mensen van verschillende kanten kunnen komen of smalle plekken waar veel mensen langs moeten. Respondent 10 (M, 25) deelt het volgende over de Lichte Gaard (figuur 17): *“Het is gewoon een drukke en smalle plek (...) dan kan je wel eens met mensen in aanraking komen.”* Volgens Simões Aelbrecht (2016) zorgen straten die de beweging van mensen centreert of kanaliseert er inderdaad voor dat het aantal mogelijkheden tot sociaal contact toeneemt.

Figuur 16: Stadhuisbrug door respondent 8 (V, 24)

Figuur 17: Lichte Gaard door respondent 10 (M, 25)

Op basis van deze gegevens ontmoeten onbekenden elkaar dus voornamelijk op plekken waar men tot stilstand komt. Dit kan bijvoorbeeld in een rij zijn, maar ook op een bankje of bij het parkeren van een fiets. Daarnaast zorgt een plek waar veel mensen samenkomen, zoals een smallere weg ervoor dat de mogelijkheid op een interactie toeneemt.

4.2.3 Wanneer

Op welk moment de respondenten anderen ontmoeten, is afhankelijk van de momenten waarop zij de binnenstad van Utrecht bezoeken. De meeste respondenten hebben aangegeven minimaal één keer per week de binnenstad te bezoeken, met uitschieters naar 3 tot 5 bezoeken per week. Respondent 4 (M, 23) is een van de respondenten die meerdere malen per week de binnenstad bezoekt. Tijdens een bezoek aan de binnenstad geven de respondenten daarnaast aan bijna altijd ook op de Oudegracht te komen. Een bezoek aan de binnenstad, betekent dus in veel gevallen ook een bezoek aan de Oudegracht. De frequentie van de bezoeken is voor een aantal respondenten wel afhankelijk van het seizoen. Een terugkerend patroon is waar te nemen waarbij men in de zomer vaker de binnenstad bezoekt dan in de winter. Respondent 7 (M, 25) deelt hierover het volgende: *“Dat verschilt wel per seizoen natuurlijk, in de zomer ben ik er een stuk vaker dan in de winter.”* Dit is tevens waargenomen door Paay & Kieldskov (2008). Bij zonnig weer ontmoeten mensen elkaar vaker in de buitenlucht. Daarnaast is elk van de respondenten gevraagd of zij over het algemeen de binnenstad vaker op weekdays of op weekenddagen bezoeken. Hieruit blijkt dat het overgrote deel van de respondenten vaker op een doordeweekse dag de stad een bezoek brengt. De onderliggende reden hiervoor is tweeledig. Ten eerste zijn er onder de respondenten, vanwege de jongvolwassen doelgroep, veel studenten vertegenwoordigd. Respondenten zijn doordeweeks wel eens een dag vrij waardoor ze de binnenstad bezoeken of geven aan op weekenddagen niet in Utrecht te zijn. Een voorbeeld hiervan is respondent 10 (M, 25), hij geeft het volgende aan: *“Ik denk toch wel vaak weekdays denk ik. In het weekend heb ik ook wel vaak de neiging om niet in Utrecht te zijn. Dus dan denk ik dat het vaker doordeweeks gebeurt.”* Ten tweede is er een voorkeur voor een rustige omgeving waar te nemen uit de interviews. Een aantal respondenten geeft aan dat zij de binnenstad op weekenddagen als te druk ervaren waardoor zij de bewuste keuze maken de binnenstad op deze dagen te vermijden. Zo ook respondent 9 (V, 23) en 12 (V, 23): *“(...) Ik vind het weekend echt heel druk en dat vind ik niet heel chill. Dus liever (...) doordeweeks.”* – respondent 12; *“Ik zou niet op zaterdag, midden op de dag en midden op de Oudegracht op een bankje gaan zitten (...) een beetje rust vind ik ook wel belangrijk.”* – respondent 9 (V, 23). Voor de voorkeur voor een bepaald dagdeel lijkt de voorkeur voor een rustige binnenstad tevens een belangrijke motivator te zijn. Voornamelijk wanneer men bij een bezoek aan de binnenstad ook van plan is te gaan winkelen, is rust een belangrijke factor. De voorkeur gaat dan uit naar de ochtenduren. Wanneer men juist meer sfeer en gezelligheid zoekt, blijkt de middag en avond juist populairder onder de respondenten. Het is dus mede afhankelijk van het doel van het bezoek welk dagdeel favoriet is. Zoals ook uit paragraaf 4.2.1 blijkt, worden rustige momenten juist gekozen wanneer men een doel heeft en dit doel wordt over het algemeen zonder gezelschap uitgevoerd. Om deze reden zou dan ook gesteld kunnen worden dat men eerder anderen zou ontmoeten op het moment dat er juist gezelligheid gezocht wordt. Dit zijn momenten waarop het drukker is in de stad.

4.2.4 Coronapandemie

Onder invloed van de coronacrisis en aansluitende maatregelen is het bezoekgedrag aan de binnenstad van Utrecht aangepast. Ondanks dat er tijdens dit onderzoek gerefereerd wordt naar ontmoetgedrag in een normale situatie zonder beperkingen en maatregelen, is de coronacrisis wel aangehaald door een aantal respondenten. Uit de walk-along interviews is bijvoorbeeld gebleken dat enkele respondenten tijden van de coronapandemie bij een bezoek aan de binnenstad en daarbij aan de Oudegracht rekening houden met eventuele drukte. Drukke ten tijde van de pandemie wordt onder andere door respondent 3 (V, 22) als niet wenselijk gezien: *“Een paar maand geleden, dan was het niet chill dat het druk was, dan dacht ik oh (...), al die mensen bij elkaar.”* Drukke wordt ook als hinderlijk ervaren wanneer men het doel heeft om enkele winkels te bezoeken. Aangezien er een beperkte hoeveelheid mensen toegelaten mogen worden in de winkels, vormen er regelmatig rijen buiten de winkels. Respondent 9 (V, 23) deelt hierover het volgende: *“Als ik iets moet hebben dan is de binnenstad de dichtsbijzijnde winkelplek (...). En dan sta je gewoon soms in de rij en dat vind ik een beetje overdreven. Dus ik ga liever op rustige dagen.”* De pandemie zorgt er in enkele gevallen dus voor dat mensen het minder prettig vinden de binnenstad te bezoeken wanneer het druk is. Potentiele interacties zouden hierdoor kunnen uitblijven. Echter, er zijn ook respondenten die interacties op sommige plekken juist zien toenemen. Zo ook respondent 1 (V, 23). Zij benoemt dat rijen bij winkels er wel eens voor zorgen dat je in contact komt met andere wachtenden. Deze respondent benoemt echter wel dat dit een negatieve interactie zou kunnen zijn: *“Nu in coronatijd heb je wel eens rijen bij winkels. Dan sta je dan ook net te lang en dan kunnen mensen ook vijandig tegen je doen ofzo. Dat gebeurde wel eens.”* Het wachten zorgt in dit geval tussen onderlinge irritaties. Respondent 9 (V, 23) denkt dat het wachten in een rij ervoor zorgt dat men toegankelijk is voor een interactie:

“Nu met corona ofzo, dat je in de rij staat bij een winkel ofzo en dat je dan dus niet echt ergens mee bezig bent en dan dus met iemand in gesprek raakt. Dan denk ik wel dat je snel aan de praat raakt, als je wacht.”

Volgens respondent 12 (V, 23) heeft de pandemie ook invloed op de sfeer in de binnenstad: *“Tijdens corona ging ik best wel vaak even wandelen en dan was het echt heel rustig en dat is gewoon een heel raar gezicht en ook een heel raar gevoel: je woont in de stad, dan wel mensen tegenkomen.”* Daarnaast benoemt respondent 2 (V, 24) dat de pandemie ook van invloed is op de activiteit die wordt uitgevoerd tijdens een ontmoeting met een bekende:

“De laatste keren dat ik heb afgesproken, dan meet je elkaar ergens om ergens wat af te halen - ook wel corona gerelateerd omdat de terrassen heel lang niet open waren. Dan haal je ergens een koffietje en dan loop of kies je een plekje aan de gracht bij de werfkelders.”

De coronapandemie en daaraan verbonden maatregelen en beperkingen leiden er dus in een aantal gevallen toe dat bezoek- en ontmoetgedrag veranderd ten opzichte van een normale situatie. Aan de ene kant wordt er dus rekening gehouden met eventuele drukte, tegelijkertijd ontstaan er nieuwe mogelijkheden tot interacties in wachtrijen voor winkels (dan wel positief of negatief).

4.3 Beleving ontmoeting

De respondenten hebben tijdens de walk-along interviews informatie gedeeld over hun ontmoetingen in de openbare stedelijke ruimte. Er is tevens achterhaald hoe de respondenten deze ontmoetingen beleven en of deze ontmoetingen van invloed zijn op het gedrag dat men vertoont in de openbare ruimte. In deze paragraaf wordt toegelicht welke interacties met onbekenden invloed hebben op de beleving van ontmoetingen.

4.3.1 Positieve beleving

Tijdens de interviews hebben de respondenten voorbeelden toegelicht van een situatie waarin een interactie met een onbekende een prettig gevoel teweeg heeft gebracht. Vrijwel elke respondent heeft een situatie meegemaakt waarbij er een contact ontstond met een onbekende dat vervolgens een positief effect heeft gehad op de gemoedstoestand van de respondent. Een aantal keer werd het ontvangen van complimenten genoemd. Zo ook door respondent 1 (V, 23): *“Als iemand je oprecht een complimentje geeft vind ik dat wel leuk (...) daar word ik wel vrolijk van (...) of als iemand vraagt, oh wat een leuk jurkje waar is die van. (...) dat vind ik leuk.”* Respondent 5 (V, 23) geeft ook aan een prettig gevoel te krijgen van een compliment: *“Als iemand je een complimentje geeft, of een keer met je flirt (...) dan is dat natuurlijk niet vervelend (...).”* Dit soort interacties kunnen gekoppeld worden aan de uitspraak van van Lange & Columbus (2021) dat een interactie op de korte termijn een *boost* in geluk kan veroorzaken, ook wanneer de persoon niet zelf de interactie is aangegaan. Daarnaast zijn er ook een aantal respondenten die een prettig gevoel krijgen wanneer ze een overeenkomst of gemeenschappelijke interesse ontdekken met een onbekende. Respondent 5 (V, 23) haalt hier aan naar een spel dat gespeeld wordt in de buitenlucht: *“Ook wel eens dat ik met mijn vriend Pokémons aan het vangen was. (...) toen waren er anderen (...), dat was ook aan de Oudegracht, (...) en toen zeiden zij ha-ha heb jij die Pokemon nog niet? (...) dat was wel grappig.”* Respondent 8 (V, 24) is wel eens met iemand in gesprek geraakt doordat ze beiden naar dezelfde etalage keken: *“Dat is dan voor zo'n spellen winkel dat iemand mij dan zegt, oh ken je dat ook (...). Dan heb je het gewoon even over een gedeelde interesse (...).”* Deze respondent gaf aan dit een prettige interactie te vinden. Behulpzaamheid zoals hulp bij het wegzetten van een fiets of overige vluchtige interacties zoals glimlachen of vrolijk gedag zeggen hebben tevens een positieve invloed op de respondenten: *“Ik vind zelf zo'n ontmoeting waarin ik lach naar iemand en iemand lacht naar mij terug of iemand zegt heel vrolijk hoi tegen me, dat vind ik al echt ontzettend leuk. (...) dat is echt zo'n moment van vrolijkheid.”* – Respondent 9 (V, 23). Wanneer de aard van de interactie vriendelijk is blijkt dit een positieve beleving van de ontmoeting bij de respondenten als gevolg te hebben. Echter, ondanks dat het overgrote deel van de respondenten ontmoetingen wel eens als positief beleeft, zijn er ook uitzonderingen te bespeuren in de gegevens. Zo geeft respondent 16 (M, 25) aan dat hij weinig behoefte heeft aan interacties op straat en heeft geen situatie kunnen benoemen die hij als leuk of als spontaan heeft ervaren. Ook respondent 13 (M, 24) geeft aan dat een interactie weinig invloed heeft op zijn gemoedstoestand: *“Het is niet alsof ik me dan beter voel daarna. Gewoon normaal.”* Als er gekeken wordt naar het onderzoek van van Lange & Columbus (2021) zou dit verklaard kunnen worden omdat er verschillen zijn tussen personen als het gaat om de positieve beleving van een ontmoeting. Sommige mensen zijn optimistischer tegenover interacties of ze gaan in mindere mate op zoek naar interacties met vreemden. Over het algemeen worden dus vriendelijk bedoelde interacties zoals gedag zeggen, een complimentje of een korte woordenwisseling over een gedeelde interesse positief ontvangen en zorgen voor een prettige beleving van de ontmoeting.

4.3.2 Negatieve beleving

Uit de gegevens blijkt dat interacties niet enkel positief beleefd worden. De respondenten hebben verschillende voorbeelden en situaties genoemd waarbij een interactie met een onbekende resulteert in een negatieve beleving van de ontmoeting. Hier worden onder andere intimiderende of vervelende opmerkingen genoemd door een paar respondenten. In lijn met de bevindingen van Mubi Brighenti & Pavoni (2019) blijkt uit de gegevens van dit onderzoek dat het voornamelijk vrouwen zijn die te maken krijgen met intimidatie en (non)verbaal geweld. Ondanks dat een enkele mannelijke respondent wel genoemd heeft het voor te kunnen stellen dat het onprettig is om bijvoorbeeld uitgescholden te worden, hebben de mannelijke respondenten hier verder weinig tot geen ervaring mee gehad in de praktijk: *“Kan ik me wel voorstellen maar heb ik zelf niet echt gehad ofzo”* – respondent 4 (M, 23). Dit geldt wel voor enkele vrouwelijke respondenten. Respondent 14 (V, 23) benoemt bijvoorbeeld het onprettig te vinden om opmerkingen te krijgen van oudere mannen, wat overigens wel regelmatig gebeurt: *“Ik voel me er ongemakkelijk door.”* Ook respondent 1 (V, 23) heeft een negatieve ervaring nadat een vrouw haar uit het niets beschuldigde van racisme:

“Ik heb een keer gehad dat, dat een vrouw uit het niks tegen mij begon te praten van ‘hey waarom kijk je mij zo raar aan’. (...) Ik had die vrouw helemaal niet gezien, en toen begon ze me gewoon van discriminatie en racisme te beoordelen. Daar was ik echt van in shock.”

Respondent 9 (V, 23) deelt dat ze wel eens te maken krijgt met seksuele intimidatie op straat en dat ze dergelijk ongewenst contact als vervelend ervaart. Een andere situatie waarbij een interactie vaak leidt tot een negatieve beleving van een ontmoeting, is wanneer een vreemde als hinderlijk wordt ervaren. Respondenten refereren hier naar straatverkopers, wervers, bedelaars, daklozen en mensen onder invloed. Respondent 2 (V, 24) deelt een ervaring aan de Oudegracht ter hoogte van de Maartensbrug:

“We stonden hier even rustig een broodje te eten. Er kwam een, ik weet niet of het een dakloze was, misschien een junkie, in ieder geval iemand die kwam even (...) een praatje te maken. (...). Maar het kwam er wel op neer dat we het wel probeerden te negeren. Dat was een iets mindere ervaring - dat je stil staat ergens en dan al snel wordt aangesproken daar door iemand waar je niet zoveel zin in hebt om mee te kletsen.”

Respondenten 5 (V, 23), 6 (V, 20), 15 (V, 21) en 16 (M, 25) hebben elk benoemt interacties met straatverkopers als vervelend te ervaren: *“Daar [Bakkerbrug] stonden de hele tijd van die verkopers en die gingen je de hele tijd zo aanspreken. Dat vind ik ook zo vervelend. Dan stappen ze op je af omdat ze iets van je moeten.”* – respondent 5 (V, 23). Tevens blijken ergernissen tussen verschillende weggebruikers in een aantal gevallen te leiden tot een negatieve beleving van een interactie. *“(...) Het is hier best wel smal [Oudegracht], en er lopen heel veel mensen en mensen met de fiets schieten overal tussendoor. (...) Dat zijn dan vaker irritaties dan dat het gezellige gesprekken zijn denk ik (...).”* – respondent 10 (M, 25); *“Als het bijvoorbeeld in het verkeer een beetje mis gaat. Als iemand naar je roept van hé pas op, (...) dat is natuurlijk geen gezellige ervaring.”* – respondent 5 (V, 23). Uit de interviews met de respondenten blijken dus voornamelijk ongewenste opmerkingen of benaderingen en irritaties een onprettig gevoel teweegbrengen en ervoor zorgen dat de ontmoeting als negatief wordt ervaren.

4.3.2.1 Aangepast gedrag

Uit de gegevens blijkt dat het grootste deel van de respondenten wel eens een negatieve ervaring heeft gehad met een onbekende in de openbare stedelijke ruimte. Tijdens de walk-along interviews is er achterhaald of deze negatieve beleving ertoe leidt dat de respondenten hun gedrag in de openbare ruimte aanpassen. Een voorbeeld hiervan is dat enkele respondenten hebben aangegeven sommige interacties bewust uit de weg te gaan omdat ze zich onprettig voelen. Het gaat hierbij vooral om het vermijden van bepaalde groepen in de openbare ruimte, terwijl Valentine (1989) het heeft over plekken die vermeden worden door negatieve eerdere ervaringen. Dat blijkt in dit onderzoek weinig tot niet voor te komen: het zijn voornamelijk bepaalde groepen mensen die ontweken worden. Aan de Oudegracht worden de incidenten die plaatsvinden los gezien van de locatie: *“Dat soort dingetjes staan wel vaak op zichzelf denk ik, die incidenten.”* – respondent 1 (V, 23). Respondent 2 (V, 24) deelt het volgende over haar gedrag in de openbare ruimte: *“Je hebt af en toe wat bedelaars (...) dan denk ik wel dat ik daar rekening mee hou en daar ook wel omheen loop.”* Ook wanneer zij een groep hangjongeren nadert past ze haar gedrag aan: *“Ook weer een gevalletje van ik loop daar omheen. Zeker als ik alleen (...). Dan denk ik ja ik hoef hier niet tussen te lopen of te zitten.”* Dit is in verband te brengen met het onderzoek van Amin (2008) waarin hij stelt dat een bepaalde samenstelling van mensen in de openbare ruimte kan leiden tot sociaal gedrag in de vorm van vermijding, zelfbehoud of intolerantie. De gegevens laten namelijk zien dat de aanwezigheid van bepaalde mensen in de openbare ruimte ervoor zorgt dat een deel van de respondenten zijn of haar gedrag aanpast. Respondent 12 (V, 23) heeft bijvoorbeeld een negatieve ervaring meegemaakt in de avonduren. Het heeft er dan vooral mee te maken dat er dan weinig andere mensen aanwezig zijn waardoor zij zich onveilig voelt:

“Ik dacht daarna van nou ik ga niet meer 's avonds rond dat tijdstip dan op de Oudegracht wandelen (...). Maar als er andere mensen zijn (...) dan voel ik mij dan wel veiliger, dus als andere mensen een soort van een oogje in het zeil kunnen houden.”

Deze uitspraak is in lijn met de veronderstelling van Mumca & Yilmaz (2016) dat een onveilig gevoel ervoor zorgt dat men minder snel tijd doorbrengt in de openbare ruimte waardoor sociaal gedrag met anderen minimaal is. Het gedrag in de openbare ruimte wordt in die zin dus beïnvloed door het gevoel van (on)veiligheid. Ook respondent 1 (V, 23) en 3 (V, 22) delen dat ze niet snel 's avonds of 's nachts als het rustig is over straat zouden lopen. Respondent 10 (M, 25) deelt dat een bepaalde samenstelling van mensen in de openbare ruimte ervoor zorgt dat hij zijn gedrag aanpast:

“Dat is wel een typische hangplek 's avonds voor groepjes [Viebrug], ja tuig wil ik niet zeggen, maar het zijn niet echt de mensen waar ik graag bij zou willen staan. (...) Ik zou misschien met een klein boogje omheen lopen omdat ik geen zin heb om daar interactie mee op te doen.”

Ook respondent 16 (M, 25) benoemt dat een eerdere ervaring met een bedelaar ervoor zorgt dat hij in de toekomst met een boogje om dergelijke personen heen zal lopen. Uit deze gegevens blijkt dus dat de respondenten anticiperen op situaties waarbij zij zich niet op hun gemak voelen. Dit doen zij door te reageren op de huidige situatie door bijvoorbeeld een bepaalde samenstelling van personen te ontwijken.

4.4 Essentiële elementen ontmoetingsplek

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van factoren die als belangrijk zijn gebleken voor een ontmoetingsplek. Tijdens de walk-along interviews zijn alle respondenten gevraagd om drie (voor hen) essentiële elementen op te noemen voor een ontmoetingsplek. Dit zijn factoren die zowel ontmoetingen met bekenden als onbekenden bevorderen naar de beleving van de respondenten. Er zijn een aantal factoren die bij verschillende interviews naar voren kwamen. Het meest genoemde element dat een interactie kan voortbrengen, is een zitplek. Het belang van een zitplek voor een interactie is bij het grootste deel van de interviews naar voren gekomen. Dit komt overeen met de bevinding van Mehta & Bosson (2010) dat een zitplek één van de belangrijkste karakteristieken is om mensen aan te trekken en dat ze het potentieel hebben om sociaal gedrag aan te moedigen. Voor sommigen hoeft een zitplek geen 'officiële' zitvoorziening te zijn. Ook andere inrichtingselementen worden als zitgelegenheid gebruikt. Respondent 16 (M, 25) neemt bijvoorbeeld ook plaats aan de rand van het water van de Oudegracht. Het is hierbij vooral belangrijk dat men tot stilstand kan komen en kan verblijven zonder anderen te hinderen. Respondent 5 (V, 23) deelt hierover het volgende:

“Ik denk gewoon ruimte om (...) te zitten ofzo. Niet eens per se bij een terras maar gewoon waar mensen naast elkaar plaats kunnen nemen en dat ze wel hun eigen ding kunnen doen (...). Niet dat vluchtige dat er maar de hele tijd doorgelopen moet worden.”

Een ander element waarvan het grootste deel van de respondenten aan heeft gegeven als essentieel te zien voor een ontmoetingsplek, is de nabijheid van voorzieningen. Het verblijven aan de Oudegracht wordt over het algemeen gecombineerd met het gebruik van een voorziening, zoals het afhalen van eten en drinken of rust nemen tijdens het winkelen. De aanwezigheid van winkel- en horecagelegenheden zorgen er daarom voor dat de respondenten recreatief verblijven in de binnenstad, waardoor deze voorzieningen ontmoetingen faciliteren (Rosenbaum, 2006). Respondent 11 (M, 24), 14 (V, 23) en 16 (M, 25) benoemen ook het belang van de aanwezigheid van een openbaar toilet. Dit is vooral belangrijk gebleken door de coronacrisis in tijden dat men niet bij horeca gebruik kon maken van toiletvoorzieningen. Daarnaast is een groene omgeving ook belangrijk voor een aantal respondenten. Het belang van groen voor ontmoetingsplekken wordt ook aangekaart in verschillende onderzoeken (Sanesi & Chiarello, 2006; Barbosa et al., 2007). Respondent 4 (M, 23) benoemt dat er voor hem een goede balans moet zijn tussen groen en stad. Ondanks dat meerdere respondenten hun waardering hebben uitgesproken voor het waterelement aan de Oudegracht, heeft geen van allen aangegeven het water als een essentieel element te zien voor een ontmoetingsplek. Wel is er door een aantal respondenten de visuele aantrekkelijkheid benoemt als belangrijk. In een plek die als visueel aantrekkelijk wordt ervaren door de respondenten, wordt meer tijd verbleven dan in een onaantrekkelijke omgeving. Daarnaast is het voor enkele respondenten ook van belang dat een ontmoetingsplek goed bereikbaar is. Door respondent 1 (V, 23) en 4 (M, 23) wordt expliciet de mogelijkheid om een fiets te stallen benoemt als een belangrijk aspect. Dit is nog niet eerder naar voren gekomen in voorgaande onderzoeken naar ontmoetingsplekken. Ook is het volgens respondent 10 (M, 25) belangrijk voor een goede ontmoetingsplek voor onbekenden dat je ergens over in gesprek kan raken: *“(...) Met mensen die je niet kent, denk ik dat het heel belangrijk is dat je iets hebt om over te praten.”* Voor een aantal respondenten is het ook belangrijk dat er een evenwicht bestaat tussen drukte en rust. Volgens respondent 16 (M, 25) zorgt de aanwezigheid van anderen voor beleving, iets wat hij beschouwt als belangrijk voor een ontmoetingsplek. Ook respondent 4 (M, 23), 7 (M, 25) en 11 (M, 24)

kaarten aan dat de aanwezigheid van anderen over het algemeen voor een prettig verblijfsklimaat zorgt. Respondent 4 (M, 23) refereert hiernaar als 'gezellige drukte'.

Tijdens de walk-along interviews zijn de respondenten gevraagd of zij de Oudegracht als ontmoetingsplek beschouwen. De antwoorden hierop zijn wisselend. Respondent 10 (M, 25) geeft aan dat de Oudegracht voor hem wel een ontmoetingsplek is: *"Ik denk dat dit wel één van de belangrijkste plekken van Utrecht is om echt bij elkaar te komen (...)."* Respondent 15 (V, 21) heeft een soortgelijke zienswijze: *"(...) Ik denk wel dat je hier in contact kan komen met anderen ja. (...). Gewoon omdat er zoveel mensen doorheen komen, je komt zoveel mensen tegen waar je even hallo tegen kan zeggen."* Respondent 4 (M, 23) geeft aan dat de delen buiten het winkelcentrum voor hem wel ontmoetingsplekken zijn, maar het deel in het winkelcentrum niet. Hij maakt hier onderscheid tussen het deel van de Oudegracht van de Weerdsingel tot het stadscentrum [Viebrug] en het deel van de Oudegracht van Ledig Erf tot het stadscentrum [Gaardbrug]: *"De rustige delen wel, rustig maar wel gezelligheid, maar ik ga niet bijvoorbeeld voor de H&M afspreken. Dat zie ik niet als ontmoetingsplek."* Daarentegen geeft respondent 13 (M, 24) juist aan dat de buitenste delen van de Oudegracht voor hem meer dienen als doorgansroute naar het winkelcentrum. De overige respondenten die aangeven de Oudegracht niet als ontmoetingsplek te zien, motiveren dit onder andere ook door toe te lichten dat zij (delen van) de Oudegracht meer als doorgansroute gebruiken naar andere stadsdelen. Dit betekent dat zij wel met enige regelmaat op de Oudegracht komen, maar dat dit niet de eindbestemming is. Respondent 14 (V, 23) en 16 (M, 25) geven aan de Oudegracht meer te zien als winkelcentrum dan een ontmoetingsplek. Winkelen voert voor hen de boventoon: *"Je verblijft er wel, maar (...) ik denk eerder dat het een winkelplek is dan een ontmoetingsplek. Of een plek om te uit eten te gaan."* – respondent 14 (V, 23).

4.4.1 Suggesties Oudegracht

De respondenten zien de Oudegracht dus niet unaniem als een ontmoetingsplek. Aangezien de Oudegracht wel de ambitie heeft om dit gebied toegankelijk en beleefbaar te maken voor toekomstige generaties, is getracht te achterhalen hoe de Oudegracht volgens de respondenten meer ontwikkelt zou kunnen worden als een plek voor verblijven en ontmoeten. De respondenten hebben verschillende suggesties gedaan. Zo heeft een groot deel van de respondenten aangegeven dat meer informele zitplekken, dus buiten terrassen om, aan de Oudegracht het verblijfsklimaat zou bevorderen waardoor er ook meer kansen ontstaan voor ontmoetingen. Respondent 15 (V, 21) benoemt het volgende over zitgelegenheden aan de Oudegracht:

"Je hebt op een paar bruggetjes bankjes staan, maar verder valt het eigenlijk best wel tegen. (...) Misschien dat je meer zitplekken zou kunnen creëren, dat mensen er ook echt even gaan zitten en niet meer alleen maar erdoorheen lopen of er doorheen fietsen maar ook echt even blijven."

Uit de gegevens blijkt tevens dat de respondenten graag plaatsnemen aan de werf. Hier wordt dan op de grond plaatsgenomen. Respondent 2 (V, 24) zou hier graag zitgelegenheden zien in de vorm van bankjes: *"Het zou eigenlijk ideaal zijn als er bankjes beneden aan de werf aan de Oudegracht zouden staan."* Respondent 9 (V, 23) geeft aan dat bankjes het verblijf aan de werf prettiger zou maken: *"Nu zit je aan de werf bijvoorbeeld dan op de grond (...), maar ik vind het wel belangrijk dat ik kan zitten zonder dat mijn kleren vies worden."* De respondenten geven dus aan het aantal zitplekken beperkt te vinden aan de Oudegracht, terwijl, zoals ook eerder beschreven, zitplekken wel als één van de belangrijkste

elementen wordt beschouwd voor een ontmoetingsplek door zowel de respondenten als eerdere onderzoeken. Zoals ook in paragraaf 4.4 genoemd, hebben ook een aantal respondenten het belang van nabijheid van openbare toiletgelegenheden voor een ontmoetingsplek aangekaart. Dit is tevens als suggestie genoemd voor de verbetering van de Oudegracht als ontmoetingsplek: *“Wat ik (...) mis (...) is openbare wc’s. Is toch wel iets wat je hier [Oudegracht] niet hebt maar wel belangrijk kan zijn (...) dat is soms wel een dingetje.”* – respondent 11 (M, 24); *“Als je wel wil gaan zitten en je wil niet bij een restaurant gaan zitten, dan is dat wel iets (...) wat je meer zou kunnen hebben bijvoorbeeld.”* – respondent 16 (M, 25). Daarnaast blijkt uit de gegevens dat de huidige verkeerssituatie aan sommige delen van de Oudegracht ervoor zorgt dan men hier liever niet verblijft. Er zijn plekken aan de Oudegracht waar zowel voetgangers, fietsers als auto’s weggebruikers zijn. Enkele respondenten zouden graag de Oudegracht voetgangersvriendelijker zien. Voornamelijk auto’s worden nu als hinderlijk ervaren door een aantal respondenten, zo ook door respondent 3 (V, 22): *“Die auto’s vind ik heel vervelend (...). Ik zou het fijner vinden als daar gewoon allemaal mensen en kinderen kunnen wandelen. Nog autoluwder maken.”* Respondent 7 (M, 25) denkt dat het autoluwder maken van de Oudegracht het aantal ontmoetingen zal bevorderen: *“Ik zou de auto’s zoveel mogelijk weg doen, dat zal interacties wel bevorderen. (...) ik loop hier dan wel eens met collega’s en dan is het echt super smal, best wel druk. Dus minder auto’s zou een oplossing zijn (...).”* Naast het autoverkeer ervaren respondent 5 (V, 23) en 10 (M, 25) ook fietsgebruikers als hinderlijk. Respondent 10 (M, 25) doet de suggestie om op sommige stukken op bepaalde tijden geen fietsen door te laten zodat het prettiger wordt om er te verblijven: *“Anders moet je het [fietsverkeer] constant toch in de gaten houden.”* Dit kan herleid worden naar het onderzoek van Simões Aelbrecht (2016) waarin hij stelt dat een verkeersruimte die alleen bedoeld is om te wandelen, zoals winkelstraten, ruimte biedt voor sociale ontmoetingen tussen mensen.

Hoofdstuk 5: Conclusie & discussie

In dit onderzoek is getracht inzicht te verwerven in het ontmoetgedrag in een winkelgebied: de Oudegracht in Utrecht. Specifiek is er gekeken naar het perspectief van inwoners op de binnenstad als ontmoetingsplek. Hierbij is de Oudegracht het gebied van focus geweest, zodat er een integraal beeld geschetst kan worden van ontmoetingen in winkelstraten, iets wat tot op heden slechts beperkt benaderd is in voorgaande onderzoeken. In dit hoofdstuk worden allereerst in de conclusie de deelvragen uitvoerig behandeld, waarna uiteindelijk de conclusie afsluit met het antwoord op de centrale vraag. De conclusie is gebaseerd op gegevens verkregen uit het veldwerk en theorie uit voorgaande onderzoeken naar ontmoetgedrag in openbare ruimtes. Vervolgens worden in de discussie enige beperkingen en verbeterpunten genoemd die aan kunnen zetten tot eventueel vervolgonderzoek.

5.1 Conclusie

“Wat wordt beschouwd als een ontmoeting?”

Door middel van dit onderzoek is onder andere getracht inzicht te verwerven omtrent het abstracte begrip ‘ontmoeten’. Zoals eerder in dit onderzoek is benoemd, komt uit voorgaande onderzoeken naar voren dat het daadwerkelijk plaatsvinden van ontmoetingen in de openbare stedelijke ruimte beperkt zou zijn (Amin, 2002; Beck & Sznaider, 2010). Uit dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat een ontmoeting in de openbare stedelijke ruimte in ieder geval op twee manieren kan plaatsvinden. Ten eerste ontmoet men met bekenden. Dit zijn geplande afspraken en hierbij wordt in de meeste gevallen de ontmoeting gecombineerd met een activiteit zoals winkelen, wandelen of het nuttigen van eten en/of drinken. Aan de Oudegracht ontmoet men met bekenden om samen vrije tijd te spenderen en de focus ligt voornamelijk op de aanwezigheid van de ander. Ten tweede vinden er (hoofdzakelijk) vluchtige ontmoetingen plaats met onbekenden. Uit dit onderzoek blijkt dat een ontmoeting met een onbekende zich onder andere uit in een begroeting, naar elkaar glimlachen of een (ongewenste) opmerking. Een ontmoeting in de openbare stedelijke ruimte vindt dus plaats met zowel bekenden als onbekenden, echter, een ontmoeting met een bekende is intensiever van aard en de interactie duurt langer dan een ontmoeting met een onbekende (Gehl, 2011).

“Wie ontmoeten inwoners van Utrecht in de binnenstad?”

Deze deelvraag is geformuleerd om bloot te leggen wat de relatie is tussen de inwoners en degenen met wie zij ontmoeten. Uit de gegevens kan geconcludeerd worden dat men hoofdzakelijk met bekenden ontmoet. Dit zijn over het algemeen vrienden, maar ook ontmoetingen met familieleden of collega’s vinden plaats. Uit het theoretisch kader blijkt dat een ontmoeting met een bekende zoals een (goede) vriend een hoge intensiteit heeft en de vorm aan neemt van een langduriger contact waarbij de focus hoofdzakelijk ligt op de aanwezigheid van de ander (Gehl, 2011). Uit dit onderzoek blijkt dat ontmoetingen met onbekenden inderdaad korter van aard zijn en blijven in de meeste gevallen vluchtig. Tevens valt waar te nemen dat men over het algemeen graag in het gezelschap is van anderen, zonder direct met elkaar te hoeven interacteren. Kortom, de respondenten ‘socializen door nabijheid’ en daadwerkelijk contact blijft oppervlakkig (Paay & Kieldskov, 2008). Uit het theoretisch kader blijkt daarentegen dat interacties met onbekenden het potentieel hebben om een interactie tot andere vormen van contact te laten groeien (Gehl, 2001). Dit wordt echter niet erkent door de respondenten in dit onderzoek. Ondanks dat een groot deel van de respondenten aangeeft open te staan voor interacties, blijven de interacties met onbekenden vluchtig en oppervlakkig en monden niet uit in een

langduriger contact. Dat de stedelijke openbare ruimte dient als het ideale milieu voor het plaatsvinden van ontmoetingen, zoals Peterson (2017) stelt, komt in het geval van de Utrechtse binnenstad niet helder naar voren. In de gegevens van dit onderzoek wordt namelijk een aantal keer gesuggereerd dat mensen in de stad juist hoofdzakelijk bezig zijn met hun eigen ding en niet open staan voor interacties.

“Waar en wanneer in de Utrechtse binnenstad ontmoeten inwoners anderen?”

Aan de hand van deze deelvraag is getracht meer inzicht te verwerven welke plekken worden gebruikt als ontmoetingsplek en op welke momenten mensen het meest geneigd zijn de binnenstad van Utrecht te bezoeken. Uit het theoretisch kader blijkt dat de stroom van passanten in een openbare ruimte wisselt afhankelijk van de tijd, dag en seizoen en wie men ontmoet is dus afhankelijk van het moment dat men zich in de openbare ruimte bevindt (Amin, 2008). Uit de gegevens is naar voren gekomen dat het moment waarop men de binnenstad bezoekt afhankelijk is van het doel van het bezoek. Over het algemeen kan gesteld worden dat wanneer men met een specifiek doel de binnenstad bezoekt, bijvoorbeeld voor een boodschap, graag een rustig moment uitkiest voor een bezoek aan de binnenstad. Voor gezelligheid gaat men in de (na)middag en avond waardoor dit ook momenten zijn waarop ze anderen zouden kunnen ontmoeten. In de ochtend wordt vaker een doelgerichte boodschap gedaan, waarbij verschillende respondenten hebben aangegeven minder behoefte te hebben aan interactie, waardoor er gesteld kan worden dat er minder interactie aangegaan wordt op deze uren. Dit is in verband te brengen met de literatuur uit het theoretisch kader van Spierings & Van der Velde (2013), Rosenbaum (2006) en Reynolds, Lowe & Howard (2007) dat het doel van het bezoek deels het sociale motief bepaald. Tevens blijkt uit dit onderzoek dat men in de zomermaanden zich vaker in de openbare stedelijke ruimte bevindt dan in de wintermaanden, waardoor het aantal (potentiële) ontmoetingen in de zomer hoger ligt dan in de winter.

Een winkelstraat, zoals de Oudegracht, wordt door Jeffres, Bracken, Jian & Casey (2009) gezien als een ontmoetingsplek. Waar men precies ontmoet is afhankelijk van het gezelschap van de persoon en van de relatie tot de andere persoon. Uit de interviews met de respondenten blijkt dat men met bekenden vaak afspreekt op herkenbare punten die goed bereikbaar zijn en een centrale ligging hebben. Waar de respondenten dan vervolgens tijd spenderen met hun gezelschap, baseren ze op eerdere ervaringen, gewoonte en nabije voorzieningen. Uit dit onderzoek blijkt dat een zitplek en de aanwezigheid van voorzieningen zoals horeca en detailhandel belangrijke elementen zijn waarop men een ontmoetingsplek baseert. In de openbare ruimte aan de Oudegracht zijn dit voornamelijk de rustigere plekken langs de werf waar geen terrasjes te vinden zijn. Uit het theoretisch blijkt dat stationaire activiteiten ervoor zorgen dat men in contact komt met anderen (Simões Aelbrecht, 2016). Uit dit onderzoek blijkt tevens dat de respondenten onbekenden vaak ontmoeten op plekken waar veel mensen samenkomen of waar mensen tot stilstand komen. Aan de Oudegracht zijn bijvoorbeeld bankjes, etalages, rijen voor winkels of fietsenrekken plekken waar interacties met onbekenden tot stand zouden kunnen komen. Een waarneming die op basis van het ontmoetgedrag aan de Oudegracht gedaan kan worden, is dat winkelstraten in deze zin extra mogelijkheden bieden tot interacties omdat men samenkomt in rijen voor winkels of bij het kijken naar een etalage.

“Hoe worden de ontmoetingen beleefd door de inwoners van Utrecht?”

Hoe ontmoetingen met onbekenden beleefd worden is van invloed op het ontmoetgedrag in de openbare stedelijke ruimte. Daarom is door middel van deze deelvraag getracht inzicht te krijgen in de beleving van ontmoetingen. Hieruit valt te concluderen dat vriendelijke interacties zoals elkaar gedag

zeggen of het ontvangen van een compliment als positief ervaren worden. Uit het theoretisch kader blijkt ook dat de meeste interacties tussen onbekenden aardig bedoeld zijn (van Lange & Columbus, 2021). Uit dit onderzoek blijkt dat men over het algemeen een vrolijk gevoel krijgt wanneer een ontmoeting als positief beleefd wordt. Of dit ook verder rijkende invloeden uitoefent zoals een gemeenschapsgevoel of wederzijdse tolerantie (Fincher, 2003; Peterson, 2017) is niet uit de gegevens gebleken. Uit dit onderzoek blijkt echter dat interacties, zoals het nageroepen worden of het ongewenst benaderd worden door een onbekende, wat door Horgan (2020) gezien wordt als een vorm van 'Uncivil attention', ook met enige regelmaat plaatsvinden en een negatieve beleving van de ontmoeting als gevolg hebben. Uit het theoretisch kader blijkt dat soms de bewuste keuze gemaakt wordt om bepaalde plekken te vermijden uit angst voor het gedrag van een vreemde (Valentine, 1989). Echter, in dit onderzoek hebben de respondenten die aangegeven hebben hun gedrag aan te passen gedeeld dat dit voornamelijk gebeurt in de vorm van vermindering van bepaalde personen. Uit dit onderzoek blijkt dus dat het vermijden van bepaalde plekken aan de Oudegracht niet plaatsvindt. Daarnaast is uit de gegevens gebleken dat het voornamelijk vrouwelijke respondenten zijn die een negatieve beleving hebben gehad als het gaat om interacties met onbekenden, maar dat het niet alleen de vrouwelijke respondenten zijn die hun gedrag aanpassen. Valentine (1989) benoemd in zijn onderzoek dat het de groep vrouwen is die hun gedrag aanpast en bepaalde plekken vermijdt omdat vrouwen meer risico voelen in de openbare ruimte dan mannen. Het blijkt echter uit dit onderzoek dat ook een klein aantal mannelijke respondenten hun gedrag aanpast in de vorm van vermindering. Wanneer men zich in de openbare stedelijke ruimte bevindt wordt er dus door zowel mannen als vrouwen geanticipeerd op situaties waarin de aanwezigheid van anderen als onprettig wordt ervaren, waardoor men een eventuele interactie uit de weg gaat.

“Aan welke eisen moet een ontmoetingsplek in de Utrechtse binnenstad voldoen?”

De laatste deelvraag brengt in kaart welke elementen als essentieel worden gezien voor een ontmoetingsplek voor jongvolwassen inwoners van Utrecht. De uitkomsten met betrekking tot deze deelvraag bieden inzicht in hoe de stad zich meer kan ontwikkelen als ontmoetingsplek. Het onderzochte ontmoetgedrag laat zien dat zitgelegenheden zoals bankjes en stenen, voorzieningen zoals detailhandel en horeca, goede bereikbaarheid, visuele aantrekkelijkheid en de aanwezigheid van groenelementen belangrijke factoren zijn met betrekking tot de fysieke omgeving van een ontmoetingsplek voor de respondenten. Sociale factoren die de respondenten als essentieel zien voor een ontmoeting hebben betrekking tot de aanwezigheid van mensen in de openbare stedelijke ruimte. Uit dit onderzoek blijkt dat men het over het algemeen prettig vindt om in een omgeving te verblijven waar ook andere mensen aanwezig zijn. Dit brengt beleving en een gezellige drukte teweeg wat het verblijf ten goede komt. Het is daarom essentieel voor een ontmoetingsplek dat het toegankelijk is en het ruimte biedt om samen te komen. Op basis hiervan zijn er in dit onderzoek een aantal suggesties genoemd hoe het gebied van de Oudegracht meer ontwikkeld zou kunnen worden als ontmoetingsplek. Het toevoegen van meer openbare zitgelegenheden is uit dit onderzoek als belangrijkste gebleken. Tevens zien de jongvolwassen het gebied van de Oudegracht het liefst autovrij of op zijn minst autolouwer worden zodat er meer ruimte ontstaat voor (interactie tussen) voetgangers. Het komt het verblijfsklimaat aan de Oudegracht ten slotte ten goede als men gebruik kan maken van openbare toiletvoorzieningen, uit de gegevens blijkt dat dit nu als zeer beperkt wordt ervaren.

5.1.1 Beantwoording centrale vraag

Het antwoord op de centrale vraag van dit onderzoek “*Hoe ziet het ontmoetgedrag van jongvolwassen inwoners van Utrecht aan de Oudegracht eruit en welke fysieke en sociale factoren spelen hierbij een rol?*” luidt, na het analyseren van de gegevens, als volgt:

Jongvolwassen inwoners uit Utrecht ontmoeten hoofdzakelijk anderen wanneer zij met een recreatief doel de Oudegracht bezoeken. In de meeste gevallen ontmoeten zij met vrienden, maar ook met familieleden en collega’s wordt verbleven aan de Oudegracht. Een recreatief verblijf met een bekende in de openbare ruimte aan de Oudegracht vindt in veel gevallen plaats aan de werf van de Oudegracht. De meer rustige delen van de werf aan de uiteinden van de Oudegracht zijn hierin populaire ontmoetingsplekken. Men neemt hier plaats om bij te kletsen, mensen te kijken en eten of drinken te nuttigen. Daarnaast wordt er ook gewandeld over (een deel van) de Oudegracht tijdens een ontmoeting. Ook hier zijn de uiteinden van de Oudegracht in sommige gevallen geliefder dan het middenstuk in het winkelcentrum vanwege de voorkeur voor rust. Ontmoetingen met bekenden aan de Oudegracht worden in veel gevallen ook gecombineerd met een bezoek aan een terras of winkelen in de binnenstad. In dat geval wordt juist het drukker deel van de Oudegracht met een groot aanbod in horeca en detailhandel aangedaan tijdens een ontmoeting. De verschuiving van het centrum als *winkelcentrum* naar een plek om te ontmoeten en beleven (Therkildsen, Hansen & Lorentzen, 2009) blijkt in het geval van de Oudegracht niet overtuigend: consumenten lijkt in de meeste gevallen nog steeds een grote rol te spelen. Wat betreft ontmoetingen tussen onbekenden, staan de jongvolwassenen in veel gevallen open voor dit soort interacties en deze vinden dan ook plaats, zij het in mindere mate. Het onderzoek laat zien dat een winkelstraat niet per definitie de ideale omgeving is voor het plaatsvinden van een ontmoeting. De ontmoetingen zijn vluchtig en oppervlakkig en leiden niet tot diepere, blijvende contacten maar kunnen wel zorgen voor een prettige beleving bij de desbetreffende personen. Dit is voornamelijk het geval wanneer een onbekende een compliment geeft, vriendelijk gedag zegt of wanneer er een kort gesprek plaatsvindt over een gedeelde interesse. Een ontmoeting kan echter ook tot een onprettige beleving leiden wanneer een interactie ongewenst is. Dit kan een ongewenste opmerking zijn, maar ook een ongewenste benadering of een irritatie tussen verschillende weggebruikers. Een onprettige beleving kan bij jongvolwassenen ertoe leiden dat zij hun gedrag in de openbare ruimte aanpassen in de vorm van vermijding van een bepaalde samenstelling personen. Een ontmoeting met een onbekende vindt in veel gevallen plaats op plekken waar men tot stilstand komt. Dit kan bijvoorbeeld in een rij voor een winkel zijn, voor een etalage, bij een bezienswaardigheid, op een bankje of bij het wegzetten van een fiets. Aan de Oudegracht zijn dit bijvoorbeeld de winkeletalages langs de gehele Oudegracht. Daarnaast zijn het Nijntje Pleintje en de Rietveld stoel op de Stadhuisbrug plekken wat publiek trekt waardoor onbekenden elkaar treffen. Hetzelfde geldt voor de diverse bruggen over het water van de Oudegracht. Op sommige van deze bruggen staan bankjes en zijn gelegenheden om een fiets te parkeren.

De factoren die een rol spelen bij het ontmoetgedrag van jongvolwassen uit Utrecht hebben allereerst betrekking tot fysieke inrichtingselementen van de openbare ruimte. Jongvolwassen vinden zitgelegenheden belangrijk en het creëren van meer zitgelegenheden aan de Oudegracht zal ervoor zorgen dat er meer verbleven wordt in dit gebied. Tevens zorgt de aanwezigheid van voorzieningen zoals horecagelegenheden en detailhandel ervoor dat men graag in de stad verblijft, zodat een ontmoeting gecombineerd kan worden met het gebruik van zo’n voorziening. De visuele aantrekkelijkheid van de Oudegracht is voor de inwoners belangrijk en is een pullfactor voor meer

samenkomsten, een aantrekkelijke omgeving zorgt er namelijk voor dat meer mensen er zullen verblijven. Groenelementen zoals bomen en plantenbakken bevorderen de visuele aantrekkelijkheid. Daarnaast biedt een ruimte waar men anderen niet hindert mogelijkheden voor ontmoetingen. Een voetgangersvriendelijke inrichting beïnvloedt het ontmoetgedrag positief. De aanwezigheid van anderen aan de Oudegracht is de belangrijkste sociale factor bij het ontmoetgedrag van jongvolwassenen uit Utrecht. Men vindt het prettig om in de nabijheid te zijn anderen, ook wanneer er geen intentie is om een interactie met een onbekende aan te gaan. De aanwezigheid van anderen zorgt voor een gezellige sfeer wat ervoor zorgt dat men er graag verblijft. Een andere sociale factor die het ontmoetgedrag van jongvolwassenen beïnvloedt, zijn eerdere ervaringen met betrekking tot interacties met onbekenden. Een eerdere ervaring beïnvloedt het sociale gedrag in de openbare ruimte. Hierin is ook de uitstraling van anderen een factor. Uitstraling van anderen is de belangrijkste motivator om wel of geen interactie aan te gaan met een ander. Een vriendelijke, open uitstraling is belangrijk voor de welwillendheid om een interactie aan te gaan. Leeftijd is hierin niet de belangrijkste factor. Het ontmoetgedrag van jongvolwassen inwoners van Utrecht is dus onderhevig aan fysieke en sociale factoren. Fysieke factoren van de openbare stedelijke ruimte hebben de potentie om van een omgeving een prettig verblijfsklimaat te maken waarin jongvolwassen tijd spenderen en ontmoetingen aangaan. De welwillendheid om een interactie aan te gaan met een onbekende is voornamelijk afhankelijk van het sociale factoren zoals uitstraling van anderen en eerdere ervaringen.

5.2 Discussie

In dit onderzoek is getracht een helder beeld te schetsen van het ontmoetgedrag van jongvolwassen inwoners van Utrecht. De resultaten en bijbehorende conclusie zijn terug te vinden in voorgaande hoofdstukken. Op basis van het verloop en de uitkomsten van dit onderzoek zijn er een aantal verbeterpunten bloot te leggen die aan kunnen leiden tot vervolgonderzoek. Allereerst bestaat de responsgroep, zonder dat hier op voorhand op geselecteerd is, uitsluitend uit wetenschappelijk opgeleide personen. Dit komt voort uit het feit dat het eigen netwerk is ingezet voor de werving van respondenten. Hierdoor is de responsgroep wat betreft opleidingsniveau zeer homogeen. Dit kan de uitkomsten van dit onderzoek beïnvloed hebben. Door middel van vervolgonderzoek met een meer diverse responsgroep, kan het ontmoetgedrag in de openbare stedelijke ruimte nog completer in kaart gebracht worden. Tevens is in dit onderzoek het ontmoetgedrag van jongvolwassenen onderzocht. Voor een completer beeld van ontmoetingen aan de Oudegracht is het interessant ook andere leeftijdsgroepen te interviewen om verschillen in wensen van gebruikers van de openbare ruimte in beeld te brengen.

Het is belangrijk om te realiseren dat dit onderzoek is uitgevoerd ten tijde van de Coronacrisis. De situatie rondom deze crisis kan invloed gehad hebben op de welwillendheid om deel te nemen aan de walk-along interviews. Het zou de betrouwbaarheid van de uitkomsten van dit onderzoek ten goede komen om een grotere groep mensen te spreken. Om deze reden is het aan te raden om bij eventueel vervolgonderzoek meer mensen te werven voor deelname aan het veldwerk. Daarnaast is het bij de methode van walk-along interviews noodzakelijk om in persoon af te spreken, waardoor telefonische interviews niet mogelijk waren. Tevens heeft de coronacrisis invloed op het samenkomen in de openbare ruimte. Ondanks dat er in dit onderzoek getracht is om het ontmoetgedrag in een normale situatie in kaart te brengen, bestaat de kans dat het perspectief van de respondenten op ontmoeten toch onderhevig is geweest aan de gevolgen en maatregelen van de coronacrisis op het samenkomen.

Literatuurlijst

- Albers, R. A. W., Bosch, P. R., Blocken, B., Van Den Dobbelssteen, A. A. J. F., Van Hove, L. W. A., Spit, T. J. M., ... & Rovers, V. (2015). Overview of challenges and achievements in the climate adaptation of cities and in the Climate Proof Cities program.
- Amin, A. (2002). Ethnicity and the multicultural city: living with diversity. *Environment and Planning A* 34, 959–80.
- Amin, A. (2008). Collective culture and urban public space. *City*, 12(1), 5-24.
- Anguluri, R., & Narayanan, P. (2017). Role of green space in urban planning: Outlook towards smart cities. *Urban Forestry & Urban Greening*, 25, 58-65
- Atzema, O., Olden, H., Spierings, B., & en Duurzaamheid, E. C. S. D. (2012). De functie van binnensteden in de stedelijke economie.
- Balestrini, M., Marshall, P., Cornejo, R., Tentori, M., Bird, J., & Rogers, Y. (2016). Jokebox: Coordinating shared encounters in public spaces. In *Proceedings of the 19th ACM Conference on Computer-Supported Cooperative Work & Social Computing*, 38-49.
- Banerjee, T. (2001). The future of public space: beyond invented streets and reinvented places. *Journal of the American planning association*, 67(1), 9-24.
- Barbosa, O., Tratalos, J. A., Armsworth, P. R., Davies, R. G., Fuller, R. A., Johnson, P., & Gaston, K. J. (2007). Who benefits from access to green space? A case study from Sheffield, UK. *Landscape and Urban planning*, 83(2-3), 187-195.
- Bardoel, J. (2018, 30 maart). *Een binnenstad is geen winkelcentrum, behandel het dan ook niet zo*. Gebiedsontwikkeling.nu. <https://www.gebiedsontwikkeling.nu/artikelen/een-binnenstad-geen-winkelcentrum-behandel-het-dan-ook-niet-zo/>
- Beck, U., & Sznaider, N. (2010). Unpacking cosmopolitanism for the social sciences: a research agenda. *The British journal of sociology*, 61, 381-403.
- Bertolini, L. (2020). From “streets for traffic” to “streets for people”: can street experiments transform urban mobility?. *Transport reviews*, 40(6), 734-753.
- Bincken, S., Zuijderwijk, L., Burgers, J., & van der Wilk, D. (2012). Openbare ruimte als professionele opgave en alledaagse omgeving. *Den Haag: Platform*, 31.
- Burgess, J., Harrison, C. M., & Limb, M. (1988). People, parks and the urban green: a study of popular meanings and values for open spaces in the city. *Urban studies*, 25(6), 455-473.
- Buursink, J. (1996). De betrekkelijkheid van de aantrekkelijkheid van de binnenstad als koopcentrum. *Boekema, F.; Buursink, J.; Wiel, E. van de (ed.), Het behoud van de binnenstad als winkelhart*, 33-98.
- Cattell, V., Dines, N., Gesler, W., & Curtis, S. (2008). Mingling, observing, and lingering: Everyday public spaces and their implications for well-being and social relations. *Health & place*, 14(3), 544-561.
- Carpiano, R. M. (2009). Come take a walk with me: The “Go-Along” interview as a novel method for studying the implications of place for health and well-being. *Health & place*, 15(1), 263-272.
- CBS. (2020, 30 november). *Jongeren in Nederland - Jaarrapport Landelijke Jeugdmonitor 2020*. Jongeren in Nederland - Jaarrapport Landelijke Jeugdmonitor 2020 | CBS. <https://longreads.cbs.nl/jeugdmonitor-2020/jongeren-in-nederland>

- Cope, M. (2010). Coding Transcripts and diaries 27. *Key methods in geography*, 440.
- Dautzenberg, M. (2010). Ontmoetingsplekken, fundament voor 'houdbare wijken'!
- Degen, M. M., & Rose, G. (2012). The sensory experiencing of urban design: the role of walking and perceptual memory. *Urban studies*, 49(15), 3271-3287.
- Duyvendak, J. W., & Boonstra, N. (2002). Integratie in de openbare ruimte. *Grootstedelijke reflecties over kunst & openbare ruimte*
- Duyvendak, J. W., & Wekker, F. (2015). Thuis in de openbare ruimte? Over vreemden, vrienden en het belang van amicaliteit. Verkregen van www.platform31.nl/uploads/media_item/media_item/37/45/Essay_Thuis_in_de_openbare_ruimte-1424180382.pdf
- Fincher, R. (2003). Planning for cities of diversity, difference and encounter.
- Gehl, J. (2011). "Three Types of Outdoor Activities," "Life Between Buildings," and "Outdoor Activities and the Quality of Outdoor Space": from Life Between Buildings: Using Public Space (1987). In *The City Reader* (pp. 586-608). Routledge.
- Gemeente Utrecht. (2012). *Ontwikkelingskader Detailhandel 2012*. Omgevingsvisie Utrecht. Verkregen van <https://omgevingsvisie.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/zz-omgevingsvisie/thematisch-beleid/detailhandel/2012-ontwikkelingskader-detailhandel.pdf>
- Gemeente Utrecht (2016). *Utrecht kiest voor gezonde groei*. Ruimtelijke strategie 2016. Verkregen van <https://omgevingsvisie.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/zz-omgevingsvisie/koers/2016-Ruimtelijke-strategie-Utrecht-kiest-voor-gezonde-groei.pdf>
- Gemeente Utrecht. (2020). *Bevolkingsprognose 2020*. <https://www.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/bestuur-en-organisatie/publicaties/onderzoek-en-cijfers/bevolkingsprognose/2020-12-bevolkingsprognose-2020.pdf>
- Gemeente Utrecht. (2021). *Omgevingsvisie Binnenstad Utrecht 2040*. Gemeente Utrecht. Verkregen van https://omgevingsvisie.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/zz-omgevingsvisie/gebiedsbeleid/_binnenstad/2021-02-omgevingsvisie-binnenstad-inspraakversie.pdf
- Germann-Chiari, C., & Seeland, K. (2004). Are urban green spaces optimally distributed to act as places for social integration? Results of a geographical information system (GIS) approach for urban forestry research. *Forest Policy and Economics*, 6(1), 3-13.
- Ghaljaie, F., Naderifar, M., & Goli, H. (2017). Snowball sampling: A purposeful method of sampling in qualitative research. *Strides in Development of Medical Education*, 14(3).
- Goulding, C. (1999). Grounded Theory: some reflections on paradigm, procedures and misconceptions.
- Gunaydin, G., Oztekin, H., Karabulut, D. H., & Salman-Engin, S. (2021). Minimal social interactions with strangers predict greater subjective well-being. *Journal of Happiness Studies*, 22(4), 1839-1853.
- Holland, C., Clark, A., Katz, J., & Peace, S. (2007). *Social interactions in urban public places*. Policy Press.
- Horgan, M. (2020). Urban interaction ritual: Strangership, civil inattention and everyday incivilities in public space. *Pragmatics*, 30(1), 116-141.
- Infrasite. (2017, 25 september). *Interview burgemeester Jan van Zanen over zijn visie op openbare ruimte | Infrasite*. Infrasite | Vakblad voor weg- en waterbouw. <https://www.infrasite.nl/ruimte-steden/2017/09/26/interview-burgemeester-jan-van-zanen-over-zijn-visie-op-openbare-ruimte/>

- Israa, H., El Araby, M., Al Hagla, K., & El Sayary, S. (2013). Human Social Behavior in Public Urban Spaces: Towards Higher Quality Cities.
- Jeffres, L. W., Bracken, C. C., Jian, G., & Casey, M. F. (2009). The impact of third places on community quality of life. *Applied research in quality of life*, 4(4), 333.
- Krellenberg, K., & Koch, F. (2021). Conceptualizing interactions between SDGs and urban sustainability transformations in Covid-19 times. *Politics and Governance*, 9(1), 200-210.
- Kvale, S. (2006). Dominance through interviews and dialogues. *Qualitative inquiry*, 12(3), 480-50
- Low, S. M. (1996). Spatializing culture: the social production and social construction of public space in Costa Rica. *American ethnologist*, 23(4), 861-879.
- Mehta, V., & Bosson, J. K. (2010). Third places and the social life of streets. *Environment and Behavior*, 42(6), 779-805.
- Mehta, V. (2006). *Lively Streets: Exploring the relationship between built environment and social behavior* (Doctoral dissertation).
- Mehta, V. (2007). Lively streets: Determining environmental characteristics to support social behavior. *Journal of planning education and research*, 27(2), 165-187.
- Mehta, V. (2009). Look closely and you will see, listen carefully and you will hear: Urban design and social interaction on streets. *Journal of Urban Design*, 14(1), 29-64
- Montgomery, J. (1998). Making a city: Urbanity, vitality and urban design. *Journal of urban design*, 3(1), 93-116.
- Mubi Brighenti, A., & Pavoni, A. (2019). City of unpleasant feelings. Stress, comfort and animosity in urban life. *Social & Cultural Geography*, 20(2), 137-156.
- Mumcu, S., & Yilmaz, S. (2016). Seating furniture in open spaces and their contribution to the social life. *Environmental Sustainability and Landscape Management*, 169.
- Oldenburg, R., & Brissett, D. (1982). The third place. *Qualitative sociology*, 5(4), 265-284.
- Paay, J., & Kjeldskov, J. (2008). Understanding situated social interactions: a case study of public places in the city. *Computer Supported Cooperative Work (CSCW)*, 17(2-3), 275-290.
- Pen, C. (2018, 6 augustus). *Ondernemend binnenstadsmanagement: omgaan met transitie*. Stadszaken.nl. <https://stadszaken.nl/artikel/1768/ondernemend-binnenstadsmanagement>
- Peterson, M. (2017). Living with difference in hyper-diverse areas: how important are encounters in semi-public spaces?. *Social & Cultural Geography*, 18(8), 1067-1085.
- Piekut, A., & Valentine, G. (2017). Spaces of encounter and attitudes towards difference: A comparative study of two European cities. *Social Science Research*, 62, 175-188
- Platform31. (2014). Winkelgebied van de toekomst. Den Haag: Platform31
- Retail Insiders. (z.d.). *Eerste hulp bij herstel en transitie*. <https://www.retailinsiders.nl/beleid-wetgeving/eerste-hulp-bij-herstel-en-transitie/>
- Reynolds, J., Lowe, M., & Howard, E. (2007). New shopping centres: is leisure the answer?. *International Journal of Retail & Distribution Management*.
- Roberts, P., & Priest, H. (2006). Reliability and validity in research. *Nursing standard*, 20(44), 41-46.

- Rosenbaum, M. S. (2006). Exploring the social supportive role of third places in consumers' lives. *Journal of Service Research*, 9(1), 59-72.
- Sanesi, G., & Chiarello, F. (2006). Residents and urban green spaces: The case of Bari. *Urban Forestry & Urban Greening*, 4(3-4), 125-134.
- Scheepers, P., Tobi, H., & Boeije, H. (2016). *Onderzoeksmethoden* (9^e editie). Den Haag, Nederland: Boom Lemma.
- Scott, C., & Medaugh (2017). Axial Coding. *The international Encyclopedia of Communication Research Methods*, 1-2
- Silverman, D. (2013). *Doing Qualitative Research* (4th Revised edition). Thousand Oaks, Canada: SAGE Publications.
- Simões Aelbrecht, P. (2016). 'Fourth places': the contemporary public settings for informal social interaction among strangers. *Journal of Urban Design*, 21(1), 124-152.
- Skov, M., Lykke, M., & Jantzen, C. (2018). Introducing walk-alongs in visitor studies: A mobile method approach to studying user experience. *Visitor Studies*, 21(2), 189-210.
- Spierings, B., & Van der Velde, M. (2013). Cross-border differences and unfamiliarity: Shopping mobility in the Dutch-German Rhine-Waal Euroregion. *European planning studies*, 21(1), 5-23.
- Sullivan, W. C., Kuo, F. E., & Depooter, S. F. (2004). The fruit of urban nature: Vital neighborhood spaces. *Environment and behavior*, 36(5), 678-700.:
- Takano, T., Nakamura, K., & Watanabe, M. (2002). Urban residential environments and senior citizens' longevity in megacity areas: the importance of walkable green spaces. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 56(12), 913-918
- Therkildsen, H. P., Hansen, C. J., & Lorentzen, A. (2009). The experience economy and the transformation of urban governance and planning. *European Planning Studies*, 17(6), 925-941.
- Valentine, G. (2008). Living with difference: reflections on geographies of encounter. *Progress in human geography*, 32(3), 323-337.
- Valentine, G. (1989). The geography of women's fear. *Area*, 385-390.
- Van Lange, P. A., & Columbus, S. (2021). Vitamin S: Why Is Social Contact, Even With Strangers, So Important to Well-Being?. *Current Directions in Psychological Science*, 09637214211002538
- Weltevreden, J. W., & Rietbergen, T. V. (2007). E-shopping versus city centre shopping: The role of perceived city centre attractiveness. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 98(1), 68-85.
- Yeong, M. L., Ismail, R., Ismail, N. H., & Hamzah, M. I. (2018). Interview protocol refinement: Fine-tuning qualitative research interview questions for multi-racial populations in Malaysia. *The Qualitative Report*, 23(11), 2700-2713
- Zhang, W., & Lawson, G. (2009). Meeting and greeting: Activities in public outdoor spaces outside high-density urban residential communities. *Urban design international*, 14(4), 207-214.

Bijlagen

Bijlage I: Observatieformulier ontmoetgedrag Oudegracht Utrecht

Locatie	Moment	Weer	Observaties
Vollers- brug	19 mei 11.00 uur	Zon	

Jans- brug	19 mei 12.00 uur	Zon	
---------------	------------------------	-----	--

Zand- brug	19 mei 13.00 uur	Zon	
---------------	------------------------	-----	--

Bijlage II: Interviewprotocol

Introductie: Voor het afronden van mijn masteropleiding Human Geography doe ik onderzoek naar ontmoetgedrag van jongvolwassen inwoners van Utrecht. Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen welke sociale en fysieke factoren fundamenteel zijn voor het plaatsvinden van ontmoetingen in de binnenstad van Utrecht, specifiek aan de Oudegracht. Belangrijk om van te voren te vermelden is wat er verstaan wordt onder ontmoetingen. Een ontmoeting is een sociale interactie met iemand die zich in dezelfde ruimte of omgeving bevindt. Dit kunnen zowel geplande ontmoetingen zijn met bekenden, maar ook vluchtige interacties met mensen die je niet kent. Bij zo'n geplande ontmoeting spreek je met elkaar af, om vervolgens hier tijd door te brengen. Daarnaast komen de vluchtige interacties met onbekenden ook aan bod tijdens het interview. Een ontmoeting met een onbekende kan elke vorm van interactie zijn, bijvoorbeeld elkaar begroeten, zwaaien, glimlachen maar ook een opmerking of een langer gesprek. Het gaat hier om de ontmoetingen die je hebt in de openbare ruimte. Als je geen antwoord weet op een vraag is dat prima en je bent vrij om ook zelf onderwerpen in te brengen. Voor het verwerken van de resultaten die voortkomen uit dit interview zou ik graag dit gesprek opnemen. Je blijft in de verwerking volledig anoniem en de opnames zijn enkel in mijn bezit. Ga je hiermee akkoord?

Foto opdracht: Tijdens dit interview wandelen we langs de Oudegracht en ga ik graag met je in gesprek over je ontmoetingen in de openbare stedelijke ruimte. Tijdens deze wandeling wil ik je graag de opdracht meegeven om ongeveer 2 tot 3 plekken aan de Oudegracht aan te wijzen die je beschouwd als een belangrijke ontmoetingsplek. Dit kan een plek zijn waar je wel eens een ontmoeting hebt gehad of een situatie waarin naar jouw beleving een ontmoeting tussen mensen zou kunnen plaatsvinden. Dit mag een ontmoetingsplek zijn voor zowel bekenden en onbekenden. Ik vraag je vervolgens toe te lichten waarom je van deze plek een foto maakt.

Persoonlijke factoren:

1. Wat is je leeftijd?
2. Hoe vaak kom je gemiddeld per week of maand in de Utrechtse binnenstad? En op de Oudegracht?
3. Ben je doorgaans vaker op weekenddagen of op weekdays in de binnenstad te vinden?
4. Op welk dagdeel kom je het vaakst in de binnenstad? Waarom?
5. Hoe lang woon je al in Utrecht?

Sociale factoren:

6. Bezoekt je de binnenstad doorgaans alleen of samen met iemand anders?
 - 6.1. En de Oudegracht?
 - 6.2. In hoeverre is dit afhankelijk van het doel van je bezoek?
7. Als je tijd door brengt in de openbare ruimte van de stad, vindt je het dan prettig om in de nabijheid te zijn van anderen?
 - 7.1. Waarom? Wanneer wel/niet?
 - 7.2. Zou je zeggen dat je doorgaans een voorkeur heeft voor drukke of rustige plekken bij het verblijven in de openbare ruimte?
8. Ontmoet je wel eens bekenden in de binnenstad?
 - 8.1. En aan de Oudegracht? Waar? Waarom daar?
 - 8.2. Wat is je relatie tot deze personen?
 - 8.3. Kunt je omschrijven hoe zo'n ontmoeting er doorgaans uit ziet?

- 8.3.1. Kun je een voorbeeld noemen van een activiteit die jullie uitvoeren bij een ontmoeting?
- 8.3. Als je met bekenden afspreekt, waar baseer je de keuze voor een ontmoetingsplek dan op?
 - 8.3.1. Spelen eerdere ervaringen, aanbevelingen van anderen hierin een rol?
 - 8.3.2. In hoeverre speelt gewoonte hierin een rol?
 - 8.3.3. Gebruik je wel eens herkenbare punten als afspreekplek?
 - 8.3.4. Wat zijn voor jou andere belangrijke factoren om ergens af te spreken?
- 9. Komt je wel eens in contact met onbekenden in de binnenstad? En aan de Oudegracht?
 - 9.1. Kan je omschrijven hoe een interactie met een onbekende er voor jou uit ziet?
 - 9.2. Heeft een sociale interactie met een onbekende in de openbare ruimte van de binnenstad wel eens geleid tot een dieper contact? Bijvoorbeeld een langer gesprek of een blijvend contact?
 - 9.3. Kan je een voorbeeld geven van een interactie die je prettig heeft laat voelen?
 - 9.4. Kan je een voorbeeld geven van een interactie die je onprettig heeft laten voelen?
 - 9.4.1. Hebben onprettige interacties er wel eens voor gezorgd dat je je gedrag aanpast? Vermijd je wel eens bepaalde plekken of bepaalde personen?
 - 9.4.2. Is er een plek aan de Oudegracht waar je door een onprettige interactie een negatieve associatie mee heeft? Is je gedrag op deze plek anders?
 - 9.5. Sta je over het algemeen open voor interacties met onbekenden?
 - 9.5.1. Met wat voor personen wel of niet?
 - 9.5.2. Is de uitstraling of leeftijd hier bijvoorbeeld op van invloed? Hoe?
 - 9.6. Voel je je zich wel eens onwelkom in de binnenstad door de aanwezigheid van bepaalde groepen? Hoe zit dat in de binnenstad?
- 10. Tijdens welke activiteit in de openbare ruimte denk je dat sociale interacties met anderen kunnen ontstaan? (wachten, in de rij staan, stil staan, op een bankje/zitgelegenheid zitten)

Fysieke factoren:

- 11. Als je om je heen kijkt, welke plekken of situaties in de openbare ruimte kunnen naar jouw ervaring leiden tot een sociale interactie met een onbekende? Hoe zit dat aan de Oudegracht?
 - 11.1. Welke fysieke elementen van de openbare ruimte zijn hierin belangrijk?
- 12. Welke van de aanwezige inrichtingselementen of voorzieningen aan de Oudegracht vind je prettig om je heen te hebben of te gebruiken als je iemand ontmoet in de openbare ruimte: winkels, horeca, zitgelegenheden, georiënteerd op zoveel mogelijk zonlicht, beschutting, groen, water, overzichtelijk.
 - 12.1. Is er nog een ander inrichtingselement dat je hieraan toe zou willen voegen?
- 13. Zijn er inrichtingselementen die ervoor zorgen dat je er juist liever geen tijd doorbrengt?
 - 12.1. Welke? Waarom?
- 14. Is het voor jou belangrijk dat de fysieke inrichting van de openbare ruimte waarin je verblijft visueel aantrekkelijk is?
 - 13.1 Kan je benoemen welke factoren in de inrichting je kan waarderen?
- 15. Als ik je vraag om 3 essentiële elementen op te noemen voor een ontmoetingsplek – sociaal of fysiek – welke zou je dan opnoemen?
- 16. Zie je de Oudegracht als ontmoetingsplek?
- 17. Zou je een suggestie kunnen doen hoe Utrecht het gebied van de Oudegracht meer zou kunnen ontwikkelen als ontmoetingsplek?

18. Dit waren de vragen met betrekking tot mijn onderzoek. Wil je nog iets toevoegen of heb ik naar jouw beleving nog een onderwerp gemist wat wel belangrijk is voor jouw ontmoetgedrag in de openbare ruimte?

Ik wil je graag bedanken voor je deelname aan mijn onderzoek. Mag ik je benaderen als ik nog een vraag heb met betrekking tot één van je antwoorden of als de opname onduidelijk is?

Bijlage III: Codeerschema

Code	Omschrijving code	Aantal respondenten	referenties
Persoonlijke factoren			
Persoonsgegevens	Leeftijd, woonduur, aantal bezoeken per week/maand	16	29
Wanneer	Dagdeel, week- of weekenddag	16	42
Voorkeur wanneer	Motivatie moment bezoek	14	26
Sociale factoren			
Omschrijving soort interactie	Beschrijving gemiddelde ontmoeting bekende	16	16
Activiteit	Activiteiten tijdens ontmoeten	16	50
Met wie	Gezelschap bezoek stad, relatie tot bekenden bij ontmoeten	16	38
Onbekenden	Omschrijving interactie onbekende	16	96
Onprettige beleving	Omschrijving of voorbeeld onprettige interactie	16	36
Prettige beleving	Omschrijving of voorbeeld prettige interactie	16	23
Gedrag in OR	Aangepast gedrag na eerdere ontmoeting, aangepast gedrag nav situatie ter plekke	16	27
Fysieke factoren			
Waar	Ontmoetingsplekken bekenden en onbekenden	16	107
Motivatie waar	Motivatie voor ontmoetingsplek	11	26
Inrichting OR	(on)aantrekkelijkheid fysieke inrichtingselementen	16	29
Oudegracht ontmoetingsplek	Beschouwing Oudegracht als ontmoetingplek	16	23
Eisen ontmoetingsplek	Sociale en fysieke factoren essentieel voor ontmoetingsplek	16	28

Suggestie voor verbetering	Suggestie ontwikkeling Oudegracht als ontmoetingsplek	15	20
Weer of seizoen	Invloed weer of seizoen op ontmoet en bezoekgedrag	13	20